T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ
ANABİLİM DALI

İÇERİK YÖNETİM SİSTEMLERİ VE SANAL KÜTÜPHANELERDE BİLGİ HİZMETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatih SÜKÜT

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ
ANABİLİM DALI

İÇERİK YÖNETİM SİSTEMLERİ VE SANAL KÜTÜPHANELERDE BİLGİ HİZMETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatih SÜKÜT

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Tülay FENERCİ

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ
ANABİLİM DALI

İÇERİK YÖNETİM SİSTEMLERİ VE SANAL KÜTÜPHANELERDE BİLGİ HİZMETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. TÜLAY FENERCİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
....Doç. Dr. TÜLAY FENERCİ.....	.....
....Doç. Dr. SACİT ARSLANTEKİN.....	.....
....Yrd. Doç. Dr. HÜSEYİN ODABAŞ.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/02/2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

…**FATİH SÜKÜT**…

İmzası

……

ÖNSÖZ

İnternet, 1960'lı yıllarda askeri ve bilimsel alandaki araştırmalarda bilgi paylaşımına yönelik ortaya çıkmıştır. Önceleri yalnızca askeri ve bilimsel alanlarda çalışan çok az sayıda kişi tarafından kullanılan internetin halkla tanışması, ilk ortaya çıkışından uzun yıllar sonrasına uzanmaktadır. Başlangıçta bilgisayarı ve interneti kullanmak oldukça zahmetli ve karmaşık süreçleri içermekteydi. Bu sebeple kullanılırlığı son derece kısıtlıydı. Daha sonra, internet giderek kütüphaneler, araştırma enstitüleri ve üniversiteler gibi çeşitli kamu kuruluşlarında kullanılmaya başladı. 90'lı yıllarla birlikte kullanım alanı genişleyen ve dünya geneline yayılmaya başlayan internet, giderek insanlar arası sanal iletişimin artmasına yol açtı. Yayılım ve kullanımı kolaylaştırıcı teknolojik gelişmeler interneti kullanan kişi sayısının katlanarak artmasını, mesafelerin ortadan kalkmasını ve insanların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar sanal ortamda bir araya gelebilmesini olanaklı kıldı.

Hızlı değişme ve gelişme süreci içerisinde olan teknoloji, internet ve bilgisayar teknolojilerini de fazlasıyla etkilemiştir. Her geçen gün ortaya çıkan yeni gelişmeler, bilgisayar ve internet teknolojilerini ileriye taşımış ve insanoğluna yenilikler ve yaşam döngüsü içerisinde karşılaştıkları sorunlara alternatif çözüm noktaları bulmaları olanağı sağlamıştır. Ne var ki, her yenilik kendisiyle beraber bir sorunun oluşmasına ve/veya doğmasına da yol açmaktadır. Sorunların çözümleri için yapılan araştırmalar ise yine bir gelişme ve/veya yenilik olarak çoğu zaman bilerek ve bazen de tesadüfen ortaya çıkmaktadır. Çalışmaların yoğunluğu, bu sürekli devinim döngüsü doğrultusunda yeniliklerin/gelişmelerin ortaya çıkma süreçlerini kısaltmaktadır. Bu bağlamda internet web araçları da teknolojik gelişmelere paralel olarak ve gereksinimler doğrultusunda geliştirilmektedir. Öte yandan gelişmeler, internet kullanıcısını, daha büyük düşünmeye yöneltmekte ve kullanıcılar, sunulan olanaklarla yetinmeyen bir eğilim sergilemektedir.

Web teknolojileri, internet sayfalarının dış görünüşü, sistem yapısı ile içeriğin sunumunda değişiklikler yaratmıştır. İçerik ve dış yapı, web teknolojileri ile istenilen zamanda, istenilen mekânda düzenlenebilir ve istekler gözetilerek sunulabilir olmuştur. Web 1.0 ile başlayan bu süreç, web 2.0'la devam etmektedir. Bugün web ortamında web 2.0 teknolojisi baskın olmakla beraber daha şimdiden web 3.0, web 4.0 ve web 5.0'dan söz edilmektedir.

Toplumsal ve ekonomik yaşamın her alanına uyarlanabilen web teknolojileri, evrensel bir ağ'a dönüşen internet ortamında, kurum/kuruluşların birbirleriyle rekabet edebilmelerini ve/veya kullanıcılarına hizmet verebilmelerini sağlamaktadır.

Son yıllarda web teknolojileri bağlamında literatürde üzerinde durulan ve tartışılan konu, artan internet kullanıcı potansiyelinin göz önüne alınarak web 2.0 ve araçlarının kütüphanecilik alanına uyarlanmasıdır. Bu konu artık bir gereksinimden öte bir zorunluluk olarak görülmeye başlamıştır. Bu doğrultuda çalışmamızın, web teknolojilerinin ülkemizdeki kütüphane / bilgi hizmetlerine uyarlanmasına ve bu alanda yapılacak bilimsel çalışmalara rehberlik ve kaynaklık etmesi ve yeni uygulamalara bilimsel yaklaşım sağlaması hedeflenmektedir.

FATİH SÜKÜT

İÇİNDEKİLER

Önsöz i

İçindekiler iii

Kısaltmalar vi

I. BÖLÜM

GİRİŞ 1

1.1. AMAÇ VE KAPSAM 3
1.2. HİPOTEZ (VARSAYIM) 6
1.3. YÖNTEM 9
1.4. KAYNAKLAR 10

II. BÖLÜM

İÇERİK YÖNETİMİ VE SİSTEMLERİ 12

2.1. İçerik Yönetimi Kavramı 12
2.2. İçerik Yönetiminde Rol Dağılımı 15
2.3. İçerik Yönetim Sistemi ve Yapısal Özellikleri 19
2.3.1. İçerik Yönetim Sistemi Yazılım Türleri 26
2.3.1.1. Destek Hizmetini Dışarıdan Alan Yazılımlar 27
2.3.1.2. Ticari Amaçlı Yazılımlar 27
2.3.1.3. Kar Amacı Gütmeyen Yazılımlar 27
2.3.1.4. Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar 28
2.4. Açık Kaynak Kod Nedir? 28
2.4.1. Açık Kaynak Kodlu İçerik Yönetim Sistemi Yazılımları ve İstatistiksel Kullanım Analizleri 31
2.5. İçerik Yönetim Sistemi Türleri 41
2.5.1. Mobil İçerik Yönetim Sistemi 42
2.5.2. Bileşen İçerik Yönetim Sistemi 42

2.5.3. Kurum İçerik Yönetim Sistemi 44
2.5.4. Doküman Yönetim Sistemi 44
2.5.5. Medya İçerik yönetim Sistemi 48
2.5.6. Web İçerik Yönetim Sistemi 48
2.5.7. İşlemsel İçerik Yönetim Sistemi 48
2.5.8. Yayımlar İçerik Yönetim Sistemi 48
2.5.9. Öğrenme İçerik Yönetim Sistemi 49

III. BÖLÜM

İÇERİK YÖNETİM SİSTEMLERİ VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNE YANSIMALARI 50

3.1. Web Sayfalarının Gelişimi 50
3.1.1. İYS'ler ve Web Araçları 53
3.2. Kütüphanelerde İYS'ler ve Web İYS Kullanımı 65
3.2.1. Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Kütüphanelerde Kullanımı 70
3.2.2. Bilgi Hizmetlerinde Web Araçlarının Kullanımı 72
3.2.3. Web Araçlarının Bilgi Hizmetlerine Yansımaları: Olumlu ve Olumsuz Yönleri 77
3.2.4. Uygun İYS Seçimi, Yüklemesi ve Bakımı 96
3.2.5. Joomla 106
3.2.5.1. Tarihi ve Gelişimi 108
3.2.5.2. Joomla Sistem Yapısı ve Özellikleri 111

IV. BÖLÜM

MİLLİ KÜTÜPHANE WEB SAYFASI VE WEB ARAÇLARI 117

4.1. Milli Kütüphane Web Sayfasında Web Araçları ve Kullanılırlığı 117
4.2. T.C. Milli Kütüphane'de Çalışan Kütüphanecilere Uygulanan Anket Çalışması 126

4.2.1. Anket Soruları ve Verilen Yanıtlar Çerçevesinde Sonuçların Değerlendirilmesi 128

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER 145
KAYNAKÇA 149
EKLER 156
- T.C. Milli Kütüphane'de Çalışan Kütüphanecilere Uygulanan Anket Soruları 156

ÖZET 161
SUMMARY 162

KISALTMALAR

API : Application Programming Interface

ASP : Active Server Pages

BSD : Berkeley Software Distribution

CGI : Common Gateaway Interface

CMS : Content Management System

CSS : Cascading Style Sheet

FTP : File Transfer Protocol

GPL : General Public Licence

HTML : Hyper Text Markup Language

ICQ : I Seek You

IM : Instant Messaging

IRC : Internet Relay Chat

İYS : İçerik Yönetim Sistemi

LAMP : Linux, Apache, MySQL ve PHP

LGPL : Lesser General Public Licence

MAMP : Mac, Apache, MySQL ve PHP

MK : Milli Kütüphane

Moodle : Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment

MOS : Mambo Open Source

MPL : Mozilla Public Licence

MSN : Microsoft Network

MySQL : My Structured Query Language

OPAC : Online Public Access Catalog

Oracle : Oak Ridge Automatic Computer and Logical Engine

QPL : Qt Public Licence

PDA : Personel Digital Assistant

PERL : Practical Extraction and Report Language

PHP : Hypertext Preprocessor

RSS : Rich Site Summary or Really Simple Syndication

SEO : Search Engine Optimization

SILC : Secure Internet Live Conferencing Protocol

SIMPLE : Session Initiation Protocol for Instant Messaging and Presence Leveraging Extensions

SMS : Short Message Service

SSS : Sıkça Sorulan Sorular

XMPP : Extensible Messaging and Presence Protocol

XML : Extensible Markup Language

Xoops : Extensible Object Oriented Portal System

URL : Uniform Resource Locator

WAMP : Windows, Apache, MySQL ve PHP

WYSIWYG : What You See Is What You Get

WWW : World Wide Web

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüz çağı iletişim ve bilgi çağıdır. Günümüzde, insanların ihtiyaçlarını karşılamak geçmiş dönemlere oranla daha zordur (Deniz, 2001). Teknolojinin hayatımıza her geçen gün bir yenilik/değer katması insanların beklentilerinin de yükselmesine neden olmaktadır. Örneğin, eskiden yalnızca tüplü, siyah beyaz televizyon ve yanında yayını yapılan tek bir kanal (TRT-Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) varken günümüzde teknolojik gelişmelerin getirdiği renkli, plazma vb. televizyonlar ile çok sayıda televizyon kanalı ve yayını bulunmaktadır. Bu gelişmeleri ve alternatif fazlalığını gören insanların beklentileri de doğal olarak artmaktadır. Bu anlamda insanların gereksinimlerini karşılamak geçmişe oranla daha zor bir hal almıştır.

Yakın geçmişte, dünya savaşları ve onların hemen öncesinde insanların gereksinimlerini karşılamaya yönelik sunulan alternatiflerin pek fazla olmadığı açıkça görülmektedir (Kindleberger, 1993). Arz edilen ürün ve/veya hizmetteki sınırlılık, bunları talep eden kişilerin gereksinimlerini karşılayamamakta ve yeri geldiğinde çoğunlukla gereksinim duyulan ürün ve/veya hizmetin ikamesi kullanılmaktaydı. Bu anlamda insanların isteklerinin hayallerle sınırlı kaldığı, hatta hayallerin bile çok çeşitli olmadığı söylenebilir. Kişisel arzularına yönelik hizmet ve/veya ürünlerin sunulmadığı bu alternatifsiz ortamda insanlar, tek düze bir yaşam sürmekteydiler. Zamanla savaşların sona ermesi, insanların ülkelerini savunma ve açlıkla mücadele etme zorunluluklarının özellikle Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen üretim artışıyla ortadan kalkması, insanların kendi yaşamlarındaki eksiklikler konusunda farkındalığının artmasına ve çeşitli alternatifler yaratma doğrultusunda yeni çalışmalara yönelmelerine, düşünmelerine ve fikir üretmelerine ön ayak oldu. Teknolojik ve bilimsel çalışmalara yöneliş, üretim sürecinin daha da hızlanmasını sağladı. Bu süreç sonunda, farklı ve çok sayıda üretici/satıcı/sağlayıcı ortaya çıkmış, üretim kalemlerinde de çeşitlilik

sağlanmıştır. Ürün ve üretici sayılarındaki artış, arzı etkilemiş her üründen çok sayıda alternatifi doğurmuştur (Örn: Yapı olarak aynı fakat farklı dış görünüş ve özelliklerdeki tüketim ürünleri). Alternatif artışı, üretim, ürün ve pazar bazında kişiler/kurumlar (üretici/satıcı/sağlayıcı) arasındaki rekabeti körüklemiştir. Rekabet, ürünlerin farklı özellikler ile daha cazip hale getirilmesi ve ürünlerde ve/veya hizmette kalite yükseltme yönünde yoğunlaşırken kişisel istekler ön plana çıkarılmış ve müşteri odaklı ürün ve hizmet sunumu eğilimi ortaya çıkmıştır (Thramboulidis, 2005).

1960'lı yıllarla birlikte anılan gelişmeleri desteklemeye başlayan bilgisayar teknolojileri, daha sonraları doğrudan gelişmelerin odağına oturmuştur. Bilgisayar ve internet teknolojileri sanayi devriminden sonra hızla gelişen üretim sürecini üst seviyelere taşımış ve sonrasında dünyayı bilgi ve iletişim çağına doğru sürüklemiştir. Günümüzde bilgisayar ve internet teknolojileri, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin ilerleme sürecinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Coşkun, 2004: 244).

İnternetin gelişme süreci, web teknolojileri ile gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda web teknolojisi olarak web 1.0 ortaya çıkmış ve çeşitli web araçları ile web üzerinde, monotonluktan uzak, istekler doğrultusunda tasarımlar yapılabilir hale gelmiştir. Zamanla, web 1.0 özelliklerinin yetersiz kalması, web 2.0'ın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Web 2.0 kapsamında sürdürülen çalışmalar sonucunda, wikiler, bloglar, etiketleme, anında mesajlaşma, forumlar, rss bildirimleri, podcastler gibi çeşitli yeni web araçları ortaya çıkmıştır. Söz konusu araçlar, internet üzerinden kullanıcılara daha verimli hizmet verebilmeyi olanaklı hale getirmiş, aynı zamanda web içeriğinin oluşturulması sürecinde kullanıcıların da söz sahibi olmaları sağlanmıştır.

Web 1.0 ile gerçekleştirilen web sayfalarında içerik yayını, editörün, yayımcının inisiyatifinde tek taraflı bir yayın iken, web 2.0 araçları içerik oluşturmada, kullanıcıların da söz sahibi olduğu, fikirlerini beyan edebildikleri,

kendi çalışmalarına ve tasarımlarına farklı ölçülerde yer verebildikleri bir çalışma ortamına dönüşmüştür (Miller, 2005).

Web teknolojileri her alanda olduğu gibi kütüphanecilik alanında da kullanılmaktadır. Kütüphaneler, gelişen teknolojiler ile çağa ayak uydurmak için web 1.0'la birlikte sanal ortamda yer almıştır. Kütüphaneler Web 1.0 teknolojisinde kullanıcıları ile tek taraflı bir iletişim sürdürürken web 2.0'da etkileşimli bir dialog sürecine girmiştir. Web araçları sayesinde bilgi hizmetleri (güncel duyuru hizmeti, e-kitaplara online erişim, anında mesajlaşma uygulaması ile kütüphaneci-kullanıcı etkileşimi vb.) artık daha verimli ve etkili bir biçimde verilebilmektedir (Soğuksu, 2008). Bunun yanında web 2.0 araçları ile oluşturulacak web sayfalarında verilecek bilgi hizmetleri ile kütüphanelerin mekan olarak önemi azalacak, kullanıcıların, dijital ortamda yer alan bilgi kaynaklarına uzaktan erişmeleri mümkün olacaktır. Ayrıca bilgi hizmetleri ve kütüphaneler bazında rekabet artacak, kütüphane hizmetleri bağlamında iç ve dış bilgi kaynakları bütünleştirilebilecektir. Son olarak, kütüphanenin sahip olduğu standart içerik ile kullanıcı tarafından sağlanan içerik bütünleştirilebilir hale gelecek, bu bütünleşme ile kütüphane-kullanıcı etkileşimi sağlanacaktır (Tonta, 2009).

1.1. AMAÇ VE KAPSAM

Çalışmamızda üzerinde duracağımız konu olan web teknolojileri; internetin dünyada daha fazla kişi tarafından daha kolay ve basit şekilde kullanılmasını amaçlar. Web teknolojileri üzerine yapılan çalışmalar ve ortaya çıkan gelişmeler, internet üzerinde farklı amaçlara hizmet eden kişi ve/veya kurumların yapısına, misyonuna ve vizyonuna uygun olarak web araçlarıyla kendilerini tanıtmalarını ve hizmet vermelerini olanaklı kılmaktadır. Web teknolojileri ile oluşturulan web sayfalarında, isteğe göre yapılandırılabilen esnek araçlar ve bu araçların içerdiği fonksiyonel seçenekler mevcuttur. Bu seçenekler yardımı ile web sayfası sahipleri kullanıcılarına/müşterilerine özellikle gelişen ve genişleyen ticari rekabet piyasasında ilgi çekici ve farklı

hizmetler sunabilmekte ve haklı olarak rakiplerine hizmet kaliteleri çerçevesinde üstünlük sağlayabilmektedirler. Web teknolojileri olarak web 2.0 ve araçları internette çağa uygun hizmet kalitesini her zaman ileriye taşıyarak, kullanıcı odaklı hizmet sunmaya imkan verir. Burada amaç, hizmet sürecinde web sayfasında kullanıcının faal olarak yer almasını sağlamaktır. Böylelikle kurum ile kişi arasında iletişim kurulması, etkileşim sağlanması ve yanı sıra kurumun hizmet politikasını geliştirirken, kullanıcılardan gelen önerilerin değerlendirilmesi olanaklı hale gelmektedir. Kullanıcı odaklı yaklaşım ile kullanıcı tatmini artırılabileceği gibi kullanıcının bakış açısı öğrenilerek içeriğin ilgi çekici bir biçimde oluşturulması da sağlanabilmektedir. Farklı bakış açılarını dikkate alarak oluşturulacak sistem temel yapısı ile web sayfaları ve içerikleri, kullanıcı üzerinde daha olumlu etkiler bırakacaktır. Bunun yanı sıra, konuya kütüphaneler açısından bakıldığında, web teknolojilerinin öncelikle kurum içi çalışanlara katkı sağlayacağı görülür.

Web 2.0 araçları, kütüphane çalışanlarının kendi aralarındaki iletişimi ve etkileşimi artırmaya yönelik özellikler/fonksiyonlar taşımaktadır. Örneğin, web sayfasında indekslenen faaliyet geçmişi ile çalışanların birbirlerinin zamanını almadan deneyimlerini paylaşması, daha önce meydana gelmiş sorunların kayıtlarının sistemde indekslenmiş olması sebebiyle ileride oluşacak sorunların çözümünde bu kayıtların rehberlik etmesi ve geçmişte oluşan sorunların sistemle ilgili yeni yapılandırmalarda ve sistem faaliyetlerinde tekrar etmemesi için gerekli önlemlerin önceden alınması sağlanabilmektedir. Ayrıca, merkeze bağlı birimleri dağınık biçimde ve farklı coğrafi yerlerde konumlanmış kütüphaneler açısından düşünüldüğünde söz konusu fiziksel yapıdan veya personel yetersizliğinden kaynaklanabilecek sorunların da bu teknolojiler sayesinde çözümü mümkündür.

Web 1.0 teknolojileri, etkileşimli olmadığından kütüphane kullanıcılarının web sayfası üzerinde herhangi bir etkileşimi söz konusu değildir. Kullanıcı böyle sistemlerde verilen metni, veriyi, enformasyonu

ve/veya bilgiyi yalnızca okumaya yetkilidir. Dolayısıyla sayfanın kullanıcıyı kendisine bağlama etkisi düşüktür. Web sayfasında yer alan konu hakkında yorum ve gerektiğinde etiketleme yapabilme ve böylelikle sayfayı ve/veya konuyu özelleştirebilme/kişiselleştirebilme, konu ile ilgili başka bilgileri, sayfaya girebilme ve/veya yükleyebilme, konuyu hem arkadaşlarıyla hem de diğer tüm kullanıcılarla sosyal ağlar yoluyla paylaşabilme ve böylece konuya ilişkin bir kamuoyu oluşturabilme vb. özellikler eski sistemlerde yer almamaktadır. Bununla beraber, web 2.0 teknolojilerinin uzantısı olarak ortaya çıkan kütüphane 2.0 ile yukarıda anılan özellikler bağlamında kütüphane içi ve dışı kullanıcı arasında etkileşim ve yakınlık gerçekleştirilebilmektedir. Bu özelliklerle, web sayfası sisteminin kullanıcı müdahalesine ve/veya katkısına açık olması, interaktif (etkileşimli) bir yapıda hizmet vermesi (anında mesajlaşma, wiki'ler, etiketleme vb.), sistemde çakışkan (yakınsak) teknolojilerin birlikte yer alması (teknolojilerin birbirleriyle uyumlu çalışabilmesi), ortak çalışmaya uygun (ortak içerik oluşturabilme, fikir alış-verişi) ve paylaşımcı bir yapıda olması sağlanabilmektedir (Tonta, 2009).

Şebekeler ile birbirine bağlanmış kurum/kuruluşların internet ortamında ya da sanal âlemde öncelikle varlıklarını kanıtlayan, sahip oldukları web siteleridir. Web sitelerinin içerik bilgisinin oluşturulması, güncellenmesi, web sitesi aracılığı ile kullanıcı/müşteri-kuruluş etkileşiminin gerçekleştirilmesi ve hizmet sunumu, günümüz web teknolojileri ile olanaklı hale gelmiştir. Ancak bugün karşı karşıya olduğumuz sorun; kuruluşların sanal ortamda varlığını, tanıtımını, hizmet sunumunu ve kullanıcı/müşteri ile etkileşimini yansıtan içeriğin yönetilmesidir. Bu doğrultuda kütüphanecilik alanında konunun "öneminin anlaşılması" ve içerik yönetiminin kütüphanelerde uygulanmasının sağlayacağı "avantajların görülebilmesi" ve "kuramsal çerçevenin ortaya konması" için çalışmada:

1. Web teknolojilerinin ve bu teknolojilerin kuruluşlara sağladığı olanakların ortaya konması;

2. Bu teknolojilerin verimli ve etkili kullanımını sağlayacak olan ”içerik yönetimi”nin kavramsal olarak açıklanması;
3. İçerik yönetiminin, genelde hizmet sağlayan kuruluşlarda özelde ise, kütüphanelere olan katkısı ve yararının, literatüre dayalı olarak belirlenmesi ve
4. Kütüphanelerde içerik yönetiminin gerçekleştirilmesi ya da etkili ve verimli bir biçimde uygulanmasında kütüphanecilerin bu teknolojiler konusundaki bilgi ve beceri düzeyinin etkili olduğunu ortaya koymak, amaçlanmıştır.

Bu bağlamda, Ulusal kütüphanemizin web sayfası yoluyla sunduğu hizmetlerde, içerik yönetimini ve web 2.0 teknolojilerini kullanma düzeyi, kütüphanecilerin sahip olduğu temel bilgisayar bilgisi, bilgisayarı ve web'i kullanım genişliği/sıklığı ve web teknolojilerini kullanım çeşitliliği sorgulanacaktır.

1.2. HİPOTEZ (VARSAYIM)

Bilgisayar ve internet teknolojilerindeki hızlı değişim, web teknolojilerinin de her geçen gün gelişmesini sağlamaktadır. İnternet kullanımının arttığı günümüzde, web teknolojileri, her sektöre hitap eden bir gelişim süreci yaşamaktadır. İnternetin kullanım yaygınlığı, değişik alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara web ve/veya internet üzerinden faaliyetlerini sürdürme olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla çoğu organizasyon hali hazırda internet ortamında varlığını sürdürmektedir. Kullanıcı istekleri doğrultusunda geliştirilebilen web teknolojileri, organizasyonların sahip oldukları web sayfalarında, faaliyet gösterdikleri alanlara uygun düzenlemeler yapmalarına ve böylece piyasada daha güçlü hale gelerek rekabet güçlerini artırmalarına yardımcı olmaktadır.

Bu doğrultuda kütüphanelere bakarsak, kütüphane hizmetlerinin yalnızca binalarda/yerleşkelerde verilmediğini rahatlıkla görebiliriz.

Kütüphaneler sanal ortamlarda da hizmet vermekte, kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini web yoluyla karşılamaktadırlar. Dünyanın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren bazı kütüphaneler ise (Amerika Yale University Library[1], Avustralya Southern Cross University[2] gibi) bilgi hizmetini web sayfaları yanında cep telefonu yoluyla da vermektedir.

Teknolojik gelişmelerin yaşamın her alanına girmesiyle kütüphane kullanıcısı da bundan etkilenmekte ve hizmet beklentileri değişmektedir. Bu bağlamda web teknolojilerinin sunduğu avantajlardan yararlanarak kullanıcı ile etkileşimli web sayfası tasarımı, içerik üretim ve yönetim süreci gerçekleştirilebilir. Kullanıcı, kütüphane web sayfalarını yalnızca okumayı değil aynı zamanda görüşlerini bildirmeyi de istemekte ve kendisine özel hizmet verilmesini talep etmektedir. Yani tek taraflı iletişimden ziyade etkileşim içerisinde olmayı tercih etmektedir.

Diğer yandan kullanıcı, kütüphaneye gitmektense kütüphane hizmetlerinin ayağına gelmesini istemektedir. Birçok sektörde şirketler hizmetlerini müşterisinin ayağına kadar götürmektedir (gıda sektöründe internetten alınan sipariş ile her türlü ihtiyacın/gereksinimin müşterinin adresine kadar götürülmesi gibi). Dolayısıyla, kurum ve kuruluşlar açısından örneğin ürün/hizmet sunumunda, dağıtımında, kullanıcı/müşteri taleplerinin analizinde ve yanı sıra kullanıcı/müşteri tutum ve davranışlarında teknolojinin sunduğu olanaklara paralel bir değişim yaşanmakta ve hem kurum/kuruluş hem de kullanıcı/müşteri tarafında yeni davranış modelleri ve yeni yaşam tarzı oluşmaktadır.

Dolayısıyla web teknolojilerindeki gelişmelerin kütüphanecilik alanında da izlenmesi, bu bağlamda hizmet sunumu ve hizmetlerde dünya standartlarına ulaşma, çağın gerektirdiği kullanıcı hizmetlerinin sağlanması bakımından son derece önemlidir. Birçok ülke bu yöndeki değişimi fark etmiş

[1] Bkz. http://www. library.yale.edu/reference/asklive/i ndex.html
[2] Bkz. http://www.scu.edu. au/library/index.php/148/

ve çalışmalarına çoktan başlamıştır. Örneğin, Amerika'daki Yale Üniversitesi, Kütüphane Web Sayfası'ndan "Anında Mesajlaşma" web uygulamasıyla online danışma hizmeti verilmektedir. Bunun yanı sıra "SMS" (kısa mesaj) yoluyla da aynı hizmet telefon ile sağlanmaktadır[3]. Ülkemizde kütüphane hizmetlerinde sms (kısa mesaj-text a librarian) ile bilgi hizmeti çok az ve/veya kısıtlı verilmektedir. Örneğin Bursa Büyükşehir Belediyesi Şehir Kütüphanesi'nde sms (kısa mesaj) yoluyla yalnızca üye kaydı sorgulama işlemi yapılmaktadır.[4]

Odabaş'ın "Mobil kütüphane uygulamaları ve özellikleri" çalışmasında belirttiği üzere, dünyada az sayıda kütüphanenin bu sistemi bilgi hizmetleri portföylerine koyduğu ve kullanıcılarına sunduğu görülmektedir.

İYS yazılımları tarafından desteklenen web 2.0 teknolojileri, web araçları ile kullanıcılara, kütüphaneye gelmeden sanal ortamda bilgi gereksinimlerini karşılama olanağı sunmaktadır. Ülkemizde ise bazı üniversite kütüphanelerinde web araçlarının bir kısmı, yeni kullanılmaya başlamıştır. Örneğin, Süleyman Demirel Üniversitesi Kütüphanesi web sayfası RSS bildirimleri desteği ile kullanıcılarına internet üzerinden anında bilgilendirme ve yanı sıra "anında mesajlaşma" hizmeti[5] sunmaktadır.

Ne var ki, içerik yönetiminin kütüphanelerde etkili ve verimli bir biçimde uygulanması, bir yönüyle sahip olunan teknolojiye diğer yönüyle de personelin söz konusu teknoloji hakkında sahip olduğu bilgi ve beceriye, bu konudaki yetkinliğini geliştirme potansiyel ve olanağına ve yanı sıra teknolojiyi yenilikçi yaklaşımlarla hizmet sunumuna uyarlayabilmesine bağlıdır. Bir başka deyişle, teknolojinin potansiyeli ve yetkinliği ancak kullananlar tarafından açığa çıkarılabilir. Bu anlamda kütüphanelerin web teknolojilerine sahip olmaları kadar bu teknolojilerin kütüphaneciler tarafından

---

[3] Bkz. http://www.library.yale.edu/reference /asklive/index.html
[4] Bkz. http://www.bursa.bel.tr/?baslik=interaktif-sms-sistemi&bolum=sayfa&id=879
[5] Bkz. http://kutuphane.sdu.edu.tr/rss.php

tam kapasite ile ve yenilikçi yaklaşımlarla kullanılabilmesi önemlidir ve gereklidir. Öte yandan ulusal kütüphaneler, ülkelerin kültürel mirasının koruyucusu ve taşıyıcısı olarak bir ülkenin kültürel kimliğini ortaya koyan yanı sıra ülkenin evrensel kültüre olan katkısını yansıtan önemli kuruluşlardır. Ayrıca ulusal kütüphaneler, ülkedeki kütüphanecilik uygulamalarına öncülük ve liderlik ederek yeniliklerin ülke çapında yaygınlaşmasında önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Bir ulusal kütüphanenin anılan sorumlulukları yerine getirmesini sağlayacak önemli faktörlerden biri de kütüphanecilerinin mesleki yetkinliğidir. Oysa ulusal kütüphanemiz, web teknolojilerine dayalı kütüphane uygulamaları ve bu teknolojiler üzerinden öncü bilgi hizmetlerini gerçekleştirmede ve bu konuda öncülük ve liderlik etmede yetersiz kalmıştır.

Bu bağlamda çalışmanın hipotezi: "MK'nin web teknolojileri altyapısındaki yetersizlik ve MK'nin çalışanlara yönelik eğitim faaliyetlerinin bulunmaması nedeniyle; T.C. Milli Kütüphane çalışanları web teknolojileri ve içerik yönetimi konularında temel bilgi ve beceriye sahip değildir" şeklinde oluşturulmuştur.

1.3. YÖNTEM

İYS ve web teknolojileri konusunda kuramsal çerçeveyi belirlemek ve kavramsal açıklamaları yapabilmek için veri toplama tekniklerinden "belgesel tarama" tekniği kullanılmıştır.

Bu doğrultuda, çalışmanın bilimsel anlamda uygun olması adına "içerik yönetimi" ve "içerik yönetim sistemleri" kavramlarına ilişkin tanımlar belgesel tarama tekniği türü olan "literatür taraması" tekniğinden yararlanılarak yapılmıştır.

Belgesel tarama tekniğinde, geçmişte araştırılan olay ve olayın yaşandığı zamanda bıraktığı izlere ilişkin kanıtlar ele alınmaktadır (Sümbüloğlu, 2000: 67).

Çalışmamızın araştırma çerçevesini oluşturan T.C. Milli Kütüphane ve web sayfasının durum değerlendirmesini yapmak, kütüphane bilgi hizmetlerinin gelişen bilgisayar ve internet teknolojileri ile gelişimini değerlendirmek ve bu doğrultuda ne tür plan ve programlarının olduğunu belirlemek için "betimleme yöntemi" kullanılmıştır.

Betimleme yöntemi, olayların, nesnelerin, kurumların, toplulukların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye çalışma sürecidir. Bu yönteme dayanan araştırmalarda, "Durum nedir?, Ne yapmak istiyoruz?, Ne yöne gitmek gerekiyor? ve hedefe nasıl ulaşılır?" gibi sorulara yanıtlar aranır (Sümbüloğlu, 2000: 68).

Ayrıca, T.C. Milli Kütüphanesi'nde görev alan kütüphaneciler üzerinde yapılan anket çalışmasıyla MK web sayfasının teknolojik altyapısı, sistem özellikleri ve kütüphanecilerin kütüphanecilik alanına ilişkin internet ve bilgisayar teknolojilerinde meydana gelen yeniliklere karşı bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda veri toplama tekniği olarak, EK'de yer alan ve soru listesi ile şekillendirilen "anket tekniği"nden yararlanılarak veriler toplanmıştır.

Anket tekniği, bir evren ya da örneklemi oluşturan birimlerden sistematik biçimde bilgi elde edebilmeyi sağlar. Ankette diğer tekniklerde de olduğu gibi problem seçimi, planlama, uygulama, değerlendirme ve rapor yazma aşamaları bulunmaktadır. Fakat diğerlerinden farkı da soru kâğıdının hazırlanması, uygulayıcıların seçimi ve eğitimi, ön uygulama, alan uygulaması ve soru kâğıtlarının alanda denetimidir (Sümbüloğlu, 2000: 69).

1.4. KAYNAKLAR

Çalışma kapsamında Türkçe ve yabancı dilde yayınların saptanması için çeşitli kaynaklardan taramalar yapılmıştır. Türkçe yayınların sağlanması amacıyla ulusal ve mesleki çeşitli bibliyografik kaynakların ve dergilerin

taraması yapılmıştır. Konu bağlamında yurt içinde, daha önce kapsamlı bir çalışma yapılmamış olduğundan yabancı kaynaklara oranla daha az Türkçe kaynağa ulaşılmıştır. Çalışma konumuzla ilgili yurt dışı dokümanlara erişim için, çeşitli bibliyografik kaynaklardan taramalar yapılmış ve aynı zamanda çevrimiçi bilgi kaynakları ve çeşitli, konu ile alakalı mesleki web sayfalarından da yararlanılmıştır.

- Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1995 - …) (http://makale.mkutup.gov.tr/cgi-bin/WebObjects/Makale)
- YÖK Tez Katalogu (2005-…) (http://tez2.yok.gov.tr/)

Dergiler:

- Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi (2000-…) (http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=26)
- Bilgi Dünyası (2000 - …) (http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi)
- Information Technology and Libraries (ITAL) (2001-…) (http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/lita/ital/italinformation.cfm)
- Library Hi Tech (2000-…) (http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0737-8831)
- Türk Kütüphaneciliği (2000-…) (http://tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk/issue/archive)

Veri Tabanları:

- Datenbank Spektrum (2001-…) (http://www.datenbank-spektrum.de)
- Science Direct (http://www.sciencedirect.com/)
- Web of Science (http://www.isiknowledge.com)

Tarama Motoru:

- Google Akademik (http://scholar.google.com.tr/)

II. BÖLÜM

İÇERİK YÖNETİMİ VE SİSTEMLERİ

2.1. İçerik Yönetimi Kavramı

İçerik yönetimini açıklamadan önce içerik kavramını açıklamak gereklidir. İçerik kavramını açıklamak içinse içeriği oluşturan veri (data), enformasyon (information) ve bilgi (knowledge) kavramlarının tanımlanması gerekir.

Bu bağlamda veri, enformasyon ve bilgi kavramlarını açıklayacak olursak:

Veri, insan ya da makine tarafından yazılmış sembolleri ve enformasyonu tamamlayan parçalardır.

Enformasyon, verilerin bir araya getirilmesi için oluşturulan anlamlı sembollere denir ve genellikle bireyler ve/veya kurumlar tarafından bir sorunun çözümü, herhangi bir çalışmanın başlatılması ya da bitirilmesi gibi faaliyetler sonucunda ortaya çıkan verilerin bütününü ifade etmektedir.

Bilgi ise, herhangi bir konuda insanların ve/veya kurumların kendi alanlarında edindikleri enformasyonu yorumlayarak elde ettikleri kararlar ve yeteneklerdir (Odabaş, 2006: 101).

Kısaca tanımlamaların geneline bakarsak, veriden enformasyona, enformasyondan da bilgiye doğru giden bir gelişim süreci vardır.

Bilgi ve enformasyon arasında önemli farklar vardır. Veriden enformasyona dönüşüm sürecinde veri üzerinde çok fazla değişikliğe gidilmezken, enformasyondan bilgiye geçiş sürecinde kişilerin ve/veya

kurumların kendi birikimlerini bu sürece katmalarıyla ortaya çıkan bir fark görülmektedir. Bilgi, insanların zihninde ve/veya kurumların içerisinde meydana gelir. Zaten bilgiyi oluşturan unsur, alınan enformasyona kişilerin ve/veya kurumların kattığı deneyimleri, olaylara ve süreçlere olan bakış açılarıdır. Bu yüzdendir ki, enformasyona çeşitli ortamlarda erişmek hayli kolayken bilgiye ulaşmak oldukça güçtür.

İçerik kavramına dönecek olursak; metin, ses, görüntü, grafik, belge, kayıt, video vb. gibi elektronik ortamda yönetilmesi muhtemel olan her formattaki enformasyon kaynağına içerik denir. Bu içerik, örnek olarak; kütüphanelerin web sayfalarında sundukları pdf, word vb. formattaki metinleri, bilimsel çalışmalar ve araştırmalar ile ilgili analiz ve grafikleri, ses kaydı formatında (görme engelliler için olabilir) kitap, makale vb. materyalleri ve kütüphane tanıtımı için çekilmiş video kayıtlarını içerebilir.

Bu türlerin web ortamında düzenli ve tutarlı bir biçimde yer almasının sağlanması sürecine de içerik yönetimi denir.

İçerik yönetimi, dermenin sağlanması, organize edilmesi, kategorize edilmesi, her çeşit ve formattaki bilgi kaynağını yapılandırması olarak da tanımlanır (Yu, 2005: vi).

Sahip olunan derme, içerik yönetimi ile kolaylıkla saklanabilir, erişilebilir, yayımlanabilir, güncellenebilir ve farklı kullanıcılara farklı ihtiyaçlar doğrultusunda sunulabilir. Böylece bu süreç dâhilinde dermeyi içeren web sistemi, her çeşit soruna ve ihtiyaca (dermeye erişimde oluşabilecek sorunlara, güncelleme ihtiyacı, seçmeli bilgi yayımı, danışma hizmeti vs.) anında yanıt verebilir konuma gelir.

İçerik yönetimi, dijital enformasyonun evrimsel hayat döngüsünü sağlayan süreç ve teknolojilerin bütünü olarak da açıklanabilir. Dijital

enformasyon, genellikle içerik ya da daha doğru şekilde dijital içerik olarak bilinmektedir.

Bu bağlamda ortaya çıkan “dijital hayat döngüsü” ise, altı temel başlıktan oluşan bir süreçten meydana gelmektedir. Bu süreç:

- Bilgi, enformasyon ve/veya veriyi tasarlama,
- Güncelleme,
- Yayımlama,
- Transfer etme,
- Arşivleme ve
- Ayıklama’dan oluşmaktadır.

(Ayıklama süreci, içerikte yer alan bilginin tamamen silinmesi ve yerine yeni bilgilerin konulmasından (örneğin, eski bilginin geçerliliğini yitirmesi) oluşabileceği gibi var olan bilginin düzenlenerek daha yararlı format, biçim ve/veya yolla sunulması da olabilir.

Bu süreç için “içeriğin yaşam döngüsü” (çeşitli kaynaklara göre “hayat döngüsü” olarak yer alır) kavramını da kullanabiliriz. Bu bağlamda içerik, sayısal ortama geçirilmiş ya da geçirilmesi mümkün, yapısal olan (düz metin, veri tabanı girdileri) veya yapısal olmayan (işlenebilir metin, resim, film, ses kaydı, faks belgesi vb.) biçimde var olan belgelerdir (Maison, 2003: 3). Bu belgeler, pdf, word formatlarında metin, jpg, jpeg, bmp, gif formatlarında resim, mpeg4, wmv, wma, 3gp, divx formatlarında video ve mp3 formatında ses kaydı olarak saklanan belgelerdir.

Örneğin dijital içerik, bir veya birden fazla yazar tarafından oluşturulabilir. Belirli bir zaman sonra bu içerik düzenlenebilir. Bir veya birden fazla kişi, uzman bir editör yardımıyla veya yardımı olmadan içeriğin yayımlanmasına karar verebilir ve yayımlar. Daha sonra bu içerik, başka bir içerik ile değiştirilebilir ve böylece eski içerik güncellenmiş olur ya da sayfada yer alan içerik niteliğini kaybettiği zaman, yani güncelliğini kaybettiği zaman ve/veya doğruluğu kanıtlanmış yeni bilgiler ortaya çıktığı zaman, yenisi ile

tamamen ve/veya kısmen değiştirilir. Böylece eski içerik yayımdan kaldırılmış yani silinmiş olur.

Bu süreçlerin toplamını, yukarıda belirtilenler ışığında kapsayacak genel bir içerik yönetimi tanımı yapacak olursak:

İçerik yönetimi, her formatta, dijital ve/veya dijital ortama geçirilerek sisteme yerleştirilen enformasyon kaynağının çağa, kullanıcı gereksinimlerine, bireyin/kurumun hizmet anlayışı doğrultusunda, bilgi kaynağının bulunması ve/veya var edilmesi, güncellenmesi, yayımlanması, depolanması, transfer edilebilmesi ve ayıklanması süreçleri yardımıyla, içeriğin sistemde sunulmasına olanak sağlayan işlemler bütünüdür.

2.2. İçerik Yönetiminde Rol Dağılımı

İçerik yönetimi bir süreci ifade eder. Bu sürecin işleyişini sağlayacak bir örgütlenme gerekir. Örgütlenmenin yapısını oluşturan temel unsurlar rol ve yetki sahibi gruplardır. Bunları beş temel noktada inceleyebiliriz: (Prideaux, 2004: 3)

İçerik Yönetimi'nin İçerdiği Kişiler ve Görevleri

1. Yazarlar (Authors)

İçeriğin tasarlanmasından ve güncellenmesinden sorumlu kişilerdir. İçeriğin oluşturulmasına ve düzeltilmesine yaptıkları katkı oranında süreçte kendilerine yer bulurlar. Yazarların görevlerini ve nasıl bir profil çizdiklerini netleştirmek için rolleri belirlenmelidir. İçerik oluşturulmasında ne kadar söz sahibi olacakları belirlenmelidir. Yazarların profil yapılarını, yetki çerçevelerini ve görevlerini belirlemek için farklı noktalara değinmek gerekmektedir.

Yazar profillerinden oluşan grubun, web sayfa içeriği oluşturulmasında birbirleriyle etkileşim içerisinde olup olmadıkları, etkileşimde iseler bu sürecin çerçevesi, etkileşimde değil iseler bu sürecin eksiklikleri ve aksaklılarının

belirlenmesi yazarların web sayfasına yaptıkları ve yapabilecekleri katkıyı analiz etmek açısından önemlidir.

Ayrıca yazarların web sayfasını ziyaret sıklıkları, web sayfası içeriğinin oluşturulmasında harcadıkları süreler, kısaca üstlendikleri görevi hangi oranda sürdürüp sürdürmedikleri de önemlidir. Yazarların içerik oluştururken diğer yazarlar ile birlikte ortak çalışma içerisinde olup olmadıkları da yazarların profillerini ve içerik oluşturma sürecine olan katkılarını belirlemek açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda web sayfası içeriğinde oluşan olumlu ve olumsuz katkıları ile yazarların görevlerinin ve yetki çerçevelerinin belirlenmesi kolaylaşacaktır.

2. Editörler (Editors)

İçerik düzeninin sağlanmasından, yayım şeklinin belirlenmesinden ve web sayfasında verilen hizmetten sorumludurlar.

Yaptıkları işleri birkaç soruya verilecek yanıt ile irdeleyebiliriz:

- Web sayfası içeriğinin düzenlenmesi işini en çok kim yapmaktadır?
- Yazarlar kendilerinin editörleri gibi mi davranmaktadırlar?
- Editörlerin oluşturduğu bir çalışma grubu veya takımı var mıdır?
- Web sayfa içeriğinin düzenlenmesi görevi için sürekli olarak çalışacak birileri atanmış mıdır? Yoksa editör rolü, web sayfasının düzenlenmesinde yetki sahibi kişilerin zaman buldukça veya ortaya çıkan ihtiyaçları çerçevesinde web sayfasının yönetici ara yüzü olan arka yüzünde çeşitli düzenlemeler yaptıkları bir rol müdür?

Bu sorular ışığında, bölümler/bileşenler düzeyinde veya genel olarak içeriği, ön yüzden (kullanıcı arayüzü) veya arka yüzden (yönetici arayüzü) editör etkinliğini ölçmek için kontrol etmek daha kolay olacaktır.

3. Yönetici (Administrator)

Kuruluş içi ve dışı kullanıcıların öncelikle profillerini ve bu profiller çerçevesinde de kullanıcıların rollerini belirler. Aynı zamanda bu belirleme doğrultusunda kullanıcıların profillerini düzenler. Bu görevler dışında içerik ile ilgili teknik sorumluluğu üstlenir, içeriğin yayımlanmasının yönetimini gerçekleştirir ve içeriğe internette kolayca erişimi sağlar.

4. Yayımcı (Publisher)

İçeriğin web üzerinden yayımlanmasını onaylayan ve dolayısıyla da sorumluluğunu üzerine alan kişidir.

Yayımcının görev alanını, hazırlanan, düzenlenen, onaylanmış ve denenmiş içeriği web sayfasında sunulmak üzere sunucuya izni veren kişi olarak da açıklayabiliriz.

5. Okuyucu/Misafir/Kullanıcı/Katılımcı (User)

Yöneticinin tanımladığı, oluşturulan içeriğin sadece yayınlanmış şeklini ya da yayınlanmak üzere olan halini görebilen kullanıcı bize göre *katılımcı*dır. İçerikten faydalanan son kişidir.

"Katılımcı" kavramı, esasen üzerinde çalıştığımız konu çerçevesinde literatürde kullanılmamaktadır. Bu kavram yerine web sayfalarında "user" kelimesine atfen genellikle kullanıcı, okuyucu veya misafir kelimeleri kullanılmaktadır. Fakat değişen ve gelişen teknoloji ile ortaya çıkan gelişmeler ışığında web araçlarının kullanım ve/veya işleyiş süreçlerine baktığımız zaman kullanıcı, okuyucu veya misafir kelimelerinin bu işleyişteki görev/yetki süreçlerini pek karşılayamadığını görmekteyiz.

Temel olarak kullanıcı, eskiden beri süregelen anlamıyla, web sayfasında verilen içeriği okumak dışında pek fazla bir seçeneğe sahip olmayan bir profil türüyken, günümüzde web 2.0 araçları ile web sayfası içeriğinde ve/veya içerik yönetimi sürecinde söz sahibi olması sağlanmıştır.

Bu sebeple, son profil türü olarak çalışmamızda “user” kelimesine atfen yer alan kullanıcı, okuyucu ve misafir kavramları yerine kelime manasıyla da açıklamalarımıza uyabilecek ve içerikteki etkin rolü tam anlamıyla tanımlayabilecek “katılımcı” kelimesinin bu kavramların yerine kullanılması pek çok tereddüdün de ortadan kalkmasına olanak sağlayacaktır.

Web 2.0 teknolojileri ile oluşturulan bu sistemlerde yer alan tüm profil türleri, içeriğin çeşitli üretim ve yönetim safhalarında farklı oranda yetkileriyle web içeriğinin oluşturulmasında, düzenlenmesinde ve güncellenmesinde söz sahibi olmaktadırlar. Bu faaliyetler doğrultusunda “user” yani kullanıcı, okuyucu ve misafir kelimeleri yerine “katılımcı” kelimesinin kullanılması daha uygun gözükmektedir. Bu kavram aynı zamanda kurum içi kullanıcı için de geçerlidir. Paragrafta bahsettiğimiz faaliyetleri kurum-dışı kullanıcı ile paylaşan ve ortak çalışma platformuna dâhil olan ve esasen kurum web sayfasının ve içeriğinin sorumlusu olan kurum içi kullanıcı, web sayfasının tasarlanmasından içeriğinin oluşturulmasına kadar gelişen süreçler bütününde kurum dışı kullanıcıyla birlikte hareket etmektedir. Bu sebeple kurum içi kullanıcısına da “katılımcı” kavramını kullanmak gerekmektedir.

Roller bağlamında içerik yönetiminin kritik yönü, içeriğin geliştirilmesinin doğru yönetilmesidir. Web sayfasında kullanılan ya da atıfta bulunulan ürünler/eklentiler bazı durumlarda güncelliğini yitirmiş olabilir, bu durumda, bu ürünlerin/eklentilerin piyasada kullanılmakta olan yeni sürümleriyle değiştirilmesi gerekmektedir. Bu, bir tür içerikte yer alan eklentilerin/ürünlerin güncellenmesi işidir.

İçerik yazarları ve editörleri, web sayfasında kullanılan sürümlerin güncellemelerini yapmalı, kuruluş hizmetleri doğrultusunda uygun ve çeşitli düzenlemelere gitmelidirler. Katılımcı tarafından hoşa gitmeyecek veya ihtiyaçlara tam anlamıyla karşılık veremeyecek eklenti ve/veya araçların geliştirilmesi veya yenileri ile değiştirilmesi faaliyetlerinin sürekli hale getirilmesi gerekmektedir.

İçerik yönetimi için rol dağılımı sürecini de içeren kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse; katılımcıların ve katılımcı yetkilerinin tanımlanabilmesi ve yukarıda açıklanan içerik yönetimi rol dağılımı kategorilerine göre katılımcılara içerikte farklı yetki ve rollerin verilebilmesi, kurum içi iş akış görevlerinin tanımlanması ve mesajlaşma yoluyla, yapılan tanımlamaların bildirilebilmesi ve hatta içerik yöneticilerinin diğer yetkili katılımcılar tarafından yapılan içerik değişiklikleri ile ilgili uyarılabilmesi, ayrıca içeriğin, katılımcıların rahatlıkla yararlanabileceği ortamlarda (pdf, word vb.) sunulabilmesi ve aynı zamanda katılımcıların erişimini kolaylaştıracak şekilde içeriğin belirli bir bilgi havuzunda toplanabilmesi faaliyetlerini de içeren ve otomatik hale getirilmiş süreçler bütünüdür.

Bu bağlamda, piyasada web sayfalarının içerik yönetiminin yapılabilmesine ve/veya web sayfasında uygulanmasına kolaylıkla olanak sağlayan, tasarımcıyı ve/veya içerik yöneticisini aynı zamanda yönlendiren çeşitli içerik yönetim sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemler, farklı amaçlara hizmet eden kurum, şirket ve/veya organizasyonların yapılarına göre çeşitlilik göstermektedir.

2.3. İçerik Yönetim Sistemleri ve Yapısal Özellikleri

İçerik yönetim sistemi tanımı ilk olarak, web sitesi hazırlama ve yönetme fonksiyonu için kullanılmıştır. Önceleri birçok organizasyon kendi içerisinde amaçları doğrultusunda yazılımlar geliştirmiştir. Web sitelerini düzenleyen bu ufak sistemlerin bir pazar oluşturabileceği ilk kez 1995 yılında belki de hala en kalabalık içerik grubuna sahip olan CNET firmasının kendi içerik yönetim sisteminin geliştirilmesi için Vignette firması ile anlaşması noktasında ortaya çıkmıştır. Böylelikle Vignette firması içerik yönetim sistemleri hazırlama işini bir sektör haline getirmiştir. Zamanla kendi içerisinde, ihtiyaçlar doğrultusunda portal sistemleri yapan, wiki sistemleri yapan, web tabanlı groupware (farklı mekânlarda bulunan yazılımcıların web ortamında buluşup bir ekip oluşturarak ortak çalışma yoluyla ürettikleri

yazılımlar (Ellis, 1991)) vb. adlar altında anılan bu endüstri günümüzde halen gelişimini sürdürmektedir.

Farklı bir yaklaşımla, **İçerik Yönetim Sistemi**'ni **örneklerle** anlatmaya çalışırsak: (Yu, 2005: 6-8)

Kendi web sayfanızı kurmak istiyorsanız ancak HTML hakkında pek fazla bilgi sahibi değilseniz ve HTML'i öğrenmeye vaktiniz de yok ise bu durumda bir içerik yönetim sistemine gereksinim duyuyorsunuz demektir. HTML'i çok iyi bilmenize rağmen web sayfanız düşündüğünüzden fazla yapılandırılmış bilgi içeriyor ve manuel olarak yönetebilmek için güçlüklerle karşılaşıyor iseniz bu durumda da size bir içerik yönetim sistemi yanıt verebilir.

Bu bağlamda içerik yönetim sistemleri, web tasarımı konusunda profesyonel bilgi gerektirmeyen ve içerdikleri bilgileri kolaylıkla yönetmenizi sağlamak amacıyla geliştirilmiş yazılımlardır.

İçerik yönetim sistemi, içeriği oluşturan derlemin ve bu derlem içerisindeki bilgi parçalarını yönetecek terimleri içeren ve çoğunlukla bir içeriğin yönetilmesi üzerinde duran sistemler bütünüdür.

Başka bir tanımla, katılımcı teknikleri ile belge ya da benzeri içeriklerin tasarlanmasına ve düzenlenmesine yardımcı olan yazılım sistemleridir (Elmas, 2008: 54).

Bu tanımda kastedilen katılımcı teknikleri, interaktif yapıdaki web sitesine hangi yetkili katılımcıların ne ölçüde ve nasıl bilgi ekleme ve düzeltme konusunda sisteme katılabileceğinin belirtilmesidir.

Çalışmamızın temelini oluşturan web 2.0 araçları içerisinde, kişiler tarafından kullanım sıralamalarında üst sıralarda yer alan ve bu kullanım yoğunluğu, çalışmamızın ilerleyen kısmında yer alan grafiklerle kanıtlanmış olan wiki sistemler'in bir ürünü olarak ortaya çıkmış olan Wikipedia'da yer alan "İçerik Yönetim Sistemleri" tanımı ise şu şekildedir:

“İYS, katılımcı teknikler ile belge ya da benzeri içeriklerin yaratılmasına ve düzenlenmesine yardımcı olan yazılım dizgeleridir”.

Görüldüğü üzere yukarıda verilen iki tanım da birbirine çok benzemektedir. Gerçekte, sistem üzerinde güncel gelişmelere dayalı olarak ve katılımcı sayısının artışına göre değişiklikler ve yenilikler de anında İYS üzerinde yapılabilmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi katılımcılar, içerik yönetim sistemleri üzerinde bir tarafı yönetici ve diğer tarafı da katılımcı ve editör olarak büyük roller oynamaktadırlar.

Çoğu zaman işlevinin aksine bir web sitesi hazırlamak, web sayfalarında bulunan bilgilerin istenilen şekilde görüntülenmesini sağlayan yazılımlar olarak dar anlamlı bir tanımla değerlendirilen içerik yönetim sistemleri, birçok organizasyonda bilgi birikimlerini paylaşmada ve organizasyon için bir kültür durumuna gelen bilgi birikimlerini arttırmada vazgeçilmez unsurlardan biri haline gelmiştir.

İYS’ler, yerine göre sadece basit bir tahta ve tebeşirden oluşan bilginin yazılarak düz metin halinde kullanılan bir yapıda karşımıza çıkabilirken, yerine göre de Wikipedia gibi biçimlendirilmiş ve ücretsiz kullanım olanağı sunan çevrimiçi bir ansiklopedi şeklini alabilir ya da eBay gibi açık arttırma usulü bir ortama da dönüşebilir (Graf, 2008: 7).

Günümüzde, içerik yönetim sistemleri kendi içerisinde bölünmüş bir yazılım endüstrisi haline gelmiş olup, sayısız yazılım firmasının ürünleri ile birlikte birçok açık kaynak kod projesini bünyesinde barındırmaktadır.

Bu durumu örnekleyecek olursak, bir firmanın “pazarlama yöneticisi” olduğumuzu varsayalım. Web sayfamızda yaptığımız bir kampanyada büyük hesaplama yanlışları olduğunu fark ettiğimizde ve değiştiremeyecek gün ve saatte olduğumuz durumda ne yapmamız gerekir? Üstelik konuyla ilgili hiçbir teknik elemanımıza yani web tasarımcımıza da ulaşamıyoruz. İşte bu durumda içerik yönetim sistemine ihtiyaç duyuyoruz demektir. İçerik yönetim

sistemleri herhangi bir profesyonel bilgi gerektirmeden yetkimiz dâhilinde diğer katılımcılarla paylaştığımız bilgileri anında güncelleyebilmemizi sağlar.

Web sayfamızın her seferinde güncellenmesi, web sayfamıza yeni sayfa eklenmesi ya da yeni bir araç eklenmesi için tasarımcı istihdam etmeye, para harcamaktan hoşnut değilsek ve her seferinde istediğimizin tam anlamıyla yerine getirilmesi için beklemekten şikâyetçiysek ve buna ek olarak, değişikliklerin onaylanması ve yedeklemelerin yapılması gibi süreçler sıkıntı doğuruyorsa yine içerik yönetim sistemine ihtiyaç duyuyoruz demektir.

Peki, bu örnekler ışığında bakarsak içerik yönetim sistemleri gerçekten ne anlama geliyor?

İçerik yönetim sistemleri, web sayfaları içeriklerinin düzenli olmasını ve sayfaların istenilen ölçütte hizmet vermesini sağlayan uygulama yazılımlarıdır.

Genel olarak, ticari ya da endüstri kuruluşları açısından ele alındığında bir web sitesi içeriği aşağıdakilerden hangisi veya hangilerini içeriyorsa içersin, İYS kuruluşa yardımcı olacaktır.

- Ürün Tarifnameleri,
- Fiyatlar,
- Özellikler ve Yararlar,
- Ürün Resimleri,
- Ürün Kategorileri,
- Kavramlar ve Süreçler,
- Gizlilik ve Haklar,
- Sıkça Sorulan Sorular,
- Logolar,
- Yayım Güncellemeleri,
- Site Haritası Linkleri,
- İletişim,

- Hakkımızda, gibi başlıklar.

Çoğu içerik yönetim sistemi, tüm içeriğin depolandığı havuz addedilen büyük bir yelpazeye sahiptir. Bu süreci tasarlaması veya güncellemesi için örneğin WYSIWYG (what you see is what you get/gördüğün aldığındır) editörünü kullanabiliriz. Bu süreci yürütebilmek için HTML bilinmesine gerek yoktur, çünkü bu editör ile yaratılan web sayfalarındaki içerik, kelime işlemci gibi çalışmaktadır. Bu sistem, yazı tipini değiştirmek, büyüklüğünü rengini ayarlamak, menüye yeni sayfalar eklemek gibi çalışmaların hepsinin yapılmasına izin veren özellikleri taşımaktadır (Schultz, 2004: 3).

Ayrıca içerik yönetim sistemini gelecek için planladıklarımızı katılımcılara sunmak için de kullanabiliriz.

Örneğin: Haziran ayında olduğumuzu varsayalım ve Aralık ayında sayfamızı çeşitli etkinlikler, gelişmeler ve güncellemeler için baştan aşağı değiştirebileceğimizi düşünelim. Bu içerik yenileme çalışmasını Haziran ayından yapabilir bir köşeye koyabilir ve Aralık ayı geldiğinde doğrudan web sayfamıza yükleyebilir ve/veya sayfamızı değiştirebiliriz.

İçerik yönetim sistemi ile web sayfamıza kolaylıkla resimler yükleyebilir ve bunları web sayfamızın istediğimiz konumuna yerleştirebiliriz. Bu işlem için de FTP araçlarını bilmemize veya öğrenmemize gerek yoktur.

Bunun yanında İYS'ler sihirbaz değildir. Bizim yerimize düşünen ve strateji geliştiren bir yapı olarak ele alınmaması gerekir. İYS'ler, öncelikle sunmak istediğimiz hizmet ya da ürün için gereken bilgi ve araçları elimizde bulundurmamızı gerektirir. Bir başka deyişle bu sistemler bizi iyi bir içerik yazarı yapmaz, resimlerimizi çizmez ve bize reklam stratejilerimiz için geri bildirimler vermez. Bizim için gerekli süreçleri gerçekleştirirken organize olmamızı ve organize kalmamızı, web sayfamızın içeriğinin tutarlı olmasını ve uygunsuz bir zaman diliminde olsak dahi yanlışlıkları düzeltmemizi sağlar. Böylece, bize en büyük kazancı esnek yapısı ile sağlamış olur.

Bu bağlamda içerik yönetim sistemlerinin yararlarından bahsetmeye devam edecek olursak;

- İYS'ler katılımcılar arasındaki iletişimi arttırır,
- İş akış süreci kapsamında rapor yazma kolaylığı sağlar,
- Veri alma ve depolama konusunda kolay kullanım imkânı sunar.

İYS'ler, genel olarak katılımcı odaklı sistemlerdir. İYS'lerde kilit nokta katılımcılardır. Katılımcı, içeriği oluşturan veriyi kolaylıkla kontrol eder, istediği bilgiyi görüntüleyebilir ve aynı zamanda yetkisi dâhilinde istediği bilgi üzerinde değişiklik/düzenleme de yapabilir.

Görüldüğü gibi yetkili yetkisiz her türlü katılımcıya hitap eden yapıları ile İYS'ler, doğal yapılarının ve fonksiyonlarının çeşitliliği ile içerik yönetim sistemi teriminin tanımlanmasını bir hayli zorlaştırmaktadır.

İçerik Yönetim Sistemlerinin Avantajları ve Dezavantajları

İYS'ler her açıdan birçok **avantaja** sahiptir. Bunlardan kısaca bahsedecek olursak:

- Hızlı ve kolay veri girişi,
- Birçok bileşenin bir arada çalışması,
- Tasarım ve içeriği kolaylıkla değiştirebilme
- Kolay kurulum
- Katılımcı yetkilendirebilme (özel üye seçenekleri)
- Forum, anket, farklı belge formatlarında uyum, özel mesaj gibi katılımcı açısından önemli bileşenlerin bir arada olması,
- Kaynak kodlarının açık olması,
- Güncelleme ve yenilenmesindeki basitlik,
- Gelişmiş Yönetici/Admin Paneli

Bu yararlılıkların yanında daha birçok artı özelliği İYS'ler için sayabiliriz. Bu İYS'ler açısından bir avantajdır. Örneğin, web sayfası

katılımcılarının ve ziyaretçilerin web sitesinde daha fazla etkileşim içerisinde olması amaçlanıyorsa kesinlikle bir İYS kullanılmalıdır.

Ayrıca birçok İYS açık kaynak kodludur ve özgür kullanım sağlar. İYS'lerin açık kaynak kodlu olmasının avantaj ve dezavantajları çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde açık kaynak kodlu yazılımların incelenmesi ile birlikte işlenmektedir. Fakat yine de şunu söyleyebiliriz ki, İYS'lerin açık kaynak kodlu olması sürekli gelişime ve yeniliğe açık olduğu anlamına gelir.

İYS'lerin **dezavantajlarına** gelecek olursak:

İYS'lerde önemli unsurlardan birisi güvenliktir. İYS'ler genellikle açık kaynak kodlu olduğu için gerekli önlemler alınmazsa, bu kodların internet üzerinde herkesin erişimine açık olması başkalarının da bu kodlara sahip olabilmesi anlamına gelecektir. Böylelikle bu kodlara sahip olan ve geliştiren bir başka kişi veya kişiler kolaylıkla sisteme sızabilir. Bunun dışında İYS'lerin, bu sistemlere alışık olmayan kişiler açısından intibası kötüdür. Birçok bileşenin bir arada olması ve bunların site içinde görünüm ve yerlerinin ayarlanması bazen geliştiricileri/katılımcıları zorlayabilir. Ayrıca İYS'ler yeni katılımcılar için çok karmaşık bir yapıya sahipmiş gibi göründükleri için (bilgi eksikliğinden doğan kafa karışıklığı) ilk başlarda hem geliştiricilerin hem de sayfa katılımcılarının bu duruma alışması zaman alabilir. Örneğin; yeni kurduğumuz ve hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadığımız bir İYS yönetici/admin panelinde kolaylıkla ya da yanlışlıkla bir şeyi silebilir ya da kaldırabiliriz.

İçerik yönetim sistemleri dışında, kuruluşların iş akış süreçlerini/dokümanlarını/bilgilerini yönetmelerini sağladıkları ve rekabet güçlerini artırmaya yardımcı oldukları benzer profesyonel yazılım uygulamaları da bulunmaktadır. Bunlar arasında; (Graf, 2008: 7)

- İşletme/Kurum Kaynak Planlama Sistemleri (Enterprise Resource Planning Systems - Administration of Corporate Data),

- Müşteri/Katılımcı İlişkileri Yönetim Sistemleri (Costumer Relationship Management Systems - Maintenance of Costumer Contacts),
- Belge Yönetim Sistemleri (Document Management Systems - Administration of Documents),
- İnsan Kaynakları Yönetimi Sistemleri (Human Resource Management Systems-Administration of Personel) gibi daha birçok sistemler
- Süreç Yönetim Sistemleri (Process Management Systems) de yer almaktadır.

2.3.1. İçerik Yönetim Sistemi Yazılım Türleri

İçerik yönetimi sistemleri, İYS'leri kullanmak isteyenlere amaçları ve istekleri doğrultusunda farklı şekillerde temin edilebilmektedir. Kurum web sayfasını, kuruluşun olanakları doğrultusunda ve hizmet verme amacına uygun olarak şekillendirmek zorundadır.

Farklı yazılım türlerinden organizasyona ve/veya kuruma en uygun olanının seçimi yapılırken kurumun/organizasyonun dikkat etmesi gereken bazı önemli noktalar vardır.

Bunlar:

- Web sayfasını kullanacak kurumun, bu web sayfasını kurabilecek ve içeriğini günümüz ve kurum koşullarına uygun şekilde güncelleyebilecek elemana sahip olup olmadığı,
- Kurum bütçesinin web sayfası kurulum ve sonrasında bakım hizmetlerine ne denli yanıt verebileceği,
- Web sayfasının güncellenme sıklığının ne olacağı,
- İstenilen web sayfasının içerik özelliklerinin neler olacağı, sorularına verilecek yanıtlardır (Prideaux, 2004: 2).

Verilecek hizmete ve/veya yapılacak işe kurumsal açıdan bakıldığında sorulması gereken soruların yanı sıra bireysel anlamda bir istek ve/veya ihtiyaç halinde yine bu ve buna benzer sorular üretilmeli ve yanıtlarına göre

tercihler belirlenmelidir. Bu bağlamda organizasyon/kurum aşağıda verilen yazılım türlerinden birini seçebilir.

2.3.1.1. Destek Hizmetini Dışarıdan Alan Yazılımlar

Hizmet yazılımlarında içerik yönetim sistemini sağlayan ve bakımını sürdüren yetkili birim bulunmaktadır. Bu birim/sağlayıcı tarafından karşılanan yazılım hizmetleri, sistem kurulurken ortaya çıkan masrafların azalmasına ve sayfanın yönetilmesinden doğan sorumlulukların ortadan kalkmasına olanak sağlamaktadır.

Bu tür hizmetlerin dezavantajı ise, katılımcının sahip olduğu kontrol oranı oldukça düşüktür ve katılımcı istatistikleri vb. bilgilerin kurum tarafından edinimi yeterince tatmin edici olmamakla birlikte hizmet bedeli de istenilen her ayrıntı doğrultusunda artmaktadır (Arslantekin, 2004).

2.3.1.2. Ticari Amaçlı Yazılımlar

Bu tür hizmette bir satıcı mevcuttur ve içerik yönetim sistemi uygulamalarını tasarlar/kurar ve müşteriye satar. Web sayfasının bu süreçten sonraki bakımı ve her türlü sorunu ve sorumluluğu katılımcıya/müşteriye aittir. Müşteri veya site sahibi, sayfa üzerinde daha fazla kontrole sahiptir ama bu aynı zamanda daha fazla sorumluluk anlamına da gelmektedir.

2.3.1.3. Kar Amacı Gütmeyen Yazılımlar

Kar amacı gütmeyen kişiler/kurumlar tarafından kurulan içerik yönetim sistemleri de bulunmaktadır. Bu tür sistemler, hizmet yazılımları veya ticari amaçlı yazılımlar adı altında karşımıza çıkmaktadır. Bunların bir kısmı açık kaynak kodlu olup bir kısmı da herhangi bir ticari kaygı gütmeksizin isteyenlerin kullanımına sunulmuştur. Ancak, açık kaynak kodlu yazılımların üzerinde ileride de bahsedileceği gibi her türlü değişiklik ve düzenlemeyi yapabilecekken diğerlerinin üzerinde herhangi bir değişiklik yapılması söz konusu değildir. Bu durum, bu yazılımları kullananlar açısından güvenlik şüphesini de gündeme getirmektedir.

2.3.1.4. Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar

Arslantekin'in Çetin'den aktardığına göre; özgür yazılım, İngilizcede karşılık gelen "free software" terimi nedeniyle bazı yanlış anlaşılmalara yol açmaktadır. Burada kullanılan Free terimi 'bedava' anlamına gelmemekte, "freedom", yani "özgürlük kelimesinden gelen anlamı karşılamaktadır. Özgür yazılım beraberindeki açık kaynak koduyla, yazarın adını koruyarak, kaynak kodun üzerinde her türlü değişikliği ve eklemeyi yapma özgürlüğünü vermektedir (Arslantekin, 2004: 233).

Açık kaynak kodlu yazılımlar, kullanım ferahlığı ve yazılım esnekliği olanakları ile katılımcılar ve yazılım geliştiriciler bazında olumlu bir etki bırakmaktadır. Açık kaynak kodlu yazılımlar, katılımcıların yazımlıları kopyalayabilmelerini ve dağıtabilmelerini, yazılım üzerinde istedikleri gibi hareket edebilmelerini, çalışmalarını, yazılımı değiştirebilmelerini ve geliştirebilmelerini desteklemektedir. Yazılımların özgür kullanımı anlamı, kurum ve/veya bireyler bazında hiçbir kısıtlama olmadan kullanılması özgürlüğü, hiçbir bilgisayar sisteminde kısıtlama olmadan kullanılması özgürlüğü, hiçbir iş alanında kısıtlama olmadan kullanılması özgürlüğü ve geliştirici ile yazılım konusunda hiçbir iletişime geçmeye gerek olmaması özgürlüğünü anlatmaktadır (Deepark, 2007: 6).

İYS yazılım türleri arasında kendisine yer bulan açık kaynak kodlu yazılımlar, önem bazında diğer yazılım türlerine göre daha önceliklidir. Bu yazılımın önemini daha net anlamak için açık kaynak kod'un kendisinden açıklamaya başlamak gereklidir.

2.4. Açık kaynak Kod Nedir?

Açık kaynak kod, yazılım kaynak kodlarının herkes tarafından erişilebilir olduğu, yazılımın herhangi bir amaç için özgürce çalıştırılabildiği, gereksinimler doğrultusunda değiştirilebildiği, yazılım kopyalarının bedava ya da ücret karşılığı özgürce dağıtılabildiği ve yazılımın değiştirilmiş sürümlerinin

toplumun gelişmelerden yararlanabilmesi adına özgürce paylaşılabildiği yazılımlar olarak tanımlanabilir (Arslantekin, 2004: 4).

Açık Kaynak kod'un farklı bir açıdan önemine bakarsak, Açık Kaynak Kod bildirgesinde de belirtildiği gibi; "Açık kaynak kodlu yazılımlar tasarruf ve güvenliğin ötesinde ülke ekonomisi için önemlidir. Açık kaynak ortamları, teknoloji üretebilecek gençler yetiştirmenin etkin yollarından biridir. İthal, hazır çözümler yerine, ülke insanına güvenmek ona yatırım demektir. Açık kaynak, gereksinimlere göre uyarlanmış, güvenli, sağlam ve ucuz çözümler demektir. Açık kaynak kod yazılımlar, mütevazı donanımları etkin kullanabilmek demektir. Tüm üretim ve servis sektörlerinde bilişim maliyeti gittikçe artmaktadır. Açık kaynak kod yazılımlar, en başta lisanslar nedeniyle bu maliyetleri düşürerek, yerli sanayici ve bilişimciye destek demektir ve ülkenin rekabet yeteneğini artırmak demektir" (Açık Kaynak Kod Platformu, 2008).

Wikipedia'ya göre ise:

"Açık kaynak yazılım (Open-source software), açık kaynaklı yazılım veya kaynağı açık yazılım, kaynak kodu isteyen herkese açık olan yazılımlardır. Bu tür yazılımların ayırt edici özelliği katılımcıya yazılımı değiştirme özgürlüğü sağlamasıdır. Açık kaynak kodlu yazılımlar, uyarlanabilir, sağlam, hızlı ve güvenilirdir. Açık kaynak kod dünyası, yeni bir yazılım üretme biçimidir ve yeni iş modelleri sunmaktadır. Dünyanın her tarafından bilişim uzmanlarınca imece yöntemi ile endüstri standartlarında geliştirilen açık kaynak kod yazılımları, insanlığın ortak malıdır."

Açık kaynak kodlu yazılım, katılımcıya yazılımı değiştirme olanağı sağlar. Daha açık bir ifade ile katılımcıya kodun derlenmemiş, ham halini sunar. Bu sayede katılımcı ve/veya geliştirici açık kaynak kodu ihtiyacına uygun şekilde tekrar düzenleyebilir.

Bu arada, açık kaynak kodlu yazılımlara ait lisans modelleri vardır. Bunlar açık kaynak kodlu yazılımlarda lisans problemleri oluşmasına engel

olmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu lisans modelleri üç başlık altında toplanmaktadır: (Arslantekin, 2004: 8)

1. Serbest (Free) Model: Bu modele göre var olan program özgürce değiştirilebilir ve dağıtılabilir.

2. Telif Hakkı Olmayan (Copyleft) Model: Bu modelde, programı yaratan kişi ve/veya gruplar program üzerindeki haklarından vazgeçmektedirler.

3. GPL-Uyumlu Model: Bu modelde var olan lisans, GPL (General Public Licence- Genel Kamu Lisansı) lisanslama yapısına bağlı olarak oluşturulur.

Üç başlık altında toplanan açık kaynak kodlu yazılım lisans modellerine örnek verecek olursak: (Arslantekin, 2004: 7)

- Genel Kamu Lisansı-GPL (General Public Licence)
- Lesser GPL
- Berkeley Yazılım Dağıtımı (Berkeley Software Distribution)
- Mozilla Kamu Lisansı (Mozilla Public Licence)
- Netscape Kamu Lisansı (Netscape Public Licence)
- Qt Kamu Lisansı (Qt Public Licence)
- Sanatsal Lisans (Artistic Licence)

Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Avantajları

- Açık kaynaklı kodlar, kurum veya kişi ihtiyaçları doğrultusunda ve/veya isteğe göre yeniden düzenlenebilir.
- Kaynak kodlarının açık olması, kodları sayısız geliştiricinin kontrol etmesi ve güvenlik açıklarının zor oluşması demektir.
- Açık kaynak kodlu yazılımlar kapalı kaynak kodlara göre sistem kaynaklarını daha verimli kullanarak kararlı çalışırlar.

Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Dezavantajları

- Sürümlerin her biri güvenli olmayabilir.
- Sürümlerin güncelleme/güncellenme garantisi yoktur.
- Kodların açık kaynaklı olması güvenlik açıklarının daha kolay tespit edilmesine sebep olmaktadır.
- Her zaman istenilen düzeyde ve hızlı destek bulunmayabilir (Arslantekin, 2004: 244-245).

Açık kaynak kodlu yazılım kullanmak lisans maliyetleri açısından önemli bir ekonomik yarar sağlarken, sistemi de yazılım şirketlerine bağımlılıktan kurtarmak için en uygun çözümdür. Birçok geliştiricinin açık kaynak kodlu yazılımlar üzerinde çalışması sebebiyle açık kaynak kodlu yazılımlar, ticari yazılımlara oranla daha kolay özelleştirilebilirler. Böylece hem zamandan hem de verilen emekten kazanç sağlanmış olur.

2.4.1. Açık Kaynak Kodlu İçerik Yönetim Sistemi Yazılımları ve İstatistiksel Kullanım Analizleri

Açık kaynak kodlu yazılımlar, piyasada, katılımcıların ve/veya kurumların uğraş gösterdikleri alanlara göre uygun çeşitte, farklı özellikleri barındıran modellere ayrılmaktadırlar. Günümüzde katılımcı ihtiyaçlarına en uygun yanıt verebilen açık kaynak kodlu başlıca İYS'lere aşağıda yer verilmiştir: (Açık Kaynak Kod Platformu, 2008)

Drupal

Drupal açık kaynak kodlu olarak geliştirilmiş içerik yönetim sistemi olmasının yanında kişiselleştirilebilir, yetkilendirilebilir içerik ve katılımcı yönetimi ve arama kabiliyetlerinin yanında birçok geniş özellikleri ve hizmetleri ile sosyal etkileşimli öğrenme ortamları oluşturmak için esnek bir platformdur. Web tabanlı olan uygulama platform bağımsız olarak PHP dilinde MySQL ya da PostgreSQL veritabanı üzerine yapılandırılabilinir (Quinn, 2009: 4).

Drupal, bireysel katılımcı veya grup halkına çeşitli içerikleri yönetmeyi, organize etmeyi ve de yayınlamayı sağlayan dinamik web siteleri için kullanışlı bir platformdur. Drupal'ın tasarımı Mambo ve Joomla ikilisi kadar iyi olmasa da, katılımcı isteklerine göre ayar yaparak onu özelleştirmek oldukça kolaydır. Bünyesinde siteye kolay ulaşım sağlamak için bir arama modülü ve ek olarak Google, Yahoo gibi arama motorlarına kendini benimsetecek arama motoru dostu URL'ler oluşturur.

Günümüz teknoloji çağında, "Drupal Association" organizasyon yapısı altında gönüllü katılımcılar tarafından geliştirilmeye devam edilmektedir. Birçok eğitim kurumu ve üniversite, öğretim içerik yönetim sistemi olarak Drupal'ı tercih etmektedir.

Moodle

Açık kaynak kodlu uzaktan eğitim sistemidir. Kelime açılımı, Modular-Object-Oriented-Dynamic-Learning-Environment, yani Esnek Nesne Yönelimli Dinamik Öğrenme Ortamı'dır (Ünal, 2008: 2).

Yazılım, MySQL ve PostgreSQL veri tabanı sistemleri altında ve PHP dilini destekleyen herhangi bir ortamda (Linux, Windows vs.) çalışmaktadır.

Moodle, bir uzaktan eğitim sitesinde ihtiyaç duyulabilecek etkinliklerin çoğunu fazlasıyla yerine getirebilecek özelliklere sahip bir çevrimiçi kurs yönetim sistemidir. En önemli özelliği, herkes tarafından (öğretmen, öğrenci) çok kolay şekilde kullanılabilmesidir.

Moodle, sahip olduğu birçok özelliği ile pedagojik ilkeleri dikkate alarak hizmet veren ve/veya vermeyi amaçlayan eğitimcilerin tercihidir. Sistem, eğitimcilerin İhtiyaçlarını fazlasıyla yerine getirebilecek düzeydedir. 80 civarında dil seçeneği ile 193'ün üzerinde ülkede tercih edilmektedir.

Martin Dougiamas tarafından Perth Batı Avusturalya'daki şirketinden yönetilen ve desteklenen Moodle projesi 2005 yılından beri çekirdek bir takım

ve “Moodle Partners” organizasyon yapısı altında gönüllü katılımcılar ile geliştirilmektedir.

Platform bağımsız olarak çalışan uygulama, kolay yönetilebilir ve görsel tema zenginliği ile rahat özelleştirilebilir esnek bir yapıya sahiptir. Herkes tarafından en sevilen özelliği kolay şekilde kullanılabilmesidir (Açık Kaynak Kod Platformu, 2008).

PHPNuke

PHPNuke, geniş yelpazeli bilgi portalı oluşturmak için tüm materyalleri kendi bünyesinde birbirine birleştiren bir içerik yönetim sistemidir. PHPNuke oyun grupları ve bir konu çerçevesinde faaliyet gösteren veya göstermeyi hedefleyen toplulukların sayfalarında yoğun şekilde kullanılmaktadır. GNU Lisansı ile dağıtılmaktadır.

PostNuke

PostNuke, bir yandan webblog (web günlüğü), bir yandan da içerik yönetim sistemidir. Diyalog, ikili ve/veya çoklu, etkileşimli ilişki kurma/tartışma ortamı oluşturmak amacıyla oluşturulan web sayfalarında kullanılmaktadır. Ayrıca çeşitli web projelerinde de forum olarak işlev sağlar. PostNuke, dinamik bir web sitesi kurmaya imkân veren elektronik bir alet çantası gibidir.

TYPO3

TYPO3, ücretsiz içerik yönetim sistemlerinin önde gelenlerinden biridir. Diğer sistemlerde olduğu gibi web sayfaları yaratabilir, web sayfasındaki her türlü değişiklik üzerinde kolaylıkla uygulanabilir. TYPO3’ü içerik yönetim sistemleri içinde web sayfası yönetim sistemi olarak vermek daha uygun olacaktır. Görsel katılımcı arayüzü ile kolayca yazı yazılaabilir, resim ve çoklu ortam dosyaları eklenebilir, zamansal ayarlamalarla içerik yönetilebilir (Skaarhoj, 2000: 1).

TYPO3, Kasper Skaarhoj tarafından 1997 yılında yazılmıştır. Özellikle Almanya'da yaygın olarak kullanılmaktadır (Peacock, Michael, 2007).

Türkiye'de nasıl Joomla'nın kullanımı yaygın ise Almanya'da TYPO3 o anlamda önemlidir.

Xoops

Xoops tasarımı güçlü php kodlamasına dayanan bir içerik yönetim sistemidir. Esnek ve kullanışlıdır. MySQL veritabanını kullanmaktadır. Yönetici panelinin pratikliği, kolay kullanım olanağı ve esnekliği sebebiyle tercih edilmektedir. Xoops'un temelinde Extensible Object Oriented Portal System (Nesneye Dayalı Geliştirilebilir Portal Sistem) olgusu yatmaktadır. Bu sebeple geliştirilmeye açık bir sistem olduğu için katılımcıya sitesini baştan yaratma fırsatı sunar. GNU lisansı ile dağıtılan bir yazılımdır. Her gün sayısız geliştiricinin yeni fikirleriyle gelişmektedir.

osCommerce

osCommerce GNU GPL lisansı ile kullanılan açık kaynak kodlu içerik yönetim sistemidir. E-ticaret amaçlı kurulan bir web sistemidir. Bu sistem ile katılımcılar ürünlerini online olarak satışa sunabilir ve mağaza içeriğini kolaylıkla yönetebilir. Sınırsız ürün ve kategori desteği, ürün-kategori etkileşimli yapı oluşturulmasına imkân sağlaması, fiziksel (dağıtılabilir) ve sanal (indirilebilir) ürün desteği, çoklu dil ve para desteği, katılımcı ve ürünler hakkında istatistikler ve en önemlisi sabit ve dinamik yapıda reklam desteği ile katılımcılara oldukça cazip gelmektedir.

Wordpress

Wordpress GPL lisanslı, açık kaynak kodlu, ücretsiz dağıtılan, php ve MySQL üzerine kurulmuş kişisel yayına yönelik (genellikle günlük/blog amaçlı) sistemdir.

Wordpress etkili bir kişisel yayım platformudur ve internette bir yayımcı olarak katılımcının tecrübesini mümkün olduğu kadar çekici hale getirmek için tasarlanmış özelliklerden oluşmaktadır. Özgürce dağıtımı yapılabilen hızlı, kişisel ayarlamalara imkân veren, hantal olmayan yapısıyla standart bir çekirdeğe sahiptir. Kolaylıkla katılımcı ve tasarımcı isteklerine göre şekil alabilir (Quinn, 2009: 3).

Bazı özelliklerini verecek olursak;

- Wordpress kurulacağı bilgisayarda/sunucuda PHP ve MySQL'e ihtiyaç duyar,
- Kolay kurulum ve geliştirme imkânı verir,
- Katılımcı ve profil yönetimini destekler,
- RSS veri besleme (feed) özelliği vardır,
- Hazır temalardan birini veya kendi tasarladığımız temayı kullanabilme imkânı verir,
- Geri izleme (trackback) olanağı vardır,
- Template tag denilen tema-şablon etiketleri ile blog arayüzünde birçok değişiklik yapabilmeyi sağlar,
- Var olan eklentileri sayesinde ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli özelliklerin bloglara yüklenebilmesini sağlar,
- Yazılara şifre/parola koyma ile içeriği korumaya imkân verir,
- Katılımcı/yorum denetimi olanaklıdır,
- Zamanlanmış yazılar, e-posta yolu ile yazma ve
- Diğer blog yazılımlarından yazıları ve yorumları aktarabilme özellikleri vardır.

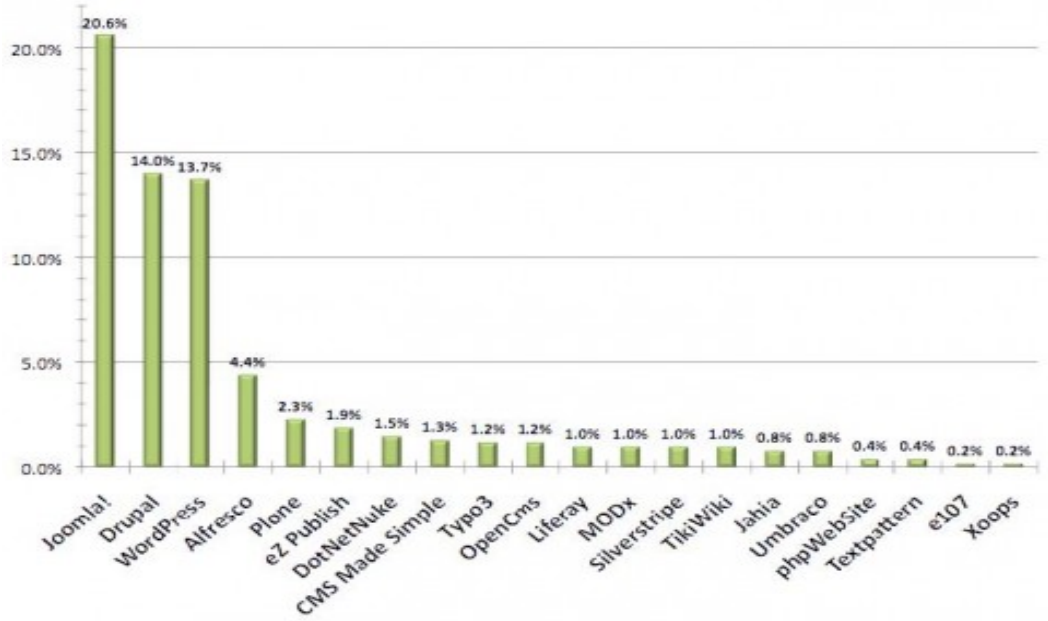
Joomla!

Joomla, farklı durumlar için farklı seçenekler sunabilen, içerik yönetim sistemleri içerisinde yer alan yazılımlar arasında en önlerde gelen bir içerik yönetim sistemidir. Joomla'yı indirmek ve kurmak oldukça basittir. Joomla'yı oluşturan sistem üç farklı sayfa türüne bölünmektedir. Bunlar, bölümler,

kategoriler ve parçalar'dır. Bu türleri birbirleriyle birleştirmek, ilişkilendirmek ve nasıl çalıştıklarını kavramak bu konuya biraz eğilmekle olur. Bunun yanında sistem altyapısı, bu parçaları kolaylıkla ilişkilendirmeyi ve hatta ilişkilendirilerek oluşturulan sayfaları geliştirmeyi destekleyen yapıdadır (Quinn, 2009: 3). Sistem, yapısına yüklenebilen çeşitli "eklentiler" ile fonksiyon varyasyonları demeti oluşturmaya olanak sağlayarak sayfa üzerindeki kişiselleştirmelere imkân vermektedir. Örneğin, toplumsal etkileşim ortamları ile iletişim kurma, kütüphane - kitap sitesi, pek çok mağazanın alışveriş olanağı sunan "sepete ekle" modülleri ile alışveriş portalları, mp3 - müzik cd siteleri, haber, magazin portalları, ticari siteler vb. bunlar arasında sayılabilir.

Yukarıda açıkladığımız İYS yazılım türlerinin kullanım yoğunluğunu anlatan, farklı açılardan, ihtiyaçlar doğrultusunda, katılımcılar üzerinde yapılan araştırmaya göre ortaya çıkan istatistikî verilerin analizi aşağıda grafiklerle açıklanmıştır. Çalışmayı oluşturan sorular ve yanıtlarına göre ortaya çıkan grafikleri:

1. En çok kullanılan İYS'ler:

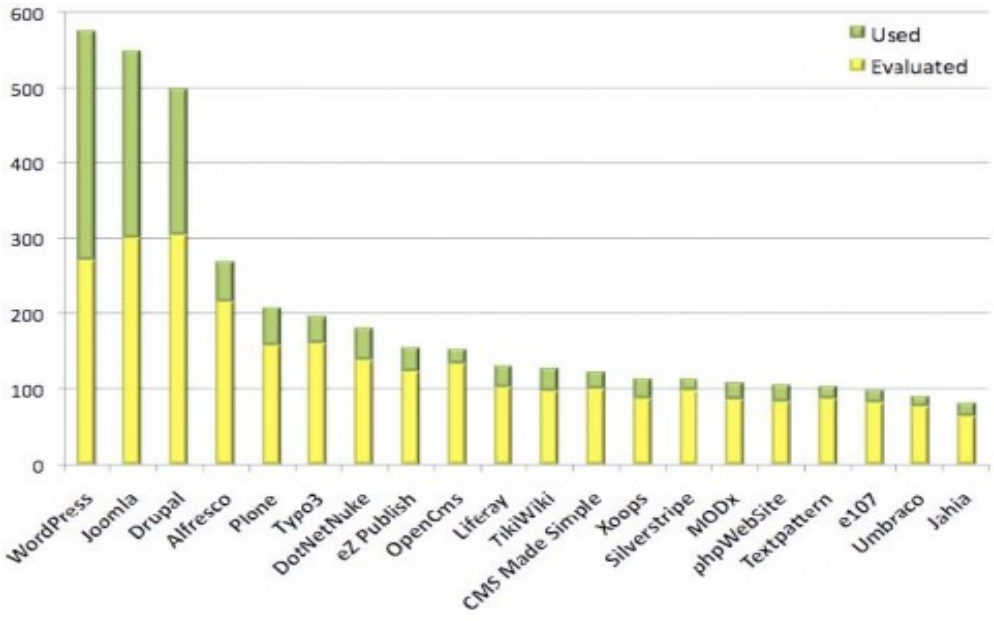
(Open Source CMS Market Share Report 2009: 17)

Geçen yıl yapılan bu araştırma bize, İYS'lerin güncel kullanım miktarlarını net bir biçimde vermektedir. Üstteki tabloda yer alan veriler, Joomla içerik yönetim sisteminin genel internet piyasasındaki gözle görülür üstünlüğünü kanıtlamaktadır. Veriler, Joomla'nın kullanım çokluğunun yanı sıra en yakın rakibine attığı farkın da küçümsenmeyecek derecede fazla olduğunu göstermektedir. Genele vurulduğunda %6'lık bir fark küçümsenemeyecek bir farktır. Sonrasında, tabloda en dikkat çekici ikinci nokta ise, wordpress'in kendisinden sonra gelenlerle arasındaki farktır. Bu veriler göstermektedir ki, açık kaynak kodlu İYS yazılımları piyasasını üç büyük yazılım domine etmiştir.

Grafikten notlar:

Yukarıdaki araştırmaya dâhil olan katılımcı sayısı 520'dir. Yukarıdaki seçeneklerin dışında "diğerleri" (others) yanıtını veren katılımcı oranı %28,3'tür ki diğerleri ile kastedilen, açık kaynak kodlu yazılımların yanı sıra başka sistemleri de içeren geniş bir yörüngeye sahip yazılımlar grubudur.

2. İYS'nin değerlendime amaçlı normal veya deneme sürümünün kullanımı (Evaluated or Trial used):

(Open Source CMS Market Share Report 2009: 17)

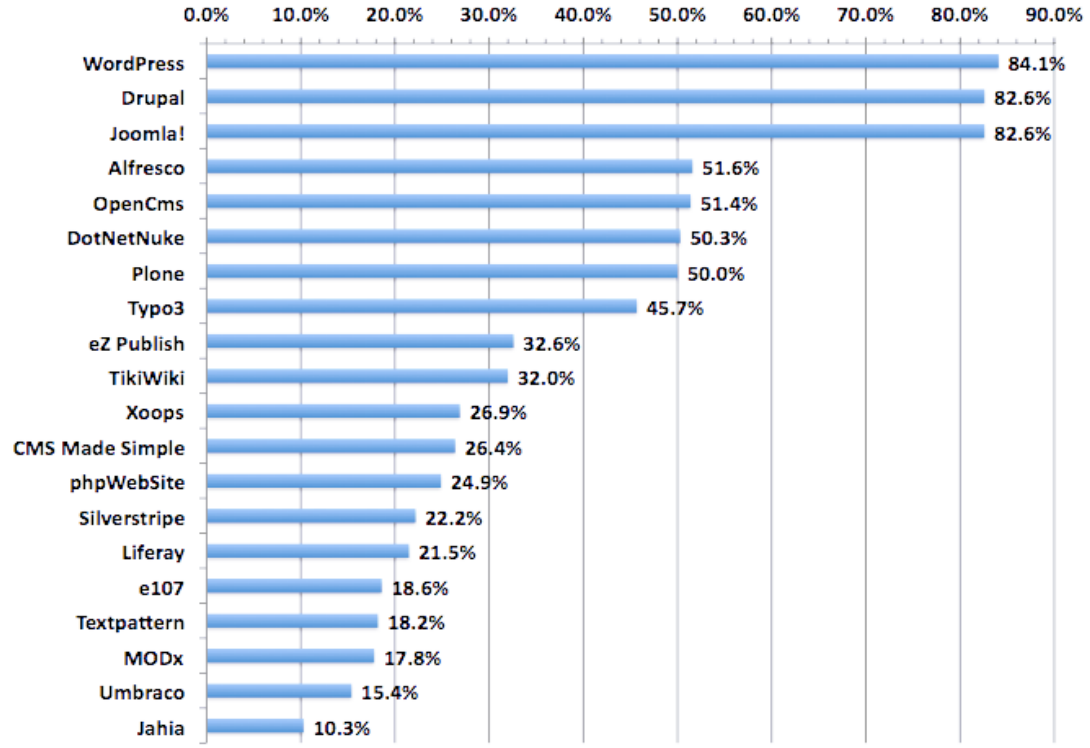
Bu grafik, açık kaynak kodlu İYS'leri değerlendirmek, kullanım ve hizmet özelliklerini görmek açısından var olan yazılımların karşılaştırılmasını içermektedir. Kurum ve /veya birey açısından ihtiyaçlar doğrultusunda hangi yazılımın ihtiyaçlarına yanıt verebilir olduğunu görmek için bu değerlendirme önemlidir. Bu nedenle, kurumlar ve/veya bireyler tarafından deneme sürümü veya normal sürüm fikir verme amaçlı kullanılmaktadır veya kullanılmalıdır. Değerlendirme ve deneme sürümü kullanımı, kurumun ve/veya bireyin üzerinde hizmet vereceği hedef sistemi bulmasında da anahtar niteliği taşır.

Grafikten notlar:

Katılımcılar, yukarıda yer alan sarı ve yeşil renkler ile gösterilen faaliyetlerin ikisinde bulundular ise, iki seçeneği de işaretleme konusunda özgür kılınmıştır. Eğer hiçbirinde bulunmadılarsa işaretleme yapmamışlardır.

Wordpress bu grafiğe göre deneme sürümü normal sürümünden daha çok kullanılan tek yazılımdır. Joomla ve Drupal ise, değerlendirme amaçlı normal sürümlerin kullanımında daha fazla orana sahiptirler ve birbirleriyle başa baş hizasındadırlar. OpenCms, SilverStripe ve Umbraco ise değerlendirme amaçlı normal sürüm kullanımında en az oranlara sahip yazılımlardır.

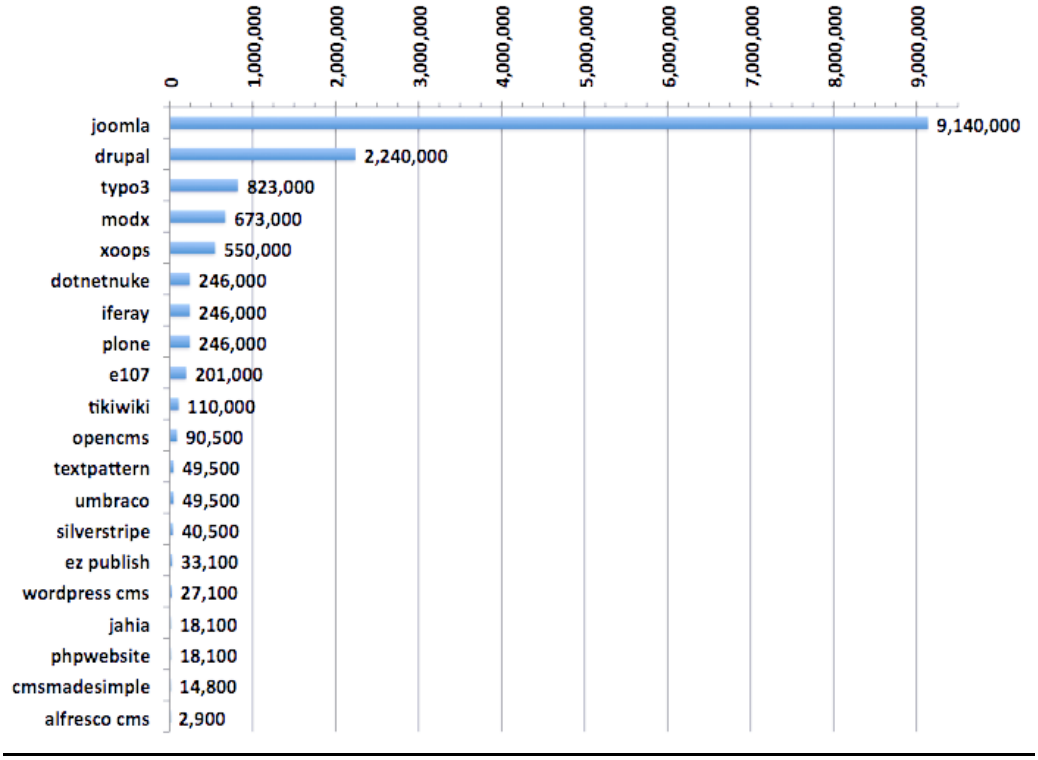
3. Katılımcılar üzerinde yazılımların marka bazında hatırlanma oranları:

(Open Source CMS Market Share Report 2009: 30)

622 kişi üzerinde yapılan bu sorguda, katılımcılar birden fazla seçeneği seçme şansına sahiptiler. Görünüşe göre üç temel marka ön plana çıkmıştır. Her beş kişiden dördü bu markaların isimlerini duyduklarını söylemişlerdir. Bloglama alanında düşünecek olursak, wordpress liderliği eline almıştır. Drupal ve Joomla ise zaman içerisinde sürekli değişen oranlarla hem birbirleri ile hem de wordpress'le yarışmaktadırlar. Her dört kişiden en fazla 1 kişi ise son sekiz marka hakkında bir şeyler duyduklarını ifade etmişlerdir.

4. Açık kaynak kodlu İYS yazılımlarının küresel boyuttaki tarama motorundaki aylık sorgulanma oranları:

(Open Source CMS Market Share Report 2009: 33)

Tarama motoru sonuçları bize, katılımcıların marka ve aşina olunan yazılımlar bazında sahip oldukları fikirleri göstermektedir. Google keyword tool ile Google tarama motorunda meydana gelen sorgulamaların hangi sıklıkla oluştuğunu ve hangi yazılımın en çok sorgulandığını çıkarmamız mümkün. Bu yolla elde edilen bilgilere göre, Joomla'nın açık ara başı çektiğini ve dünya genelindeki halkça tutulma (popülarite) oranında diğerlerine fark attığını açıkça görmekteyiz.

Grafikten notlar:

Son 12 ayın istatistikî bilgilerine yer verilmiştir. Araştırma İngilizce yapılmıştır. 2009 yılı Temmuz ayında alınan bilgilerdir.

Tüm bu grafikler ve içerdikleri veriler doğrultusunda açık kaynak kodlu İYS yazılımlarının başını üç temel markanın/yazılımın çektiğini (Drupal, Joomla, WordPress) ve bunların da ihtiyaçlara göre verdikleri farklı hizmetleri ve sahip oldukları farklı özellikleri ile birbirleriyle sürekli rekabet içerisinde olduklarını açıkça görmekteyiz.

Yukarıda yer alan istatistikî verileri dikkate aldığımızda, içerik yönetim sistemlerine ve özellikle Joomla'ya rağbetin üst düzeyde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Joomla'nın bu alandaki başarısının bir sebebi de, sahip olduğu özelliklerinde gizlidir. Çalışmanın devamında, Joomla konu başlığı altında detaylı şekilde verecek olduğumuz; eklentiler, bileşimler, kolay kullanım fonksiyonları, güncelleme kolaylığı, sistemin yönetici paneline farklı bilgisayarlardan, farklı zamanlarda ve yetkileri çerçevesinde farklı kişilerce erişim imkânı ve esas olarak bu özelliklerin istekler doğrultusunda genişletilebilir ve daraltılabilir olması ve sistemin hizmet verilecek olan alana uygun hale çevrilebilmesi yani esnekliği, Joomla'yı diğer açık kaynak kodlu içerik yönetim sistemi yazılımları arasında öne çıkarmaktadır.

Wordpress'in Joomla kadar tercih ediliyor olmasının sebebi ise, kişisel web sayfalarının bu yazılım üzerine oturtulmasından kaynaklanmaktadır. Daha çok, kişisel web sayfalarında kullanım için yapılandırılmış olan ya da özellikleri itibariyle kişisel kullanıma daha müsait olan wordpress, dakikalar içerisinde kişinin kendisine özel bir web sayfası oluşturmasına ve/veya oluşturduğu sayfasını güncellemesine imkân vermektedir.

2.5. İçerik Yönetim Sistemi Türleri

İçerik yönetim sistemleri, bilgiyi, personeli, medya içeriğini ve web dosyalarını yönetmeye yardımcı yazılım ve strateji programlarıdır. Bu sebeple farklı uygulamalar için yararlı, farklı içerik yönetim sistemi türleri vardır. Bu türler literatürde temel olarak beş veya altı tane gibi görünse de,

gerçek anlamda bir sayı vermek mümkün değildir. Bunun sebebi, var olan uluslararası çalışmalardaki farklı düşüncelerdir (Prideaux, 2004: 1).

Çalışmamızda, farklı düşünceler ve sistem türlerindeki fazlalık nedeniyle, literatürde yer alan türlerin en sık rastlanılanlarına ve en fonksiyonel olanlarına yer verilmiştir.

2.5.1. Mobil İçerik Yönetim Sistemi

Mobil içerik yönetim sistemi (mobile content management system), içeriği, cep telefonları, akıllı telefonlar ve PDA'lar (Personel Digital Assistant-Kişisel dijital asistan) da depolamaya ve bu aygıtlarda hizmet sunmaya yarayan ve programlama bilgisine gerek duymayan yazılım uygulamasıdır (Wikipedia: Mobile Content Management System, 2010).

Bu yazılım, ses kayıtları, animasyonlar, oyunlar, videolar ve duvar kâğıtlarının cep telefonu yolu ile yüklenmesini ve web sayfasında görüntülenebilmesini de sağlar. Güncel bilgilerin ve ortaya çıkan anlık hizmet performans raporlarının web sayfasında yer almasında, bu aygıtlar aracı olarak kullanılmaktadır. Kısaca mobil içerik yönetim sistemini, mobil telefonlar, akıllı telefonlar ve PDA'lar için üretilmiş ve hizmet veren içerik yönetim sistemi olarak açıklayabiliriz.

Gelişen teknoloji çağında cep telefonlarının ve cep bilgisayarlarının kullanım sıklığını ve yaygınlığını göz önüne alırsak, kütüphanelerin bu aygıtları kullanan katılımcı potansiyeline yönelik yapacağı kütüphane hizmetlerini geliştirme çalışmaları, daha fazla katılımcının kütüphanelerden yararlanmasına ve kütüphanelerin her türlü bilgi ihtiyacı durumunda cazip birer danışma kaynağı olmasına katkı sağlayacaktır.

2.5.2. Bileşen İçerik Yönetim Sistemi

Bileşen içerik yönetim sistemi (component content management system), katılımcılar/müşteriler için, büyük dokümanların veya web sayfası

içeriklerinin yerine, kullanışlı kısa bilgi parçacıklarıyla öz ve pratik içerik oluşturmayı hedefleyen yazılımdır.

Temelde, içeriğin doküman veya bir bütün haline gelmeden yani veriler parça parça haldeyken yönetilmesini amaçlar. Her bir bileşen farklı bir başlık, kavram veya konuyu (resim dosyası, tablo, ürün tanımlamaları) tasvir eder. Bu bileşen, büyük bir doküman, ufak bir tanımlama hatta bir kelime olabilir. Birden fazla türdeki bileşen bir araya gelip bir bileşeni ortaya çıkarabilir veya doküman haline dönüşebilir. Bu bağlamda, bilginin kısa notlar şeklinde bırakılması, gün yoğunluğu içinde temel başlıkların kolayca yakalanmasına yardımcı olur.

Bileşen içerik yönetim sistemi, reklam/pazarlama, güncel fiyat bildirimi, katılımcı/müşteri destek hizmeti ve eğitim alanlarında fayda sağladığı gibi birden fazla amaca hizmet veren tek bir web sayfası ve bu doğrultuda farklı alanlardan katılımcılara hitap eden organizasyonlar için alternatif çalışma ortamıdır (Trippe, 2005: 3).

Örneğin, bu sistem ile organizasyon aynı anda hem eğitim ve pazarlama konularında hizmet verirken hem de ticaret, katılımcı desteği vs. konularda da hizmet verebilir. Amaç tek ve farklı parçaları ortak paydada buluşturmaktır.

Yukarıda belirtilenler ışığında bileşen içerik yönetim sistemi, hem başlı başına bir uygulama olarak kullanılabilir hem de diğer içerik yönetimi sistemleri ile entegre biçimde (web içerik yönetim sistemleri, kurum içerik yönetim sistemleri, mobil içerik yönetim sistemleri) kullanılabilir.

Bileşen düzeyindeki içeriğin yönetiminin yararlarını kısaca özetleyecek olursak;

- Daha fazla tutarlılık ve tam doğruluk,
- Temel giderlerin en aza indirgenmesi ve
- Hizmet masraflarının azaltılması, noktalarını sayabiliriz.

2.5.3. Kurum İçerik Yönetim Sistemi

Kurum içerik yönetim sistemi (enterprise content management system), kurumsal organizasyonlarda kullanılmayı amaçlayan sistemdir. Bu sistem, kurum için gerekli bilgilerin elde edilmesine yardımcı olmayı, bu bilgilerin yönetimini, depolanmasını ve hizmete sunulmasını sağlamak için metotlar ve yazılım araçlarından oluşmaktadır (Reimer, 2002: 17).

Bu sistem aynı zamanda çalışanların, içeriğin ve hiyerarşik süreçlerden dolayı üretilen dokümanların kontrol altında tutulmasını ve denetiminin sağlanmasını amaçlar. Bu fonksiyonlara ek olarak sistem, kataloglama, yapılandırma ve elektronik ortamda yer alan farklı formattaki verilerin düzenlenmesi hizmetlerini de verebilmektedir.

Kurum içerik yönetim sistemi, fonksiyonları doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir. Bazıları web ve içerik yaşam döngüsünü desteklemekte, bazıları da web içerik yaşam döngüsünü ve işlemsel (transactional) içerik veya müşteri ilişkileri yönetimini kapsamaktadır. Kurum içerisinde yönetme kavramı; doküman yönetimi, ortak çalışma, ticari süreç yönetimi, e-mail yönetimi, iş akışı ve web içerik yönetimi bileşenlerini de kapsamaktadır.

2.5.4. Doküman Yönetim Sistemi

1980'lerin başında, bazı iş adamları tarafından kâğıt tabanlı dokümanların yönetimi için sistemler geliştirilmeye başlanmıştır. Bu sistemler, basılı dokümanların yanı sıra fotoğraflar, çeşitli baskılar ve çıktıları da içeren kâğıt dokümanların yönetimini sağlayan sistemlerdi.

Sonraları, içeriğinde bilgisayar yoluyla üretilen dokümanlar, dosyalar olan elektronik dokümanları da yönetmek için sistemin ikinci bir türü geliştirilmiştir.

İlk olarak geliştirilen elektronik doküman yönetim sistemleri aynı zamanda az miktarda bulunan dosya formatları ve özel dosya türlerinin yönetimi için de kullanılabilmekteydi. Bu sistemler organizasyonlara, sahip

oldukları dokümanları (genellikle faks ve çeşitli belgeler) ellerinde tutma, bu dokümanların kopyalarını resim formatında (dijital ortamda) yedekleme, güvenlik ve hızlı erişim için resim dosyası olarak bir doküman havuzunda depolamayı olanaklı hale getirmiştir.

Günümüzde doküman yönetimi, kurumlara iş akışı gerekçesiyle üretilen ve/veya tasarlanan belgelerin düzen içinde yönetilebilmesini (veri tabanlarının yardımları ile) ve karışıklıkları ortadan kaldırmayı sağlamak amacındadır. Kurumlarda var olan düzenli çalışma sistemi veya düzene sokulmuş iş akışı, doküman yönetimi ile ortaya çıkan sistemlerdir (Reimer, 2002: 18-21).

Doküman yönetim sistemi (document management system), basılı veya elektronik dokümanların ve resimlerin takibini sağlayan ve depolayan bilgisayar sistemidir.

Sistemin İYS ile örtüştüğü bazı ortak noktalar vardır. Çoğunlukla kurum içerik yönetim sisteminin bileşeni sanılmakta veya dijital varlık yönetimi, doküman resimleme, iş akışı sistemleri ve kayıt yönetim sistemleri ile bağdaştırılmaktadır.

Doküman yönetimini sistematik şekilde yapabilmek için kurumlarda şu sorulara yanıtlar aranmalıdır: (Wikipedia: Document Management System, 2009)

Konumlandırma

- Dokümanlar nerede depolanacak?
- İnsanlar, nerede (işin hangi aşamasında) dokümanlara ulaşma ihtiyacı duyacaklar?

Dosyalama

- Dokümanlar nasıl dosyalanacak?

- Daha sonra erişimi sağlamak için, hangi tür indeksleme yapılmalı ve/veya dokümanların organizasyonu nasıl yapılmalı?[6]

Erişim

- Dokümanlar nasıl bulunabilecek?
- Dokümanlara hızlı erişimi sağlamak için dokümanlar hangi anahtar kelimeler ile indekslenmelidir?

Doküman güvenliği

- Dokümanlar nasıl güvenli bir biçimde saklanabilir?
- Dokümanlar okunmasına, üzerinde değişiklik yapılmasına veya yok edilmesine yetkisi olmayan kişilerden nasıl korunabilir?

Yıkımlardan korunması

- Dokümanları yangınlar, doğal afetler veya su baskınlarından korumak için ne tür tedbirler alınabilir?

Doküman saklama süreci

- Dokümanlar ne kadar süre için saklanmalıdır?

Arşivleme

- Dokümanların gelecekte okunabilirliğini nasıl koruyabiliriz?

Dağıtım/Yayım

- Dokümanlara ihtiyaç duyan insanlar için dokümanlar nasıl erişilebilir olabilir?

---

[6] Doküman yönetim sistemi, elektronik ortamdaki dokümanlar hakkında metadata'yı depolamak için veri tabanları, fiziki ortamdaki dokümanları depolamak için ise doküman dosyalama sistemi kullanmaktadır.

İş akışı

- Dokümanlar, bir kişiden başka bir kişiye aktarılması gerekiyorsa, yani el değiştirmesi gerekiyorsa, bu süreçte hangi iş akış kuralları geçerli olmalıdır?

Tasarlama/Üretim

- Dokümanlar nasıl tasarlanmaktadır?[7]

Orijinallik

- Dokümanın orijinalliğine kefil olma gibi bir yöntem/sorumluluk alma var mıdır?

Bütün sürecin açıklanması

- Dokümanlar, kim tarafından, ne zaman ve nerede üretilmekte, değiştirilmekte, yayımlanmakta ve depolanmaktadır?

Bu sorulara verilecek yanıtlar çerçevesinde kurum, hem fiziki hem de sanal ortamda doküman yönetimini daha sağlıklı yapabilecektir. Kurum bünyesinde yapılacak doküman yönetim organizasyonu ile gerektiğinde bilgiye erişim imkânı kuruma zamandan ve masraftan kazandıracağı için kurumun rekabet gücünü arttıracak, kütüphanelerde ise katılımcı tatminini üst seviyelere çıkaracaktır. Kurum içerisinde üretilen dokümanın ve/veya dışarıdan elde edilen her türlü süzülmüş veri, enformasyon veya bilginin kurumun varlığını sürdürmesinde sahip olduğu öneme vakıf olamayan yöneticiler, kurumların varlıklarını sonsuza dek sürdürme şansına sahip olamamaktadırlar. Bu yargı ile ortaya çıkan sonuç; doküman yönetiminin hem

[7] Bu soru birden fazla insanın, ortak çalışma yapma zorunluluğu doğduğunda önem kazanmaktadır. Çünkü burada yetki ve otorite ön plana çıkmaktadır. Kişiler arası yetki ve sorumluluk paylaşımı doküman geleceği açısından önemlidir.

sanal hem de fiziki ortamda üzerine düşülmesi gereken bir konu olduğudur (Baransel, 2006).

2.5.5. Medya İçerik Yönetim Sistemi

Medya içerik yönetim sistemi (media content management system), film, müzik, resim gibi medya içerikli sistemlerin yönetimini sağlar (Wikipedia: Types of CMS, 2009).

2.5.6. Web İçerik Yönetim Sistemi

Web içerik yönetim sistemi (web content management system), html web içeriğinin tasarlanması ve yönetimi amaçlı ortaya çıkan sistemdir. Web programlama hakkında az miktarda bilgisi olan veya hiçbir bilgisi olmayan çalışanlara sahip kurumlar için kullanışlıdır (Yu, 2005: vii).

Web sayfaları tasarlamak ve üzerlerinde düzenleme yapmak için otomatik şablonlar (templates) ile WYSIWYG (what you see is what you get/gördüğün aldığındır) formatını bir araya getirmektedir. Sistem veri tabanı ile desteklenebilmekte ve oluşturulmuş içeriği depolamada XML kodlamadan yararlanmayı olanaklı kılmaktadır. Web içerik yönetim sistemi aynı zamanda, katılımcılara yetki vermeye, katılımcıların yetkilerini kontrol etmeye ve dokümanların kontrolüne imkân vermektedir (Yu, 2005: 63).

2.5.7. İşlemsel İçerik Yönetim Sistemi

İşlemsel içerik yönetim sistemi (transactional content management system), e-ticaret çalışmalarının yönetilmesinde kullanılan sistemdir.

2.5.8. Yayımlar İçerik Yönetim Sistemi

Yayımlar içerik yönetim sistemi (publications content management system), yayımların (kitaplar, yardım/destek, rehberler, danışma kaynakları, el kitapları) içerik yaşam döngüsünün yönetilmesinde yardımcı sistemlerdir (Wikipedia: Types of CMS, 2009).

2.5.9. Öğrenme İçerik Yönetim Sistemi

Öğrenme içerik yönetim sistemi (learning content management system), web tabanlı öğrenme içerik yaşam döngüsünü yönetmede yardımcı sistemlerdir.

III. BÖLÜM

İÇERİK YÖNETİM SİSTEMLERİ VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİNE YANSIMALARI

3.1. Web Sayfalarının Gelişimi

İnternet, altmışlı yıllarda icat edilmiş olup, altmışlı yılların ortalarına doğru büyük bir ivme ile gelişim sürecine girmiştir. HTML (Hyper Text Markup Language) yazılım dili, web sayfası yazılmasında, web sunucularının ve web arayüzlerinin geliştirilmesinde en kullanışlı yazılım dili olmuştur (Graf, 2008: 9).

İnternet, yalnızca temel araçların varlığı ile belli başlı kurallar ışığında neredeyse bütün dünyayı kapsayan bir iletişim aracıdır.

Başka bir deyişle internet, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. Web ise bu ağ içerisinde yer alan bir sistemdir. “Web”in tanımına bakacak olursak; web bu ağ içerisinde yazı, resim, ses, film, animasyon gibi pek çok farklı yapıdaki veriye etkileşimli bir şekilde ulaşmamızı sağlayan bir çoklu hiper ortam sistemidir. Web aynı zamanda, birbirine bağlı bilgisayarlar arasında veri paylaşımı için kuralları olan, grafik ara birimli bir işletim sistemi olarak da verilebilir (Akgül, 1997: Bölüm 1-6).

Bu bağlamda günümüze doğru akan süreçte, bir bireyin e-posta adresi olmadan ve bir kurumun web sayfası olmadan, çağa ayak uydurması imkânsız hale gelmiştir. Bütün dünya, bu ağ ortamın bir parçası olabilmek için kısa sürede ve büyük kitleler halinde ağa katılmıştır. Bilgisayar teknolojilerinin kullanımının 80’li ve 90’lı yıllar boyunca halk arasında yaygınlaşması ve ağ teknolojilerinin gelişimine paralel olarak kamusal alanda bağlanabilirliğin artması, kuruluşları HTML yazılım dilini bilen personel istihdamına yöneltmiş ve kuruluşların web sitesi tasarımıyla ağda yer almaları eğilimi ivme kazanmıştır. Dolayısıyla bu gelişmeler mal/hizmet sunan kuruluşlarla

bunlardan yararlanan müşteri/kullanıcı kitlesinin buluşmasına yönelik yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bir süre sonra HTML sayfalarının statik yapısının her iki kesim arasında etkileşimi sağlama açısından yetersiz kaldığı görülmüştür.

Web 1.0 ile web sayfasının içeriğini değiştirmek için, sayfanın öncelikle yerel bilgisayarda (sahip olunan web sayfası veya kurulmuş ağ üzerinde değişiklik yapılan bilgisayar) değiştirilmesi ve daha sonra sunucuya kopyalanması gerekmektedir. Bu süreç, pahalı ve meşakkatli olmasının yanında Amazon ve eBay gibi e-alışveriş sayfa yapılarını oluşturmaya da imkân vermemektedir.

Yukarıda anılan HTML sayfalarının statik yapısının kuruluşlarla müşteri/kullanıcı arasında etkileşimi sağlamadaki yetersizliği, sorunun çözümü için ağ ortamında iki kesimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan birincisi, program satın alarak hizmet vermek yerine HTML yazılım kodlarını bilen uzman istihdam ederek web sayfasında yayın yapmaya devam etmeyi tercih eden şirketler/kişiler grubu, ikincisi ise, metin düzenleyiciler (text editor) ile kendi HTML kodlarını yazanlardan oluşan gruptur. Fakat belirli bir süre sonra, üzerinde çalışılan yapının statik olmasından dolayı her iki kesim tarafından bulunan çözümlerin geçici olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, iki grup bu sorunları çözmek için bir araya gelmiş ve ortak bir çalışma başlatmıştır (Graf, 2008: 10).

- İki gruptan birincisinin oluşturduğu program ile HTML sayfalarının üretilmesi ve otomatikleştirilmiş olan süreçlerle bunların sunucuya aktarımı sağlanabilmiştir. Bu yöntemle oluşturulan sayfalarda etkileşimli araçlar, katılımcı hesapları oluşturabilme gibi ortamlar kurulabilmiştir.
- İkinci grup ise, Java uygulamalarını bulmuştur. Bu uygulamalar ile sunucu üzerinde web sayfası tasarlanması sağlanabilmiş ve yerel bilgisayarlardan arayüz aracılığıyla sayfa üzerinde değişiklik

yapılmasına olanak sağlanmıştır. Bu çözüme dayalı olarak, çeşitli ticari tabanlı fikirler (online rezervasyon ve uçak rezervasyonları konsepti gibi) ortaya çıkmıştır.

İki grup da, çözümleri çerçevesinde ticari anlamda pazar paylaşımlarını yükseltmeye çalışmışlardır. Fakat sonuçlar, piyasanın çok fazla hareketlenmesini sağlamamış ve piyasa içi etkileşim durağan doğrultuda devam etmiştir. Bunun sebebi ise, piyasada yer alan işletim sistemlerinin yoğun rekabet koşullarında sürekli sürümlerinin artırılması ve iki kesimin bu hıza ayak uyduramamasıdır.

Yenilenme sürecinde üçüncü bir seçenek ortaya çıkmıştır. Bu seçenek, diğer çözümlerden farklı olarak açık kaynaklı yazılım dilinin (PHP gibi) ortaya çıkmasıdır. Rasmus Lerdford'un kişisel web sayfasında etkileşimli araçlar önermesi doğrultusunda yeni programlama dili ortaya çıkmıştır. Başlangıçtan bu yana PHP, en yüksek verimle ve aynı zamanda GNU GPL lisansı (genel kamu lisansı-özgür yazılım lisansı) altında bulunan MySQL veritabanı ile çalışmıştır.

Bunun yanında, sunucu altyapısının gereksinimlerini sağlayan Linux işletim sistemi ve Apache (açık kaynak kodlu sunucu programı) web sunucusu vardır. Katılımcı arayüzünde görünen kısım tarayıcı arayüzüdür. LAMP (Linux, Apache, MySQL ve PHP) kısaltmasını oluşturan kavramlar, veri tabanı destekli ve internette etkileşimli bir yapıya dönüşerek kısa zamanda neredeyse eş anlamlı olmuştur.

Forumlar, sosyal paylaşım siteleri, online alış-veriş siteleri, oylama sayfaları (anket) ve bunlara benzer yapıda değişik web sayfaları ve bu web sayfalarının tarayıcı arayüzleri ile içeriklerinin organize edilmesinin sağlanması, farklı yaratıcılıkta web tasarımı sürecinde ortaya çıkmıştır.

Statik HTML sayfalarının eski, pahalı ve işleyişlerinin hantal olduğu hususu dinamik web sayfaları geliştirme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple web teknolojileri geliştiricileri konu üzerinde sürekli çalışmaktadırlar.

Örneğin, PHP uygulamalarının daha profesyonel veya İYS'ler ile oluşturulan sistemde uygun kullanımını sağlamak üzerine çalışmalar vardır.

Bu çalışmalar ışığında,

- Basit kurulum süreçleri,
- Kaynak kodlarının kolay işe yararlılık düzeni,
- Kaynak kodlarının güvenliği,
- Katılımcı dostu içeriğin oluşturulması,
- Kolay geliştirilebilir/genişletilebilir sayfaların oluşturulması,
- Yeni katılımcılar için basit iş alıştırmaların yapılabilmesi,
- Diğer programlar için standartlaştırılmış arayüzlerin oluşturulması,
- Daha ucuz maliyetlerin ortaya çıkması ve
- Sağlayıcıdan (server) bağımsız hareket olanağı sağlanması amaçlanmıştır.

PHP uygulamalarının en dikkate değer avantajı, bilgisayar donanımından ve işletim sisteminden bağımsız oluşudur. LAMP'ın yanı sıra Windows işletim sistemi için oluşturulmuş WAMP (Windows, Apache, MySQL ve PHP), Apple için oluşturulmuş MAMP (Mac, Apache, MySQL ve PHP) ve bunların yanında birçok başka sistem yazılımları da vardır[8] (Graf, 2008: 10).

3.1.1. İYS'ler ve Web Araçları

Toplumsal değişimin etkileri her alanda görüldüğü gibi teknoloji alanında da kendini göstermektedir. Uzmanlar, web teknolojilerini daha etkileşimli ve ortak akıl oluşturmaya elverişli bir ortam yaratan teknolojiler olarak nitelemektedirler.

Web 2.0, world wide web'in yeni nesil oluşumudur. Web 2.0 araçları, açık kaynak kodlu İYS'lerde ihtiyaçlar doğrultusunda (açık kaynak kodlu İYS

[8] LAMP, WAMP ve MAMP (Linux, Windows, Apple işletim sistemleri üzerinde Apache, MySQL ve PHP programlama dillerinin kurulumunu bir arada sunan bir tümleşik sistem yazılımlarıdır. (Bkz. http://www.lamphowto.com/)

ile oluşturulan web sayfasının hizmet yapısına göre) web sayfalarında kısmi veya tümüyle yer alabilmektedir. Böylece web'de katılımcılara her yönüyle dinamik bir içerik oluşturmaları için tasarım ve değişiklik yapma imkânı vermektedirler.

Bir başka deyişle, katılımcılar kişisel bilgi ve ilgi odakları doğrultusunda tasarımcı ve yayıncı olabilmektedirler. Çünkü web 2.0 araçları ile var olan bu uygulamalar, insanlara iletişim kurma, karşılıklı konuşma ve/veya tartışma kurgulama ve yönetme imkanı vermektedir (Gilchrist, 2007: 140-142).

Bu araçlar ayrıca, "okunabilir/yazılabilir web" ve "sosyal yazılım" olarak da bilinmektedir. Web 2.0'ı ve bununla beraber aynı kavramsal yaklaşıma sahip olan ve konumuzun temelini oluşturan kütüphane 2.0'ı da daha iyi anlayabilmek için söz konusu teknolojilerin prensiplerini ve işlevlerini incelemek yararlı olacaktır.

- **Kişiler arası etkileşim ve iletişim:** Katılımcı iştiraklı tartışmalar ve bu doğrultuda geri bildirim, katılımcılara hem cesaret vermekte hem de hoş karşılanmaktadır.
- **Topluluk olma:** Yeni tartışma konuları ve ortamları oluşturmakta ve toplumda duyarlılık yaratmaktadır.
- **Katılım:** Yeni bilginin tasarımı ve/veya ortaya çıkması genellikle katılımcıların aynı ortamda buluşması yoluyla olmaktadır. Her bir kişi içerik oluşturabilmekte, bu sayede ücretsiz bilgi akışı sağlanmaktadır.
- **Deneyim:** Katılımcılarla ve toplulukla iletişim içerisinde olma ve deneyimleri paylaşma, bir çeşit tamamlamaya ve sorunlara ortak bakabilmeye imkân vermektedir.

- **Paylaşım:** Katılımcılar kendi deneyimleri ve bilgilerini, istedikleri oranda paylaşabilmektedirler[9] (Stephens, 2007: 254).

Web 2.0 araçlarını daha iyi anlayabilmek için web 1.0 ile web 2.0 arasındaki temel farklılıkları ortaya koymak yararlı olacaktır (Soğuksu, 2008: 6).

Web1.0 özellikleri ile web 2.0 özellikleri aslında statik ve dinamik web sayfası yapılarını tanımlamaktadır. Statik web sayfası, web 1.0 uygulamaları ile meydana gelen bir web sayfası yapısıdır. Web 2.0 ise, dinamik web sayfası yapısını oluşturmaya yaramaktadır.

[9] Web 2.0 oluşumunda yer alan paylaşım, daha önce web 1.0'da da yer almış olan paylaşım kavramıyla farklılıklar göstermektedir. Web 1.0'da yer alan paylaşım, tartışma listeleri ile sağlanıyor ve web üzerinden e-posta'lar aracılığıyla gerçekleştiriliyordu. Bu etkileşim, kişilerin kendilerine özel e-posta adreslerinde yer aldığından web ortamında indekslenemiyordu. Bu sebeple paylaşım konusunu oluşturan başlıklar yalnızca sayılı kişiler tarafından görüntülenebiliyordu. Böyle bir sürecin aksine web 2.0 oluşumunda, tartışma listeleri forumlarda, bloglarda vb. yapılarda ortaya çıktığından dolayı tartışma konuları foruma ve/veya bloga giren herkes tarafından görülebilmekte ve katılımcıların ve/veya tartışma konusu ile alakalı kişilerin kişisel fikir beyan etmelerini kolaylaştırmaktadır. Bunun yanı sıra forumlarda ve bloglarda yer alan tartışma konuları, çeşitli tarama motorlarında indekslenmektedir. Yani bir konu ile ilgili bilgi sahibi olmak için bir gruba üye olmaya gerek kalmadan tarama çubuğundan yapılacak bir arama ile ihtiyaç duyulan konu hakkında, istenilen zamanda ve mekanda internet üzerinden sayısız danışma kaynağına erişim, web 2.0 araçları ile mümkün kılınmaktadır.

Bu doğrultuda Web 1.0 ile Web 2.0 arasındaki teknolojik farklar:

Web 1.0		**Web 2.0**
Salt okunur	→	Hem okunur hem yazılır
Statik	→	Dinamik
Yalnızca site yazarı (editör) var	→	Herkes yazar
Bireysel akıl'a dayanır	→	Ortak akıl yaratır
Bilgisayar başında tarama	→	Farklı yer, zaman ve makinede tarama
		Tıklama sayısı
Sayfa görüntülemesi	→	Etiket yapıları (folksonomy-sınıflandırma)
		Google adsense (web sayfası içeriği ile ilgili reklam yayınlama yolu/şekli)
Anında mesajlaşma (Bilgisayara yükleme yoluyla kullanılır ve başlı başına bir programdır (ör: Windows Live Messenger))	→	Web sayfasına entegre olarak çalışır

Teknoloji bağlamında ortaya çıkan gelişmeler ise:

1996/45 milyon katılımcı	→	2006/1 milyar küresel katılımcı
250 bin civarında web sitesi	→	80 milyon web sitesi
Britannica Online	→	Wikipedia
Kişisel web siteleri	→	Bloglar

Ayrıca yeni nesil web teknolojileri ile ortaya çıkan web sayfaları aşağıda verilen teknolojilerin birleşimi tablosu ile şu şekilde açıklanabilir:

Yeni Nesil Web Teknolojileri

Web yazılımları	Web araçları
Bloglar	RSS bildirimleri
Wikiler	Etiketleme
Sosyal Ağlar	Anında Mesajlaşma
Forumlar (tematik ağ)	Tarama Motoru Optimizasyonu
	Linkler
	Reklam Yapıları (Google Adsense)

Yeni nesil web teknolojileri sonucu ortaya çıkan/geliştirilen bu yazılımlar ve araçlar ile katılımcı (kurum içi ve dışı) etkileşimli dinamik web sayfaları oluşturma süreci başlamıştır.

Açıkladığımız özellikler ile aşağıda detaylı olarak verecek olduğumuz yeni nesil web teknolojilerini (web 2.0 araçları) ve buna bağlı olarak işleyişlerini anlamak daha kolay olacaktır: (Stephens, 2007: 255-256)

Bloglar

Weblog kelimesinin kısa şekline blog denmektedir. Bloglar, kolayca web sayfaları tasarlamaya yarayan basit yazılım araçlarıdır ve kişisel web sayfaları oluşturulurken en çok tercih edilen web araçları olmakla birlikte dergi ve/veya günlük haber veren ya da güncelliğiyle ön plana çıkan web sayfalarının tasarlanmasında da öncelikli kullanım tercihidir. Sebebi ise, web sayfası içeriğinin kolaylıkla değiştirilebilir olması, hazır uygulamalar (applications) ile ihtiyaca uygun araçların (anket, saat, aylık, yıllık arşivler oluşturulması gibi) web sayfasına basit bir şekilde eklenebilmesidir. Bunlara ek olarak, web üzerinde bulunan çeşitli portallar altında (yahoo, wordpress) dakikalar içerisinde oluşturulabilir olması da tercih sebebidir. Movable Type veya Wordpress gibi blog yazılımları, birçok türde web sayfası tasarlamaktadır. Bloglar, çeşitli kurum ve kuruluşlar, kar amacı gütmeyen örgütler ve ticaret alanında faaliyet gösteren birimler/bireyler tarafından

yukarıda belirtilen sebepler nedeniyle çokça kullanılmaktadır (Gilchrist, 2007: 142-143).

RSS (Rich Site Summary/Really Simple Syndication)

RSS, bloglar ve diğer kaynaklar tarafından XML (Extensible Markup Language-Genişletilebilir İşaretleme Dili) tabanlı meta data içerik olarak tanımlanmaktadır. Web içeriğinin farklı ortamlarda gösterilebilmesi (haber vs. bildirimi yapılan web sayfalarının adreslerine gitmeden bu bildirimlerin rss feed'lerine (bildirimlerine) abonelik ile bilgisayarımızda yer alması) rss toplayıcıları ve/veya okuyucuları (Outlook) aracılığıyla yerine getirilmektedir (Dish, 2008).

Web sayfası rss bildirimlerinin otomatik güncelleniyor olması, web sayfasında meydana gelen gelişmelerin rss okuyucuları ve/veya toplayıcıları aracılığıyla aboneye anında bildirimini sağlamaktadır. RSS toplayıcıları kullanan Bloglines, NetVibes ya da Google Reader gibi sağlayıcılar, bünyelerinde yer alan katılımcıların kişisel bilgisayarlarında rss okuyucularına eklemiş oldukları çeşitli sitelerin (haber siteleri-döviz kuru-finans web sayfaları) bilgi akışlarını katılımcıya anında ulaştırmakta ve süreci de denetlemektedirler (Dey, 2009: 342-343).

Podcasting

Podcasting, görsel ve işitsel (hareketli görüntüler ve ses kayıtları) bloglamanın bir örneğidir. Podcast diğer bir deyişle, görüntü ve/veya ses kayıtlarından oluşan (röportaj, kısa bir sunum veya konuşma) ve bir dosya olarak blog'a eklenen (örneğin mp4 formatında) içeriktir. Bu bilgi akışlarının bildirimi -rss yoluyla- abone olan katılımcılara sağlanabilmektedir. Bloglines veya Apple iTunes Music Store gibi toplayıcılar, podcastlere üye/abone olabilir ve yeni bir iletiyi/bildirimi paylaşmak istediklerinde buradan otomatik olarak yayınlayabilirler. Katılımcılar bu podcast'leri bilgisayarlarında ve/veya herhangi bir müzik çaları ile dinleyebilmekte veya görüntüleyebilmektedirler (Williams, 2007).

Wiki'ler

Wiki'ler, içeriğinin çok hızlı ve kolay bir şekilde çoğunlukla kayıt olmaya gerek duyulmadan, katılımcılar tarafından ekleme, düzeltme veya kaldırma yoluyla değiştirilebildiği yani katılımcıya bu olanağı tanıyan bir tür web sitesidir. Ayrıca wiki'ler genelde kaynak amaçlı, bilgi deposu veya bir web sayfası oluşturma projesi ile tasarlanan ve/veya ortaya çıkan web sayfaları olarak da tanımlanabilir. Bu alanda "wikipedia" adlı web sayfası, çevrimiçi ansiklopedi olarak düzenlenen aynı zamanda ortak çalışmanın bir ürünü olan ve konunun bahsi geçtiğinde ilk akla gelen örnektir (Gilchrist, 2007: 143-144).

Anında Mesajlaşma (Instant Messaging -IM-)

Anında mesajlaşma gerçek zamanlı olup, internet yoluyla iki kişi arasında senkronize konuşmayı sağlar. Anında mesajlaşmanın çeşitli özellikleri ve bu bağlamda farklı seçenekleri vardır. Örneğin katılımcı, anında mesajlaşma aracında yer alan arkadaş listesindeki kişilerden herhangi birinin çevrimiçi olduğunda sesli bir uyarı alıp almamayı seçeneklerle belirleyebilmekte, arkadaş listesinde yer alan kişiler arasında gruplamalara (aile, okul, iş gibi) gidebilmektedir. Bu özellikler yanında, katılımcı anında mesajlaşma aracı ile dosya transferi, video görüşme ve/veya sesli görüşme yapabilmektedir.

Anında mesajlaşma servisi, gelişen web teknolojileri ile web sayfalarına entegre biçimde çalışmaya imkan vermektedir.

Anında mesajlaşma programlarına, AIM, Bonjour, Gadu-Gadu, Google Talk, Groupwise, ICQ, IRC, MSN, QQ, SILC, SIMPLE, Sametime, XMPP, Yahoo, Meebo ve Zephyr iletişim araçları örnek verilebilir.

Tagging (Etiketleme)

Web'de çevrimiçi yer alan katılımcıların aynı anda veya farklı zamanlarda veriyi (fotoğraf, ses kaydı, video görüntüsü) üzerine ve/veya içine

ekledikleri çeşitli notlarla (isim, tarih, yer gibi) sınıflandırmasına Tagging (etiketleme) denir.

Sınıflamanın kalıplaştırılmış formlarının kullanımı yerine, katılımcılara veri veya bilgi parçacıklarına isteklerine göre anahtar kelimeler atamalarına imkân veren sürece de denir. Flickr, delicious, digg gibi web hizmetleri bu kavrama uygun hizmet vermektedir.

Sosyal İletişim Ağı Web Sayfaları

Sosyal iletişim ağı web sayfaları, katılımcılara etkileşimli paylaşım ve içerik geliştirme olanağı sunmaktadır. Tweeter, MySpace, Facebook, müzik bazlı LastFM, resim bazlı Flickr ve diğer birçok web sayfaları da katılımcılarına kendi kişisel profillerini oluşturmalarına, sanal ortamda sosyal çevre yaratmalarına, profillerini resimlerle tamamlamalarına ve profillerinde kişisel bilgilerini paylaşmalarına, başkalarıyla arkadaşlık etmelerine veya iletişim kurmalarına, konuşma ortamına veya tartışmaya dâhil olmalarına ve bilgi alışverişinde bulunmalarına imkân vermektedir. İletişim kurmanın ne kadar kolay olduğunu ortaya çıkaran ve sürekli gelişim içerisinde olan bu sayfalar, yüzlerce, binlerce hatta milyonlarca (MySpace, Facebook, Tweeter) katılımcıya sahiptirler (Stephens, 2007: 256).

Sosyal ağ sayfaları yazılımlarının bazı genel özellikleri, katılımcıların kişisel alanlarına ve diğer katılımcıların alanlarına yorum yapmalarına, link paylaşmalarına, paylaşılan her türlü veriler için etiketleme yapabilmelerine ve tabi ki diğer bütün katılımcılarla iletişim kurmalarına fırsat vermektedir (Gilchrist, 2007: 149).

Forumlar

İnternet ortamında siyaset, edebiyat, sanat, spor, sağlık gibi farklı konular etrafında toplanan veya ortak amaçlar doğrultusunda bir araya gelen öğrenci, taraftar, memur vb. gibi farklı kimliklerdeki grupların oluşturdukları etkileşimli bir platformdur.

Dolayısıyla farklı fikirlerin, farklı bakış açıları ile bir araya gelmesine imkân vermektedir. Bunun yanı sıra tartışma kültürünün gelişmesine, bir konu bağlamında senteze varmaya katkıda bulunur.

Tarama Motoru Optimizasyonu/Eniyileme (SEO-Search Engine Optimization)

Günümüzde, katılımcıların web üzerinde bir ürün veya bilgiyi bulmak amacıyla kullandıkları en popüler araç, ”tarama motorları”dır. Arama/tarama motorları, kullanıcı isteğini dizini aracılığıyla bulur ve isteğin yer aldığı ilişkili web adreslerini listeler. Bu anlamda bir web sitesinin tarama sonuçlarında listenin üst sıralarında yer alması, site açısından olumlu görülmektedir. Katılımcıların tarama sonuçlarını incelemede genellikle ilk iki sayfa ile yetinmeleri göz önünde bulundurulacak olursa, sıralama konusunun ne kadar önemli olduğu açıktır.

Tarama motoru optimizasyonunun amacı, katılımcıların web sitelerinin doğal yollarla tarama sonuçlarında üst sıralarda yer almalarını ve en yüksek oranda ziyaret edilmelerini sağlamaktır.

Dolayısıyla, web sitesinin oluşturulma sürecinde ve yayın hayatı boyunca hedefleri doğrultusunda ilerlemesi ve yönetilmesinde yardımcı olacak önemli noktalar vardır. Bunlar, arama/tarama motorlarının web sayfalarına yönelik sorgulama sonuçlarını listelerinde sıraladıkları yöntemle ilgili noktalardır. Bu noktalar, aynı zamanda web sitesinin diğer web siteleri ile rekabet edebilmesini ve web sitesinin yayın hayatını uzun yıllar dinamik şekilde sürdürmesini sağlayacak noktalar olup, şu şekilde sıralanabilir:

- **Pagerank:** Tarama motorunun link popülerliğine (tıklanma sayılarına) göre siteye vermiş olduğu değerdir.
- **Backlink sayısı:** Siteye link veren ve dolayısı ile siteyi katılımcılarına tavsiye etmiş olan web sitelerinin sayısıdır. Bir başka deyişle; bir web sitesine başka siteler tarafından yapılan yönlendirmeler, o sitenin değerini artırmaktadır.

- **Link popülerliği:** Backlink ile aynı prensipte çalışmaktadır. Bir sitenin adresi ne kadar çok sayfada geçerse o sitenin önemi ve değeri o kadar artar.
- **Sitemap (site haritası):** Web sitesinin tüm sayfalarının linklerinin bulunduğu rehber botların (web sayfası adına tarama yapan tarayıcı) siteyi daha iyi dolaşması ve daha iyi indekslemesi için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca ziyaretçiler için de kolaylık sağlar.
- **Teknik analizler:** Tarama motoru botları (tarayıcı), web sayfasını indeksleyip verileri veri tabanına gönderirken katılımcılar için hoş olmayan materyalleri de göz önünde bulundurmaktadır.

Ayrıca aşağıda verilen maddelere de dikkat edilmesi gerekmektedir:

1) Pop-up pencereleri katılımcılara itici geldiği için örneğin Google tarama motorları bir cezai yaptırım uygulayarak pop-up ile açılan sayfaları indekslememektedir.

2) PHP-Nuke ve diğer birçok İYS`de sıkça yaşanan ".php?=Sayfa" benzeri link sorunları.

3) Sayfa isimlendirmeleri, örneğin otomobil parçaları hakkında bilgi vermek için bir sayfa hazırlanıyorsa, sayfanın ismini “icerik1.html” yapmak yerine “otomobil_parcalari.html” yapmak çok daha mantıklıdır. Hem insanlar linke bakarak içeriği tahmin edebilirler hem de tarama sırasında "Otomobil Parçaları" kelimesi web sayfası için ekstra avantaj sağlamış olur.

Yukarıda verilen ve web sitesinin tarama motorlarındaki sıralamasına etki eden bütün etmenlerin içinden ortaya çıkan ve üzerinde önemle durulması gereken konu “linkler”dir. Bu sebeple, tarama motoru içerisinde yer almanın temel konsepti olan “link gerçekliliği”ne ayrıca değinmek gerekmektedir:

- **Linkler**

Linkler olmasaydı “www” (world wide web) yalnızca birbirinden alakasız dokümanlardan oluşan bir yığından öte gidemezdi. Linkler, toplamda belirli ve belirsiz olan bilgi parçalarını bir araya getirerek bilgi bütünlüğünü sağlar.

Örneğin, bir web sayfasının birden çok sitede bağlantı olarak verilmesi, sayfanın yetkinliği konusunda belirleyici bir ölçüt olarak değerlendirilir.

Cookie yani çerez, web sitesi sunucusunun katılımcının bilgisayarının hard diskine (sabit disk) yerleştirdiği ufak bir metin (text) dosyası’dır. Başka bir deyişle, herhangi bir internet sitesi tarafından bilgisayara bırakılan bir tür tanımlama dosyasıdır. Çerez dosyalarında oturum bilgileri ve benzeri veriler saklanır. Çerez kullanan bir siteyi ziyaret ettiğinizde, bu site tarayıcınıza, sabit diskinize bir ya da birden fazla çerez bırakma konusunda talep gönderebilir. Bu işlem, o web sitesinin katılımcı tarafından bir sonraki ziyaret edilişinde katılımcıyı tanıması için geçerli bir bilgi depolamasını sağlar. Bu bir metin, bir komut dosyası olmadığı gibi, virüs de değildir. Katılımcıya özel bir tanımlamadır ve sadece bu kodu tanımlayan web sunucusu tarafından okunabilir. Çerez’in görevi, katılımcının o siteyi yeniden ziyaret ettiğini web sunucusuna bildirmektir.

Çerezler, katılımcıyı zaman kaybından korur ve katılımcının kendisine göre kişiselleştirdiği bir sayfası var ise ya da katılımcı bir ürün ya da servis için bir web sayfasına kayıt olmuş ise, daha sonraki iştiraklerde katılımcının tanınmasını sağlayan araçtır. Katılımcının web sayfasına bir sonraki dönüşünde, istediği bilgileri çerezler ekrana getirir (örneğin; katılımcı şifresinin otomatik olarak hatırlanması). Katılımcı bilgileri değiştirdiği takdirde ise yeni haliyle kayıt edilen bilgiler yine çerezler tarafından hatırlanır.

Çerezler, çeşitli seçeneklere de sahiptir. Örneğin katılımcı, tarayıcısından tanımlama yaparak hangi çerezleri kabul edeceğini

belirleyebilir. Hepsini otomatik olarak kabul edebilir ya da çerez önerildiğinde katılımcı kendisinin uyarılmasını isteyebilir.

- **Linklerin önemi:**

1) Tarama motorlarının sıralama işlemi esnasındaki önemi:

Modern tarama motorları, url (uniform resource locator/tekdüzen kaynak bulucu) adreslerinin tıklanma sıklığı ve içerikle uygunluğu çerçevesinde url'lerin sıralamasını yapmaktadır. Bunun yanında kalite ve uzunluk ölçütleri, sitenin sıralamadaki yerini belirlemede etkilidir.

URL adresi, sayfa içeriğini oluşturan yapı ile birlikte ekonomik (internet ortamındaki popülerliği çerçevesinde web sayfasının reklam gelirlerinin artması ve azalması gibi) bir değere de sahiptir. Bu iki konu sırasıyla url'nin değerini oluşturmaktadır.

Eğer web sayfa içeriği başka bir url adresine taşındıysa, eski url adresi tarama motoru index'inden kaldırılmış olacaktır. Fakat değiştirilmiş olan url adresinin eski url adresi kadar veya daha faydalı olabilmesi için yeni url adresinin eskisinin kayıtlı olduğu yerlerde de (verilen linklerden de) değiştirilmesi veya yeni adrese yönlendirmelerinin yapılması gerekmektedir. Yönlendirmeler yapılmaz ise, eski url'nin yeni bir url ile değiştirildiği tarama motorları tarafından bilinemez. Böylece eski url'nin değeri büsbütün kaybedilir.

2) Yer imi oluşturmada ve belirlemedeki önemi:

Web katılımcıları her zaman kendilerine yararlı olan ve/veya olabileceğini inandıkları linkleri kendi tarayıcılarına ve güncel olarak da sık kullanılan (ör: Yahoo delicious) web sayfalarındaki hesaplarına eklemektedirler. Katılımcı, web sayfa içeriğini bir linkten yenisine taşırken içeriğin yeni bir linke taşındığı hakkında tarayıcıyı bilgilendirmez ve eski adresten yeni sayfaya yönlendirme yapmaz ise, web sayfası hakkında sık kullanılanlardan gelen değerlendirmeler ve sonuçlardan yeni linkte

yararlanma imkânı bulamaz. Bunun sonucu olarak da, “içeriğe ulaşılamıyor” hata mesajları alınır.

3) Atıf oluşturmadaki önemi:

Katılımcının sahip olduğu web sayfasını başka web sayfaları atıf olarak gösteriyor ve web adresini bir link ile veriyor ise, katılımcının sahip olduğu web sayfasından o adrese veri akışı sağlanır. Eğer yapılan url değişikliği tarayıcıya bildirilmez ve gerekli yönlendirmeler web sayfası yöneticisi tarafından yapılmaz ise, katılımcı var olan bu veri akışı trafiğini de kesmiş olur.

Bu sebeplerden ötürü katılımcı eğer url adresini değiştirmeyi düşünecek olursa, katılımcının değişiklikten önce web sayfa kayıt defteri klasörleri veya web analitiklerini göz önünde bulundurarak değişikliğin kazanımlarını öngörmesi gerekmektedir. Web analitikleri özellikle bu süreçte oldukça yararlıdır. Bunun sebebi, içerisinde barındırdığı verilerin kolay, anlaşılabilir ve özet halinde yer almasıdır.

Sonuç olarak linkler, web sayfalarına anlam ve/veya değer yükler ve tarama motoru optimizasyonu’nda temel role sahiptirler.

Bahsettiğimiz tüm bu önemli noktalar, web sitesinin tarama motorlarında yapılan tarama işlemi sonucunda üst sıralarda yer alması, web sitesi aracılığıyla verilen hizmetin daha büyük kitlelere ulaşması ve yapılan işin göz önünde olması sebebiyle, kurum itibariyle hizmet kalitesinin artmasını ve daha başarılı sonuçlar alınmasını sağlamak önemlidir (Web Türkiye Forum, 2009).

3.2. Kütüphanelerde İYS’ler ve Web İYS Kullanımı

İçerik yönetim sistemleri çoğunlukla, ticari, farklı eğitim ve öğretim alanlarına yönelik (uzaktan eğitim, bilgisayar üzerinden uygulamalı eğitim) ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar için web siteleri, portallar oluşturmak ve yerel ağlar kurmak için kullanılan sistemlerdir. Bu doğrultuda ortaya çıkan “web

içerik yönetim sistemi" ise, web sayfalarının içeriklerinin yayınlanması için gereksinilen unsurları içeren ve bu unsurların işlevselliğini sağlayan özelliklere sahip bir İYS türüdür.

Web içerik yönetim sistemi**,** içerik yönetiminin bir dalı olarak 1990'ların ortalarında web'de yaşanan sıçrama ile önem kazanmıştır. Fakat içerik yönetimi çözümlerinin kütüphane web sayfalarını yönetmede kullanılması fikri 2000'li yıllarla birlikte ortaya çıkmıştır (Yu, 2005: vi).

Bugün kütüphanecilerin üzerinde uzlaştığı konu, web içerik yönetiminin planlı bir yapılanma doğrultusunda yürütülmesidir. Statik HTML sayfalarının giderek ivme kaybettiği günümüzde kütüphane web içeriği, içerik yönetim sistemleri ile daha etkin bir şekilde yeniden tasarlanabilmektedir.

İçerik yönetim çözümleri, sağladıkları dinamik yapı ile içeriğin katılımcıya daha yararlı/kullanışlı bir biçimde sunulmasını ve web sayfalarında yer verilen geliştirilmiş araçlarla/tekniklerle web sayfası üzerinde daha verimli çalışmayı olanaklı hale getirmektedir. Bunun yanı sıra kütüphane çalışanının kütüphane kullanıcısı ile telefon, faks cihazı gibi araçlarla iletişim kurması ve/veya kütüphanenin, kütüphane web sayfasının yönetilmesi sürecinde web tasarımı uzmanı istihdam etmesi gibi nedenlerden doğacak giderlerin azaltılmasını ve iş akışındaki zaman kaybını da önler.

Web sayfası içerik yönetimini en basit yolla açıklayacak olursak; her formattaki bilgi parçasını sağlama, organize etme, kategorize etme ve yapılandırma süreci diyebiliriz. Böylece bilgi istenilen şekilde kaydedilebilir, istenilen anda ve kolay bir şekilde erişilebilir, basılabilir ve/veya güncellenebilir.

Kütüphane web sayfası içeriğinin web içerik yönetim sistemi ile yönetilmesi ve yayınlanmasının temel amacı; kütüphane web sayfası içeriğinin bir sistematiğe bağlı kalınarak yönetilmesini sağlamaktır. Kolay kullanım imkânı sağlayan web İYS'leri, kurum içi katılımcının web sayfası içeriğini kurum dışı katılımcının gereksinim duyduğu bilgi kaynağına en kısa

sürede ulaşabileceği şekilde düzenlemesine imkânı vermektedir. Özellikle dermesi büyük olan kütüphanelerin web sayfalarında web İYS'ler yoluyla web içeriğinin kontrolü bu sayede kolaylaşmaktadır.

Ayrıca bu İYS'ler, kurum içi ve dışı katılımcının, web araçlarından anında mesajlaşma ile sürekli irtibat halinde olmasını sağlamakta, rss bildirimleri ile kütüphane web sayfasında yer alan gelişmeleri ve/veya güncellenen içeriği katılımcının bilgisayarına düşen güncel notlar aracılığıyla kütüphane web sayfasına erişmeden takip edebilmektedir. Kütüphane web sayfasında yeni bir hizmetin nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili katılımcı fikirleri (ortak akıl) bu araçlarla alınabilmektedir. Böylelikle kurum içi ve dışı katılımcılar arasında web sayfası içeriğinin yönetilmesi sürecinde etkileşim sağlanabilmektedir[10].

Yeni kaynakların dermeye dâhil edilmesiyle sürekli artan kütüphane web içeriğinin yönetilmesinde, web içerik yönetim sistemlerinin kullanılması ve bu sayede iş akış süreçlerinin (kurum içi katılımcıların kütüphane web sayfası üzerinde ortak çalışma imkânı bulması, aynı anda ve farklı bilgisayarlardan veri girişi yapılabilmesi gibi) web İYS'nin kullanım kolaylığı sağlayan kullanıcı arayüzü ile kolaylaşması, bugünün kütüphane çözümleri arasında kabul görmüştür.

Buna rağmen kütüphanelerdeki web içerik yönetimi süreçleri henüz başlangıç düzeyindedir. Kütüphaneler halen kendi çabalarıyla geleneksel kütüphane içerik yönetimi modelleriyle sorunlarına çözüm aramaktadırlar.

---

[10] Web İYS konusu, "Web Araçlarının Bilgi Hizmetlerine Yansımaları: Olumlu ve Olumsuz Yönleri" başlığı altında, web sayfalarını yönetmek için web İYS'lerin sahip olduğu temel unsurlar, hangi kütüphane uygulamalarında ve bilgi hizmetlerinde kullanılacağı ve katılımcının bu uygulamalar ışığında bilgi hizmetlerini web ortamında nasıl kullanacağı noktalarında detaylı şekilde verilmiştir.

Geleneksel kütüphane içerik yönetim modellerinin sınırlılıklarına karşılık maddi imkânsızlıklar, kütüphanelerin yeni içerik yönetim sistemlerine ve/veya modellerine geçişlerinde sorun yaşamalarına neden olmaktadır.

Kütüphaneler, web sayfalarını yönetmek için veri tabanlarından istifade etmektedirler. Örneğin; konu başlığı rehberleri, elektronik kaynakların yer aldığı listeler, takvimler vs. (Yu, 2005: vii).

Çoğu kütüphanedeki web içerik yönetimi uygulamaları, kütüphane web sayfalarında oluşan veya var olan zorlukları ve eksiklikleri gidermek için geliştirilmiştir.

Ayrıca web içerik yönetimi uygulamalarının her çeşit kütüphanede uygulanabilmesi de pek mümkün gözükmemektedir. Bunun sebepleri arasında, web içeriğini yönetecek uzman istihdam edilmesi gerekliliği ve bunun da bütçe açısından zaten her dönemde sıkıntıda olan kütüphaneler için ayrı bir külfet demek olduğu gerçeğidir. Uzman sıkıntısının ortaya çıkmasının en önemli nedeni, ülkemizde kütüphanecilik alanına yönelik eğitim veren bölümlerde içerik yönetimiyle, web içerik yönetim sistemleriyle ve sanal kütüphanecilikle ilgili eğitimin oldukça az olmasıdır. Diğer bir sebebi ise, kütüphanelerin sahip olduğu teknolojik altyapının kütüphane web sistemlerinin yenilenmesi için yeterli olmamasıdır.

Günümüzde çoğu kütüphanede, kütüphanelerin web içeriğini sağlamak için kullandığı metotlar ve araçlar, katılımcıların istek ve beklentileri ile buluşamamaktadır. Kütüphaneler, halen basit ve temel html araçlarını kullanarak (web 1.0), web sayfalarında güncel ve tutarlı bilgiler sunmak için çabalamaktadırlar.

Kütüphaneler, dinamik erişimin ve bilginin çevrimiçi iletiminin artırılmasının istendiği durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bunlara ek olarak, web sayfaları ve diğer yayınlar için artan oranda gereksiz içerik (yığın) oluşmasının sebebi, içerik oluşturma konusunda farklı

alandaki yazarların ve bazı az bilgili ve/veya hiç bilgisi olmayan web uzmanlarının içerik oluşturulması sürecine bulunmalarıdır.

Birçok akademik kütüphanede ve halk kütüphanesinde web içeriği, eleman eksikliğinden dolayı profesyonel kütüphanecilerin yanı sıra, kütüphaneci olmayan çalışanlar, öğrenci asistanlar ve stajyerler tarafından da yenilenmektedir. Sonuç olarak, modernize edilmiş bir iş akışı ve tutarlı ve kolay bilgi yayımı nasıl sağlanabilir? Sorusunun yanıtı kritik bir hal almaktadır.

Web uzmanı profili, kütüphanelerde halen temel web sayfası yönetimi ile uğraşan bir kişi olarak kabul edilmektedir. Fakat bu düşüncenin, web sayfaları oluşturmak ve web sayfası içeriğini yönetmek için, editörlerin ve web sayfası geliştiricilerinin çalıştığı kütüphanelerde etkisiz kaldığı görülmüştür (Yu, 2005: vii).

Literatüre baktığımızda web içeriğinin yönetimi olgusu, ticaret alanında ve genel olarak her alanda kütüphanecilik alanına oranla çok daha yaygın olduğu bir gerçektir. Kütüphanecilik alanındaki çalışmalarda, yayınlarda kütüphane web sayfalarının içeriği hakkında, hususun yeni ve gelişmekte olan bir konu olması sebebiyle pek fazla bilgi/detay yer almamaktadır. Kaynaklar genellikle kütüphane web sitelerinin değerlendirilmesi ve tasarlanması ile ilgili çalışmaları içerir. Web içerik yönetimi üzerine kütüphanecilik alanında kayda değer çalışma az sayıdadır. Çoğunlukla kütüphanecilerin tasarladığı web sayfalarının içeriği ve kütüphane çalışanlarının web içerik yönetimi hakkındaki rollerinin tanımlanması üzerine olmaktadır. Halk kütüphanesi web sayfası veya akademik kütüphane web sayfası kurulması (çalışma süreçleri, iş akışı vb. konuları) daha az tartışılmaktadır (Yu, 2005: viii). Ayrıca bu yargıya, çalışmamızın ilk dönemlerinde (çalışmamız için veri toplanması sırasında) eriştiğimiz kaynaklardaki konu içeriklerinden dolayı da varılmaktadır.

Günümüze kadar kütüphanecilik literatürü, web içerik yönetimi ve iş akışı kalite kontrolü konularında kütüphaneleri ihmal etmiştir. Bu eksik

kalınan konular hakkında ilk çalışma 1999 yılında Antelman tarafından şu şekilde açıklanmıştır; “Kütüphane web sayfaları son yıllarda, teknoloji kavramı altında uygun büyüme ve kapsamlılık boyutunda gelişme ölçüsü ve karmaşıklığı göz önüne alınınca hayli durağan bir grafik ölçüsüyle evrimini sürdürmüştür” (Yu, 2005: viii).

Yu’nun Antelman’dan aktardığına göre ise, basit html kodlarının, kütüphane web sitelerinin çoklu erişim uçlu ve katılımcı tanımlı hizmetleri ile bilgi iletimi sürecinin karşılanmasında yeterli olmadığıdır. Katılımcı beklentilerinin istenilen ölçüde karşılanamamasının başlıca sebeplerinden biri olarak da; html kodlu web sayfalarının hizmet vermedeki eksikliğidir. Bu sebeple, kütüphanecilik alanının günümüz teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi için bu konudaki çalışmalar daha fazla desteklenmelidir (Yu, 2005: viii).

3.2.1. Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Kütüphanelerde Kullanımı

Statik web sayfalarının içeriğinde değişiklik yapmak, web sayfalarının HTML kodlarını değiştirmekle mümkündür. HTML kodları üzerinde değişiklik yapabilmek içinse katılımcının ve/veya web tasarımcısının HTML yazılım dilini bilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, web sayfaları üzerinde yapılan güncellemeler sırasında bazen HTML etiketleri üzerinde oluşan hatalar, web sayfa içeriğinde bozukluklara yol açmaktadır. Buna karşın, katılımcı dostu arayüzler, yüzde yüz doğruluk oranı sunmakta ve web sayfası içeriğinin tasarım ve yayımlanma sürecini kısaltmaktadır. Bu konuda teknik bilgisi (technical know-how) olmayan kurum içi web sayfası katılımcıları ancak katılımcı dostu arayüzler aracılığıyla içerik oluşturabilir ve/veya içerik üzerinde güncelleme ve değiştirme yapabilirler (Yu, 2005: 36).

İYS, web sayfasına bilgi yüklemeyi sağlayan web tabanlı kullanıcı arayüzü sağlar. Bu arayüz ile metin, ses kaydı, video ve diğer formatlardaki dijital içerik sayfaya yüklenebilmekte ve doküman tasarımı işbirliği ile gerçekleştirilebilmektedir. Bunun yanı sıra İYS’ler, girişimcilerin farklı mekânlardan eş zamanlı olarak içeriğe erişebilmesini sağlarlar. İYS’lerin bu

özelliği, elemanları farklı mekânlarda bulunan grupların ortak projelerde çalışmaya etkinlik getirmelerini, kütüphanelerin de farklı bölümlerinin içerik üzerinde eş zamanlı çalışabilmesini ve katılımcıların kütüphane web sayfalarındaki içeriğin yönetim sürecine katılmalarını olanaklı kılmaktadır. Dolayısıyla İYS'ler katılımcıların teknik konulardan uzak, yalnız içeriğe yoğunlaşmalarına yardımcı olmaktadır.

Açık kaynak kodlu İYS'lerin yararları şöyle özetlenebilir: (Graf, 2008)

- Standart formatta HTML ve diğer yazılım dillerini bilmeden içerik tasarlayabilmek ve yayımlayabilmek,
- Yazarlar ve editörler takımının çalışmalarını koordine edebilmek,
- İçeriğin kalitesini ve doğruluğunu kontrol edebilmek ve
- Çeşitli sitelerde ve formatlarda aynı içerik bilgisini kullanabilmektir.

Açık kaynak kodlu yazılımların sağladığı kullanım ve paylaşım özgürlüğüne paralel olarak, açık kaynaklı İYS'ler de gerek geliştiricilere gerekse kullanıcılara yazılım üzerinde çalışma, içeriği kopyalama, geliştirme, paylaşım ve değiştirme gibi konularda kolaylıklar sağlamakta ve etkileşimi teşvik edici bir rol oynamaktadır (Arslantekin, 2004: 234).

Açık kaynak kodlu yazılım modeli ve bu anlamda İYS'lerin anılan özellikleri ve yararları düşünüldüğünde açık kaynak kodlu İYS'lerin, kütüphane uygulamaları ve bilgi hizmetlerine uyarlanmasının mümkün olduğu açıkça görülebilir.

Bilgi hizmetleri kapsamında, güncel duyuru hizmetlerinde (kütüphane kullanıcılarına özel veya genel anlamda kütüphane faaliyetleri vs.), kurum içi ve dışı katılımcıların birbirleriyle ve diğer katılımcılarla iletişim ve etkileşiminde, seçmeli bilgi yayımı (belirlenen öznel konular üzerine kaynak sağlama) politikasında, bilgi hizmetlerinin ve faaliyetlerinin kayıt altına alınmasında, kütüphanelerin fiziki ve sanal ortamdaki içeriklerinin oluşturulmasında, değiştirilmesinde ve yenilenmesinde İYS'lerin yapabilecekleri yeterince fazladır.

Bu konuya ait örnekler “Bilgi Hizmetlerinde Web Araçlarının Kullanımı” başlığı altında daha detaylı şekilde verilecektir.

3.2.2. Bilgi Hizmetlerinde Web Araçlarının Kullanımı

Web sayfası, bir kütüphanenin sanal âlemdeki yüzüdür; ağ ortamının parçası olmasını sağlayan bir unsurdur; kaynaklarını ve hizmetlerini kullanıcılara tanıttığı ve mekândan bağımsız olarak onların yararlanmasına sunduğu bir ortamdır.

Web içerik yönetim sistemleri, kütüphanecilik alanında kütüphane içeriğinin organize edilmesi, sunulması ve işbirliği içerisinde kütüphane içeriğinin oluşturulmasını sağlayan bilgisayar yazılım sistemlerine dönüştürülebilir. Bu sistemler, web sayfası içeriğini yönetmek ve organize etmek için hazır fonksiyonlar ve modüller içerir.

Bu modüller ve hazır fonksiyonlar sayesinde sisteme kütüphane içerik yapısına uygun olarak istenilen şekil verilebilir ve bilgi hizmetleri için oluşturulacak sistemin yapısı, ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulabilir.

Bilişim çağına girdiğimiz bu yüzyılda internet ve web, bütün sektörlerin insanlara ulaşmadaki öncelikli aracı olmuştur. Kütüphaneler için de geniş kullanıcı kesimine hitap edebilmek ve milyarlarca katılımcının olduğu bir ortamda yer almak, kütüphanelerin gelişimi ve katılımcı sayılarını artırması açısından önemlidir.

Bunun yanında web sayfaları, kütüphanelerin çeşitli aktiviteleri için platform olarak da kullanılabilir. Bunları, kütüphane organizasyonlarının aktivitelerini duyurmada bülten, kitap koleksiyonlarını içeren etkileşimli (sadece kurum/kütüphane içi katılımcının duyuruda bulunabildiği değil aynı zamanda kurum/kütüphane dışı katılımcının da katkı sağlayabildiği interaktif) katalog, çeşitli eklerin yer alabileceği periyodik liste ve yararlı linklerin verilebileceği bir dizin olarak ifade edebiliriz.

Kütüphane web sayfalarının içerikleri dinamik olmalıdır. Web sayfası içeriği, kütüphane aktiviteleri hakkında bildirim yapmak ve katılımcıyı gelişmelerden haberdar etmek adına sürekli güncellenmesi gerekmektedir.

Katılımcı odaklı web sayfası arayüzüne sahip olmayan geleneksel kütüphane web sayfa içeriklerinin, sürekli güncellemelere uygun bir yapısı bulunmamaktadır. Kısa bir statik ve dinamik kütüphane web sayfaları karşılaştırması yapacak olursak:

Statik Web Sayfası		**Dinamik Web Sayfası**
Web sayfasının tasarımı;		
Web programcısı tarafından (belirli bir uzman).	→	Kurum içi katılımcı tarafından (kurum içi ve dışı katılımcıların etkileşimli olarak ortak çalışması sonucu).
Kütüphane uygulamaları;		
Kullanıcı yalnızca içeriği okur ve yorum yapar.	→	Kullanıcı, içeriği değiştirme sürecine katkıda bulunur, kurum içi katılımcı ile etkileşimli çalışır (her iki kullanıcının da hareket özgürlüğünden dolayı katılımcı kavramına geçiş vardır).
Web sayfasında kütüphane kaynaklarının genellikle künyeleri yer alır, e-kaynak azdır (kaynak formatı vs sebeplerden) ve kütüphane web sayfasının güncellenmesi işi yalnızca web tasarımcısının inisiyatifindedir.	→	Kaynakların dijital ortama atılma süreci hızlanmıştır ve sanal ortama e-kaynak yüklemek kurum içi katılımcının kolaylıkla yapabileceği bir iş olmuştur.

Bilgi hizmetleri;

Web sayfası aracılığıyla katalog taraması yapılabilir, çalışma saatleri öğrenilebilir.	→	Katalog taraması yapılabilir, kaynağa çevrimiçi erişim, kütüphaneci ile anında mesajlaşma yoluyla çevrimiçi diyalog kurma (danışma hizmeti), rss bildirimleri ile (anlık bilgi akışı) güncel duyuru hizmeti, web sayfasında yorum yazabilme (kaynak önerme), forumlar ile konu tartışabilme, sosyal ağlar yoluyla etiketleme yapabilme, daha önemlisi güncel duyuru hizmetini bu alanda verebilme ve katalog taraması çubuğunu sosyal paylaşım sitesine koyarak kütüphaneyi daha fazla katılımcıya ulaştırabilme, bu sayede ücretsiz reklam yapabilme, sosyal paylaşım sitelerinde çeşitli konularla (eğitim, spor, sağlık, sanat vs) ilgili oluşturulmuş gruplara özel hizmet verebilme (seçmeli bilgi yayımı).

Önceleri, web sayfasında faaliyette bulunmak için içerik tasarımcılarının aynı zamanda HTML hakkında da bilgiye sahip olmaları gerekirdi. Bu sebeple de, içeriği zamanında yayımlamak için web tasarım uzmanlarından yardım alınırdı. Yani oluşturulan web içeriği, yayınlanmadan önce kesinlikle web tasarım uzmanlarının kontrolünden geçmek zorundaydı. Bunun yansıması olarak da, güncellenen web sayfası içeriğinde yer alan bazı

konular, içerikte yer alan diğer konulara oranla güncelliğini baştan kaybetmiş olurdu.

Buna ek olarak, web sayfasının değişken olmayan sabit yapısı katılımcılara ve kütüphane çalışanlarına, içerik üzerinde değişiklik yapabilecekleri ve/veya bir şeyler ekleyebilecekleri alanlar sunmamaktaydı. Bu eksikliklere rağmen resmi olmayan değerlendirmelere göre kütüphane çalışanları, kütüphane web sayfasında kendilerine özgü içerik oluşturmak ve aynı zamanda katılımcının ilgisini çekmek için web sayfalarının içeriğini kontrolleri altında tutmak istiyorlardı (Shankar, 2007: 3).

Günümüzde ise, son teknolojiler ile geliştirilen web sayfalarının katılımcılar ile etkileşimli olarak oluşturulmasına daha fazla önem verilmektedir. Gelişmiş, güncel olanaklar, web sayfaları içeriklerinin daha dinamik, katılımcı odaklı ve web 2.0 uyumlu olmasını sağlıyor. Bu bağlamda da aşağıdaki kavramlar ortaya çıkıyor: (Shankar, 2007: 3-4)

- Bloglar,
- RSS bildirimleri (Really Simple Syndication),
- Tartışma Forumları,
- Anketler,
- Wikiler ve
- Podcastler.

Web sayfası arayüzünün geliştirilmesi ve web 2.0 özelliklerinin web sayfası geliştirilmesinde kullanılması için gerekli olan etmenleri, *zaman*, *teknik uzmanlık* ve yatırım için *para* olarak açıklayabiliriz. Statik web sayfaları, web sayfası içeriği geliştirmede katılımcı-kütüphane profesyonelinin birlikte çalışmasını hiçbir özelliği ile destekleyememektedir.

Oysaki ideal, yeni nesil kütüphane web sayfaları aşağıdakileri yapabilmektedir:

- Konu başlıklarında bilimsel kaynak listesi oluşturmada katılımcı ile işbirliği kurabilme,
- Referans kütüphanecisinin konu erişimi için anahtar kelime oluşturmasında katılımcı odaklı çalışarak ortak bir çalışma ortaya koyabilme,
- Bilgi hizmetlerinin katılımcılara hangi düzeyde yararlı olduğunun tespiti amacıyla kütüphane web anasayfasına verilecek kütüphane web sayfası blog/forum vb. linkleri veya yönlendirmeleri ile katılımcıların yorumlarının alınması ve bu doğrultuda hizmetlerin verimli hale getirilebilmesi sağlanabilmektedir.

Bu ayarlamalar ile oluşturulacak blog, forum, wiki vb. destekli web sayfaları, geleneksel kütüphane web sayfalarına katılımcıya hizmet bağlamında, büyük oranda fark atacaktır (Shankar, 2007: 4).

Yukarıda verilen faaliyetler, dinamik web araçları ile oluşturulmuş kütüphane web sayfalarında yapılabileceği gibi, katılımcıya verilebilecek bilgi hizmetlerinin çeşitliliğini de artırılabilir. Örneğin, güncel duyuru hizmetinde, sistemin anlık bilgi yayımı seçeneği ile katılımcı profiline göre, katılımcıya özel, seçmeli, süzülmüş bilgi yayımı yapmak mümkündür. Kurum içi katılımcıların çevrimiçi olarak kendi aralarındaki iletişimini sağlayan anlık ileti sistemi, farklı mekânlarda kurulmuş olan kütüphanelerde oldukça yararlı bir fonksiyondur. Kütüphane içi iş akışı sırasında, katılımcı ile diyalog sırasında ve/veya herhangi bir bilgi ihtiyacında veya bir sorun doğması durumunda, kurum içi katılımcılar deneyimlerini, soruna çözüm getirecek yanıtları vs. süzülmüş bilgi veya bilgi parçalarını anlık ileti sistemi ile kolaylıkla ve ivedililikle ihtiyaç sahibine ulaştırabilir (ör: Süleyman Demirel Kütüphanesi Web Sayfası[11]).

Ayrıca kurum içi iş akış süresince oluşan faaliyetlerin, iş akış süreçlerinin sistem dâhilinde indekslendiğini de unutmamak gerekir. Bu

[11] Bkz.http://library.sdu.edu.tr/index.php?k=1&m=8

sayede herhangi bir ihtiyaç durumunda, karşılaşılana benzer bir durumun daha önce yaşanıp yaşanmadığı kolaylıkla kontrol edilebilir ve geçmişte meydana gelen sorunu çözerken hangi yolların kullanıldığı, yeni sorunun çözümünde kurum içi katılımcıya bir ipucu olabileceği gibi başka sorunların ortaya çıkması da engellenebilir. Bunun yanı sıra, kurumun kurum dışı katılımcı ile ikili ilişkilerini iletişim ve etkileşim başlıkları ile ikiye ayırma sebebimiz, İYS'lerin bu konudaki üretkenliğinden kaynaklanmaktadır. Bu, web 2.0 teknolojileri olan araçlar ile sunulabilen hizmetlerin çok yönlülüğünden kaynaklanmaktadır.

İnternet ortamında yer alan bütün sektörlerde kullanılan ve/veya bütün sektörlere uyarlanan web 2.0 teknolojilerinin kütüphanecilik alanına uyarlanması ve bilgi hizmetlerinde kullanılması web 2.0'ın kütüphane 2.0'a dönüşümüyle sağlanmaktadır. Kütüphane 2.0 ile web teknolojilerinin kütüphanecilik alanında kullanılması ve bilgi hizmetlerinin yeni nesil internet ve bilgisayar teknolojileri ile verilmesi, kütüphaneciliğin de gelişen web teknolojilerine ayak uydurmasına yardımcı olmaktadır.

3.2.3. Web Araçlarının Bilgi Hizmetlerine Yansımaları: Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Hızlı teknolojik değişim ve yenilenme süreklilik gösterdiğinden, kütüphaneciler de yukarıda açıkladığımız bütün bu web araçlarından, kütüphanecilik ile ilgili konferanslarda ortaya atılan düşünceler ve yeniliklerden, tartışma forumlarındaki konuların yoğunluğundan ve bilimsel alandaki inovasyon konularından dolayı web araçlarının kütüphanecilik alanına uyarlanması çalışmalarından haberdardır.

Bu inovasyonlar, yani web üzerinden verilen etkileşimli hizmet sürecinde kullanılan web araçları, kütüphanecilerin amaçları ve ihtiyaçları doğrultusunda kütüphane web sayfalarında iki yönlü ve/veya okunabilir/yazılabilir ortam oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Farkas, 2007).

Web 2.0'ın temel yapısının ve kütüphanelere anahtar olan araçlarının yapabildikleri ve/veya sağladıkları, kütüphane 2.0 konseptinin ortaya çıkmasında temel oluşturmuştur. Web 2.0 ile meydana gelen yararlılıklar, kütüphanecilik alanında da kütüphane 2.0 ortak paydasında buluşarak kütüphanecilik alanına yarar sağlamaktadır (Tonta, 2009: 24-25).

Kütüphane 2.0

Kütüphane 2.0, sadece web'in eklentilerinden biri değil aynı zamanda web 2.0'ın yaptığı işleri kütüphanecilik alanı ile çevreleyen kapsamlı bir uygulamadır. İlk olarak kütüphaneci Micheal Casey tarafından Eylül 2005'te ortaya atılan bu kavram, kütüphanecilik literatüründe, kütüphanelerde, konferanslarda ve online ortamlarda uzun süren tartışmalara yol açmıştır (Maness, 2006: 2-3).

Casey ve yine bir kütüphaneci olan Laura Savastinuk, Library Journal'da bu konuyu şöyle açıklar: "Kütüphane 2.0'ın ana damarını oluşturan etmen, katılımcı odaklı değişimdir. Kütüphaneleri daimi ve kararlı bir değişime teşvik eden ve bu yolda onları cesaretlendiren katılımcı ihtiyaçları doğrultusunda (fiziki ve sanal bilgi hizmetlerinin) geliştirilmesi ve eksikliklerin giderilmesinde yine katılımcılar ile ortaklaşa ve fikir alış verişinde bulunarak çözümler üretilmesi ve kütüphane hizmetlerinin bu doğrultuda geliştirilmesini sağlayan bir model olmasıdır" (Stephens, 2007: 256).

Kütüphane 2.0 prensipleri, kütüphaneler ve kurum içi ve dışı katılımcılar arasındaki (iletişim, kütüphaneye bakış açısı) engelleri ve sınırlandırmaları kaldırma amaçlıdır.

Bu engeller, kütüphaneciler ile kullanıcılar arasında, kütüphane hizmetlerinin tam anlamıyla yerine getirilmesi sürecinde, örneğin kütüphane çalışma saatlerindeki sınırlandırmalar (kütüphanelere erişimin mesai saatleri ile sınırlandırılması) ile ortaya çıkan sorunlar olarak verilebilir.

Kütüphane 2.0 kavramında yer alan katılımcı merkezli hizmetler bütünü ile kütüphaneciler sanal ortamda katılımcılara ihtiyaçları doğrultusunda bilgi ve hizmeti daha geniş bir zaman dilimi çerçevesinde (belirli zaman sınırlandırmaları olmadan) sunabilmektedir. Aynı zamanda katılımcılar açısında mekân sorunu da ortadan kalkmaktadır.

2007 başlarında Amerika'da Mississippi Eyaleti kütüphanecileri, toplanarak kütüphane 2.0 başlığı altında bir toplantı düzenlemişlerdir. Burada, kütüphaneciler ve uzmanlar tarafından kütüphane 2.0 teknolojileri ve gelecek nesil kütüphane hizmetlerinin nasıl olması gerektiği hakkında fikir alışverişinde bulunulmuştur. Toplantıda web 2.0 araçları, bu araçların işlevleri ve önemine vurgu yapılmıştır. Buna ek olarak, bu araçların kütüphane hizmetlerine hangi açıdan uyarlanması ve kütüphane hizmetlerine nasıl daha fazla yarar sağlayacağı üzerinde de durulmuştur (Stephens, 2007: 256).

Bu bağlamda ülkemizde Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri önderliğinde 4 Aralık 2009 tarihinde "Web 2.0 Teknolojileri ve Uygulamaları Çalıştayı" yapılmıştır. Bu konferansta üzerinde durulan konu web 2.0 teknolojilerinin uygulama alanları ve kütüphanecilik alanına uyarlanması olmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünün 1 ve 2.sini düzenlediği Bilgi Yönetimi Sempozyumunda yerli ve yabancı literatürde yer alan çalışmaların incelenmesi ve kütüphanecilik alanında yapılan çeşitli araştırmalar ile web 2.0 araçlarının kütüphane uygulamaları ve bilgi hizmetlerine uyarlanması bakımından çeşitli web araçları ve bu araçlar ile neler yapılabileceği kütüphane 2.0 kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Konuya açıklık getirmek için, "Kütüphane 2.0'ın Felsefesi" ve "Web 2.0 araçlarının kütüphane web sayfalarında kullanımı ve uygulama alanlarını" aşağıda görebiliriz.

Kütüphane 2.0'ın Felsefesi

Kütüphane 2.0 aslında web araçlarından, kütüphane blog'undan veya anında mesajlaşma servisinden daha fazlasını ifade eder. Ne var ki, kütüphane 2.0 tartışmalarının ana noktası olan "Cool Technologies[12]" konusu konferans, sunum ve makalelerde göz ardı edilmektedir. Oysa "Cool Technologies" kütüphane hizmetlerinin daha paylaşımcı ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar (Stephens, 2007: 6-7).

Web araçlarının kurum içi ve dışı tüm katılımcılar tarafından etkili ve verimli bir biçimde kullanılabilmesi için üzerinde durulması gereken bazı noktalar vardır. Bunlar:

Karşılıklı Konuşma: Kütüphaneler tarafından tartışma konuları açılabilir ve tartışmanın açıklık ve dürüstlükle yürütülmesi sağlanabilir. Kütüphane, plan ve prosedürleri paylaşılabilir ve geri bildirimler doğrultusunda hizmetlerin şekillendirilmesi gerçekleştirilebilir. Kütüphane, görevlerini yerine getirmek ve katılımcının ihtiyacını gerçek anlamda karşılamak amacıyla, "bütçesini hangi hizmetlere yönelik nasıl kullanmalı" gibi tartışma konuları açabilir ve kurum içi ve dışı katılımcılardan fikirler alabilir. Bunun yanı sıra tartışmalarda fikirlerin gerçek ve gerçekçi olması önemlidir.

Topluluk/Ortaklık ve Paylaşım: Katılımcıların kütüphane hizmetlerinin planlanması ve değerlendirilmesinde rol oynaması sağlanabilir ve yeni hizmetlerin geliştirmesi bakımından önerileri değerlidir. Objektif bir diyalog kurulması için her kesimden, her türlü yorum/görüş/fikir kabul edilmeli ve kucaklanmalıdır. Kütüphanelerdeki planlama, kaynak paylaşımı ve yeni hizmetler geliştirme gibi konular bağlamında karar verme sürecindeki tek hâkimin kütüphane yönetimi olduğu dönem kapanmıştır. Kütüphaneler artık katılımcı odaklı karar alma sürecini uygulamalıdır.

---

[12] Cool Technologies, web 2.0 teknolojileri ile ortaya çıkan ve web sayfalarında bir arada bulunabilen rss ve anında mesajlaşma gibi web araçlarıdır.

Deneyim: Kütüphane deneyimi oldukça değerlidir. Örneğin, kütüphaneci ile katılımcı/kullanıcı arasındaki iletişimi sağlamakta kütüphanecinin sahip olduğu deneyim önem kazanmaktadır. Bu deneyim, kütüphanecinin katılımcıya/kullanıcıya yaklaşım tarzını etkilemektedir. Kullanıcının/katılımcının maruz kaldığı yaklaşım tarzı ise kütüphaneye bakış açısını belirlemektedir.

Kurum içinde, kütüphane çalışanları açısından ise deneyimin, kütüphane çalışanına öğrenme, hata yapma ve başarıyı daha farklı açılardan irdeleme ve değerlendirme fırsatı verdiğini görürüz. Kütüphane ve web 2.0 tartışmaları sonucu ortaya çıkan uzaktan eğitim ve öğretime yönelik programlar (Moodle İYS), kütüphanelerde bu araçların hangi hizmetlerde ele alınabileceğini ve kütüphane iş akışında ne gibi yararlılıkları olacağını kütüphanecilere öğretmeye başlamak için iyi bir çıkış noktası olmuştur.

Paylaşım: Kütüphaneler, online topluluklar, kütüphane web server'leri ve kataloglar içerisinde kurulan katılımcı profilleri aracılığıyla katılımcılarına kendi istekleri oranında bilgi/veri/materyal paylaşmalarına olanak sağlamıştır. Böylece katılımcılar, profillerinde veya yetkileri çerçevesinde kütüphane web sayfalarında (blog/wiki vs.) ilgileri, favorileri ve güncel gelişmeler hakkındaki paylaşımlarını yönetebilir ve diğer katılımcılar ile paylaşabilirler.

Ayrıca kütüphaneciler arasındaki karşılıklı konuşma, etkileşimde bulunma, deneyimleri paylaşma ve sorunları bu etkileşim çerçevesinde (iş akış sürecinde vakit kaybını önlemek ve kullanıcıya/katılımcıya daha hızlı hizmet verebilmek açısından) çözme işlemi de oldukça önemlidir. Farklı işlevleri ile web araçları, fonksiyonları doğrultusunda kütüphane iş akışında oldukça yararlı olabilmektedir. Örneğin, kütüphanecilerin anında mesajlaşma aracı ile kütüphane içindeki hizmet birimleri arasında bilgi paylaşımı en kısa zamanda ve en masrafsız yolla sağlanmış olacak, kütüphane web sistemi veya başka organlarla ilgili aksaklıklar veya eksiklikler giderilebilecek ve bu süreç eş zamanlı olarak işleyecektir. Böylelikle birimleri dağınık olan

kurumlarda çalışanların iletişim ve iş süreçlerine yönelik paylaşımlarında zaman ve mekân engeli ortadan kalkmış olacaktır.

Web sayfalarında yeni nesil web araçlarını kullanan kütüphaneler, hizmet sürecini destekleyen içerik yönetim sistemi sayesinde yedekleme ve indeksleme yapabilmektedirler. Böylelikle geçmişe ait faaliyetler, kütüphane içi paylaşımlar, sorunlar vb. konulara ilişkin dökümler alınabilmekte ve ileriye yönelik olarak kütüphaneciye ve katılımcıya yol gösterici olabilmektedir. Aynı zamanda para, zaman ve mekân kısıtlamaları da ortadan kalkmaktadır (Farkas, 2007).

Bu bağlamda kütüphane 2.0 ve web araçlarının kütüphane bilgi hizmetlerinde kullanımı ve sağladığı katkılar bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak yer alacaktır.

Kütüphane 2.0 ve Web Araçları

Kütüphane 2.0 ve web araçlarının kütüphane web sayfalarına getirdiği yeniliklerden önce, kütüphane 1.0 (statik kütüphane web sayfası) ile kütüphane 2.0 (dinamik kütüphane web sayfası) arasında ortaya çıkan farklılıkları şu şekilde verebiliriz:

Statik Web Sayfaları		**Dinamik Web Sayfaları**
E-posta, sss (sıkça sorulan sorular)	→	E-posta, anında mesajlaşma, RSS bildirimleri
Metin tabanlı eğitimler	→	Etkileşimli eğitim, uzaktan eğitim (ör: Moodle İYS)
Web tasarımcıları	→	Kurum içi ve dışı katılımcı (etkileşimli web sayfası yönetimi-katılımcı dostu (kolay kullanım) arayüzler)
Ayrı bir web sayfası olarak “forum”	→	Kütüphane web sayfasına entegre “forum, wiki, blog”

URL adresi ile erişim (tek yoldan) ve hizmet alabilme	→	URL adresi yanında telefon (sms), sosyal ağlar vb. araçlarla web sayfasına bağlanabilme ve/veya kütüphane ile iletişim kurabilme ve hizmet alabilme (Soğuksu, 2008: 12 vd.).

Bloglar

Her türde kütüphane, yeni materyalleri ve kaynakları katılımcılara duyurmak, kütüphanecilik ile ilgili gelişmeler ve kütüphane hakkında haberlerle katılımcılara bilgi vermek ve en önemlisi bilgi paylaşımı amacıyla "Yenilikler" (vb. başlıklar) altında bloglar kurmakta ve kullanmaktadırlar. Kütüphaneler bu faaliyetlerini, katılımcılarından aldığı geri bildirimlere, kütüphane gereksinimlerine ve kütüphanecilik alanındaki örneklere göre şekillendirebilmektedirler. Kütüphaneler üye katılımcılarına, özel kullanım hakkı tanıyabilmekte ("içerik yönetiminde rol dağılımı" başlığı altında açıkladığımız kriterlere göre) ve bu yolla verdiği hizmetleri çeşitlendirebilmektedirler. Bu işlemlerin yapıldığı web sayfalarının güncel olması, web sayfası içeriği ile sürekli ilgilenen görevlilerin olması ve web sayfası üzerindeki hareketler ve faaliyetlerin kontrol edilebilir olması, kütüphane 2.0 avantajlarına ek olarak verilebilir. Bunun yanında, web sayfasındaki günlük faaliyetlerin/yazıların arşivlenmesi de kütüphane web sayfasında yer alan son içeriğin/verinin en güncel içerik/bilgi olması açısından önemlidir (Farkas, 2007).

Örneğin, The Ann Arbor District Kütüphanesi[13] web sayfasını 2005 yılı ortalarından bu yana bloglar ile zenginleştirmiştir. Bu faaliyeti, katılımcılarından aldığı geri bildirimlere göre şekillendiren kütüphane

[13] Bkz. http://www.aadl.org

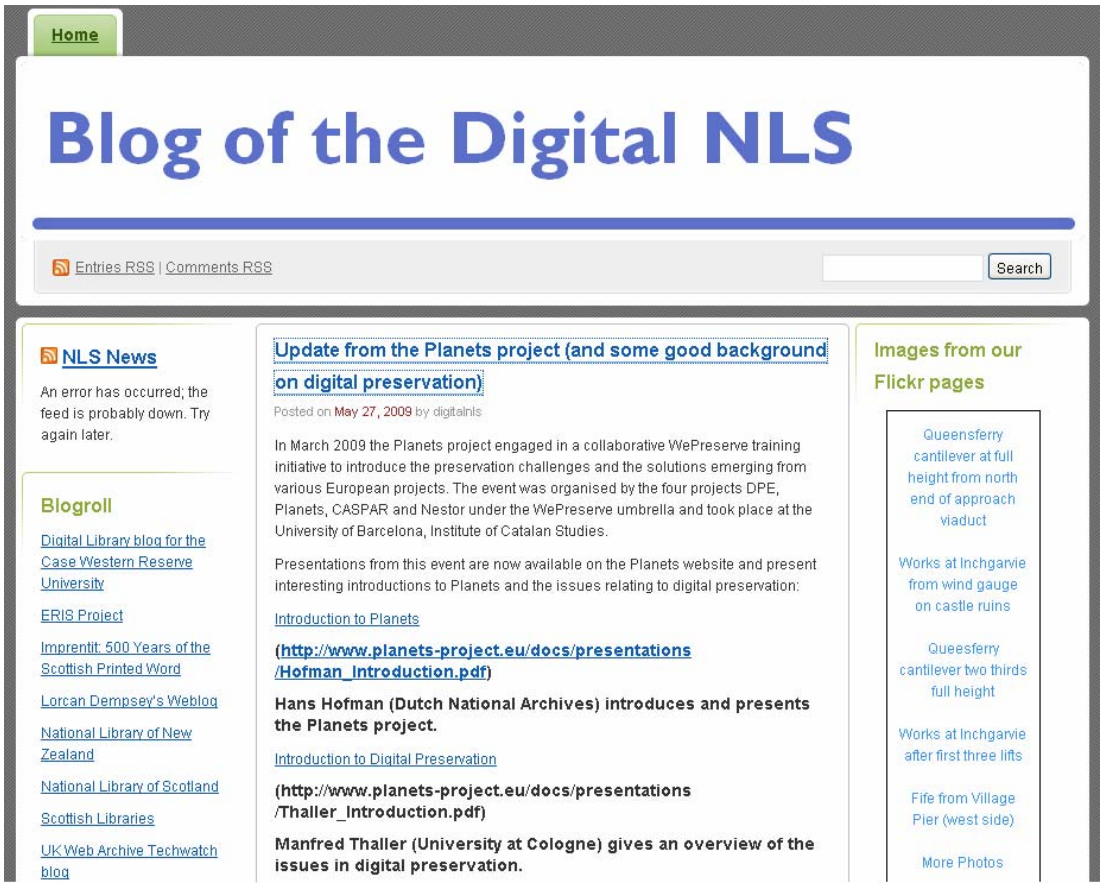
yönetimi, üye katılımcılarına özel kullanım hakları tanımakta ve bu doğrultuda yedi ayrı blog ile hizmetini sürdürmektedir.

Webblog'un sunduğu ayrıcalıklardan biri olan yorum yapabilme yetkisi blog'un, her türden fikrin paylaşılabildiği ve her konunun tartışılabildiği ortamlara dönüşmesine olanak sağlamaktadır (Stephens, 2007: 5).

Bloglar ile var olan veri/içerik farklı formatlarda (pdf, word, mp3, mp4, wma, jpeg -farklı doküman, ses, sabit ve hareketli görüntü formatları-) sunulabilir. Kütüphaneciler ile katılımcılar arasında güncel bir etkileşim bu şekilde kurulur.

Statik web sayfalarında ek yapılarak kullanılabilen blog sistemleri, web 2.0 araçları ile dinamik web sayfalarının bünyesinde yer almaktadır. Bu araçlar geliştirilmeden önce, kütüphane web sayfalarında statik web sayfası ve tek yönlü iletişim vardı. Bu yapıda katılımcı fikirlerinin kütüphanelerde değerlendirilmesi zordu. Ayrıca, değerlendirme yapılsa dahi katılımcı fikirlerine göre web sayfası düzenleme ve içerik yönetimi işlemi sistem özelliklerinden dolayı ve uzman personel yetersizliğinden dolayı pek kolay değildi. Fakat günümüz teknolojileri ile kütüphaneler katılımcıların her türlü isteğine 7/24 çevrimiçi olarak yanıt verebilme olanağı bulmaktadır. Bir kitap ödünç almak için kütüphanede uzun süreler kuyrukta beklemek veya kütüphanenin danışma hizmeti veren bölümüne kitap isteği yaptıktan sonra kitabın depodan getirilmesini beklemek gibi durumlarla karşı karşıya kalmak, web 2.0 teknolojilerinin kütüphane web sayfalarında kullanılmasının getirdiği kullanım kolaylıkları ile aşılmış ve e-kitap hizmetinin dinamik web sayfaları ile yaygınlaşması sonucunda artık kütüphaneye gitmeden bir kitabı elde etmek daha kolay ve tercih sebebi olmuştur (Uçak, 2008).

İskoçya Ulusal Kütüphanesi Web Sayfası[14]

RSS (Rich Site Summary/Really Simple Syndication)

Kütüphaneler rss bildirimleri yoluyla, kütüphane web sayfalarında meydana gelen gelişmeler hakkında katılımcılara bilgi akışı sağlamaktadır. Yurt dışındaki gelişmiş kütüphaneler, neredeyse tüm sayfalarındaki gelişmeleri rss bildirimleri ile katılımcılarına sunmaktadırlar. Bu bildirimler genellikle bilgi hizmetleri, dermeye dâhil edilen bilgi kaynakları, web sayfasında açılan konu başlıkları, etkinlikler vb. ile ilgili duyurulardan oluşmaktadır. Bu faaliyetlerin yanında kütüphaneler, katılımcılarına web sayfası üzerinden katalog taramasını, katılımcıların kendi düzenlemelerine göre tarama yapabilmelerini ve yaptıkları düzenlemeleri kaydetmelerini sağlamaktadır. Bu düzenleme ile katılımcılar, web sayfasında kendi ilgi

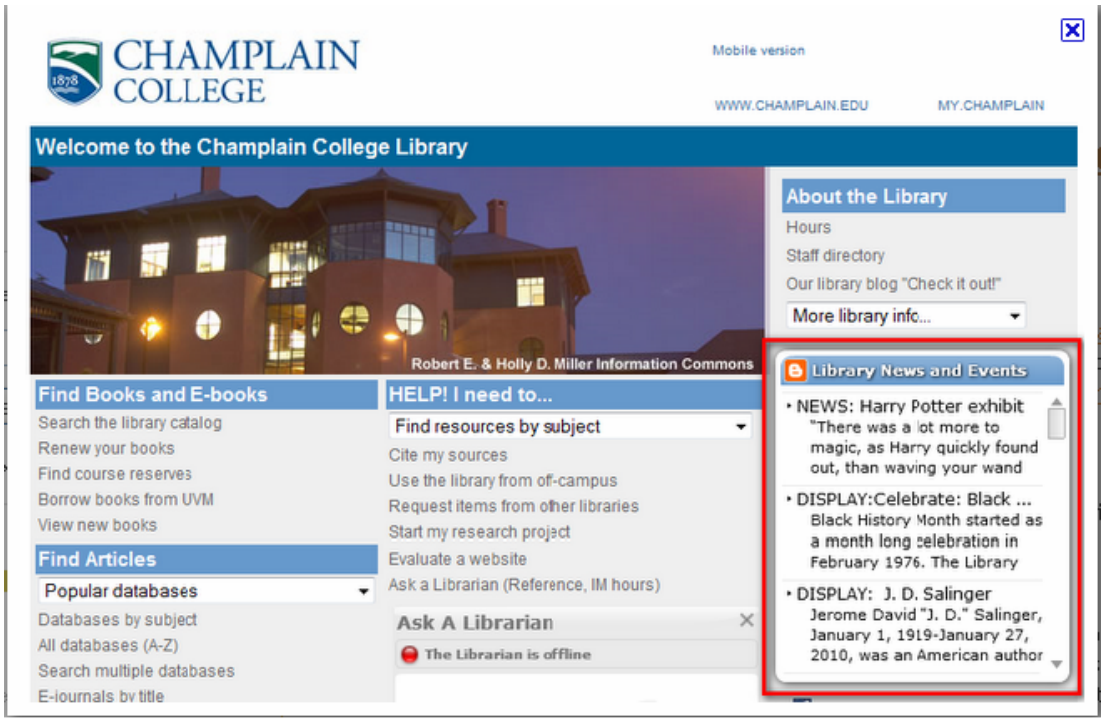
[14] Bkz. http://digitalnls.wordpress.com/

alanlarıyla ilgili bir gelişme olduğunda bilgileri otomatik olarak alabilmektedirler. RSS web uygulaması ile katılımcıya özel bilgi hizmetinin sunulması kolaylaşmaktadır (Dish, 2008).

RSS uygulaması, tek tıklama ile güncel web sayfası içeriğini takip etme imkânı verir. Ayrıca veri tabanlarının rss bilgi akışı sağlaması ve bilgi akışı sırasında spamları (istenmeyen postalar) engellemesi kullanılırlığını artırmaktadır.

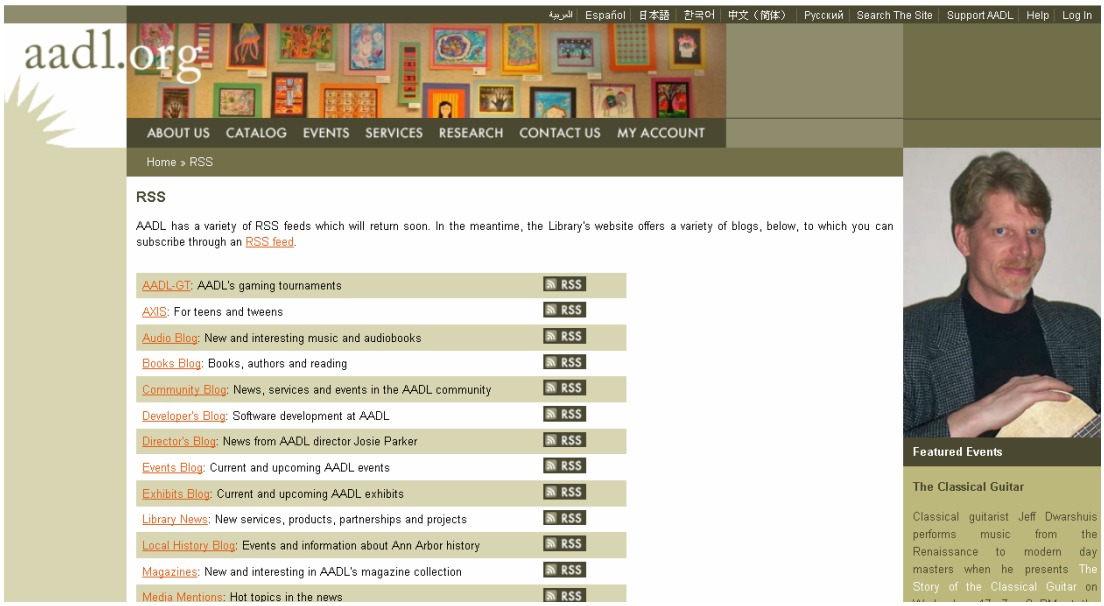
Bunlara ek olarak, rss uygulamalarının bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Örneğin, çok fazla sayıda siteye abone olunması, bilgi akışlarının takibini güçleştirmektedir. Farklı bilgisayarlarda çalışırken de rss bildirimlerini alabilmek için web sitesine tekrar abone olmak gerekmektedir.

Champlain College Kütüphanesi Web Sayfası[15]

[15] Bkz. http://cosmos.champlain.edu/library/

The Ann Arbor District Kütüphanesi Web Sayfası[16]

Podcasting

Bazı kütüphaneler, kütüphane etkinlikleri ve hizmetleri hakkında duyurular yapmak için web sayfalarında çeşitli video ve ses kayıtları yayınlamaktadırlar.

Örneğin halk kütüphanelerinde podcasting, her yaştan insana göre var olan kitap özetlerinin kayıtlarını sunmada, kütüphane ziyareti yapan veya imza günü olan yazarların konuşmalarının bir özetini yayınlamada, çocuklara yönelik kısa, eğlenceli hikâyeler içeren videolar yayınlamada ve kitap tanıtımlarını içeren filmler sunmada kullanılmaktadır (Williams, 2007).

Akademik kütüphanelerde podcast olgusunu, yeni kaynaklara vurgu yapılması ve kütüphane hakkında bilgiler verilmesi olarak adlandırabiliriz.

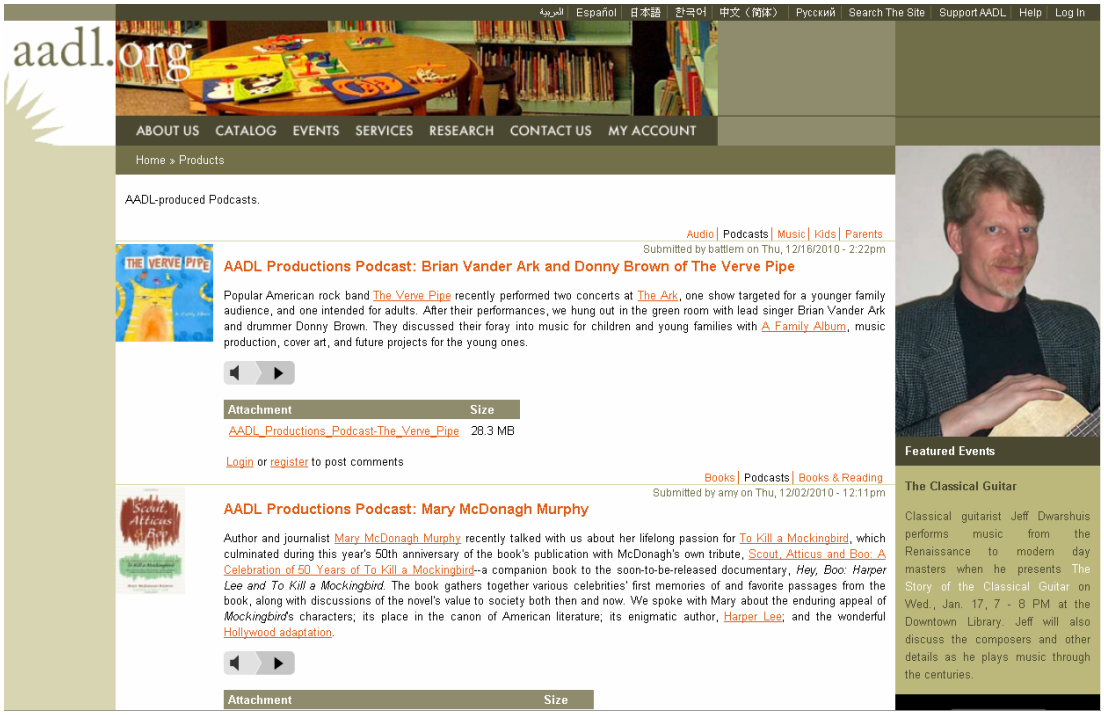
Örneğin, Amerika'da yer alan Georgia Perimeter College'ın Decatur Campus Kütüphanesi, kütüphane hakkında aylık rapor niteliğinde video filmi

[16] Bkz. http://www.aadl.org/syndication

hazırlamakta ve yayınlamaktadır. Hatta üye olduğu veri tabanlarının tanıtımı ve kullanımı hakkında eğitim içerikli kısa filmler de yayınlamaktadır.

Başka bir örnek; yine Amerika'dan the Ohio University'den verilebilir. Üniversite kütüphanesi, iki tür kütüphane turu içeren video yayınlamaktadır. Bunlardan ilki, bir kütüphanecinin inisiyatifine göre kaydedilmiş olup, kütüphaneci gözünden kütüphane ve hizmetlerini tanıtıcı bir kayıttır. İkincisi ise, bir öğrencinin kaydettiği görüntülerden oluşmaktadır. Kütüphane hizmetleri her iki bakış açısından da yansıtılmaktadır (Stephens, 2007: 5).

The Ann Arbor District Kütüphanesi Web Sayfası[17]

Wiki'ler

Kütüphanelerin referans kaynakları için bir "Referans Kaynakları Wiki"si kurulması oldukça yararlı bir uygulamadır. Bu yapının amacı, kütüphanenin sahip olduğu tüm basılı ve online kaynakları katılımcısına duyurmak ve sahip olunan dermeyi katılımcılar ve kütüphaneciler tarafından kolayca erişilebilir kılmaktır. Böylece katılımcıların kütüphaneye gelmeden

[17] Bkz. http://www.aadl.org/podcasts

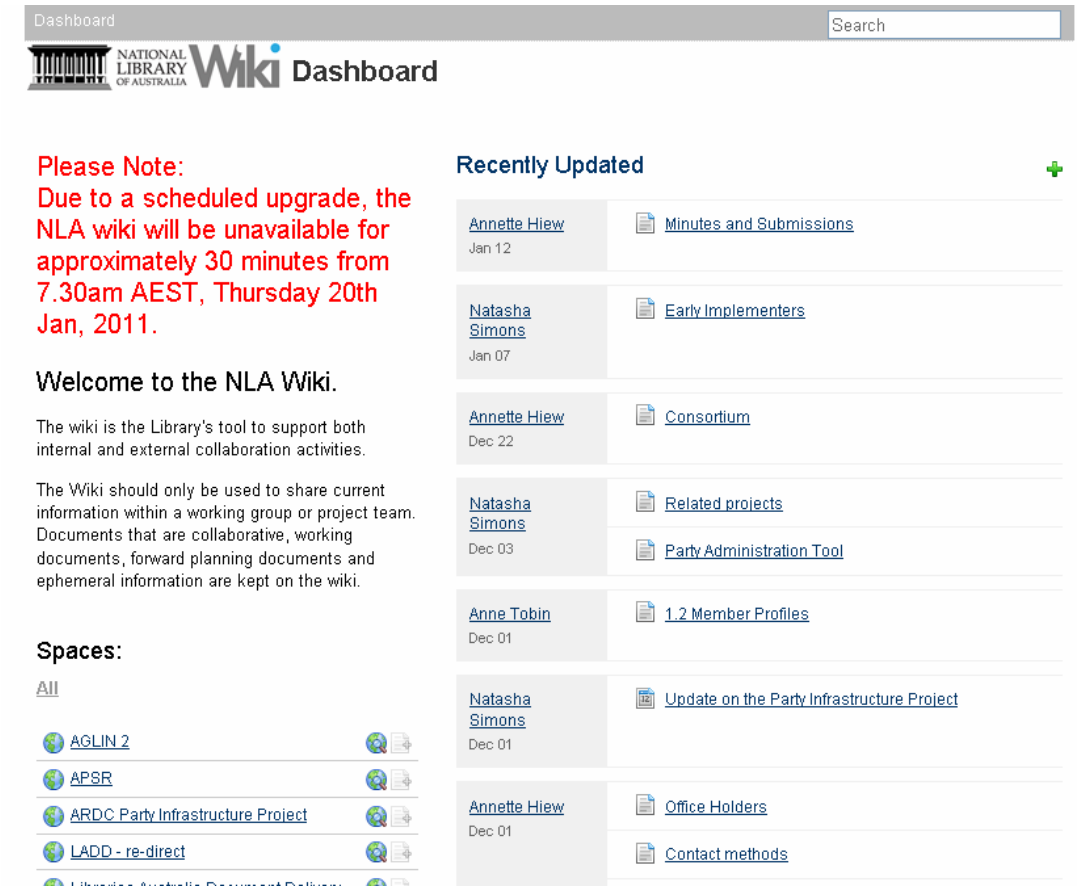
istekleri doğrultusunda tarama yapmaları ve ihtiyaçlarına ulaşmaları sağlanabilir (Farkas, 2007).

Kütüphane wiki'siyle kütüphaneciler, katılımcılar için konu başlığı rehberleri oluşturabilir. Böylelikle, çeşitli konularda tartışma ortamları oluşturarak katılımcıların ilgisini çekebilir, konuya ve kütüphaneye katılımları sağlanabilir. Ayrıca, yaratılacak olan tartışma ve paylaşım ortamlarının görünüm ve yapıları, katılımcı fikirleri doğrultusunda tasarlanabilir ve böylelikle katılımcıya verilen değer de bir ölçüde gösterilmiş olur. Bu aynı zamanda web sayfasının daha ilgi uyandırıcı olmasını da sağlayabilir. Sonuçta amaç her ne olursa olsun katılımcıyı kütüphaneye çekmektir. Dolayısıyla katılımcı memnuniyeti açısından değer taşıyabilir.

Amerika'da Butler Üniversite Kütüphanesi ve diğer çeşitli kütüphaneler, bu konuda çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlar, kütüphanenin referans kaynakları için bir Referans Kaynakları Wiki'si[18] oluşturmuşlardır. Bu yolla, kütüphanede yer alan basılı ve online kaynakları[19] katılımcıya sunmaktadırlar (Stephens, 2007: 5-6).

[18] Bkz. http://wikiindex.org/Butler_Wikiref
[19] Bazı kaynaklar tam metin, bazıları ise bibliyografik erişim seçenekleriyle verilmiş olup tam metin kaynaklara erişim abonelik ile sağlanmaktadır.

Avustralya Ulusal Kütüphane Web Sayfası[20]

Anında Mesajlaşma (Instant Messaging -IM-)

Geniş kitlelere hitap eden kütüphaneler için, anında mesajlaşma olgusu, masrafsız ve adaptasyonu kolay olup sanal referans hizmetini gerçekleştirme aracı olarak tanımlanmaktadır. Masrafsızdır; çünkü kütüphane web sayfasına entegre edilmiş bir "anında mesajlaşma sistemi" bulunmasa bile bu ihtiyaç, katılımcının bilgisayarında halihazırda var olan sistemler ile karşılanabilmektedir. Gizlilik, katılımcı odaklı hizmet anlayışı ve kullanım kolaylığı ilkeleri anında mesajlaşma aracını cazip hale getirmektedir.

Anında mesajlaşma programlarına, AIM, Bonjour, Gadu-Gadu, Google Talk, Groupwise,ICQ, IRC, MSN, QQ, SILC, SIMPLE, Sametime, XMPP, Yahoo, Meebo ve Zephyr örnek verilebilir.

---

[20] Bkz. https://wiki.nla.gov.au/dashboard.action

Anında mesajlaşma, statik web sayfa yapısından farklı olarak, katılımcının kütüphaneci ile çalışma saatlerine bağlı kalmadan 7/24 online birebir görüşmesine ve hizmet almasına imkan vermektedir. Daha önceki web sayfalarının yapısı böyle bir hizmet sunmaya elverişli değildi. Yalnızca e-posta yoluyla iletişim kurulabiliyordu ve istenilen bilgi veya hizmet ancak belirli bir süre sonra karşılanabiliyordu. Anında mesajlaşma ile katılımcı, bilgi gereksiniminin kütüphane tarafından karşılanıp karşılanamayacağını kütüphaneye gitmeden öğrenebilmektedir. Ayrıca, herhangi bir konu veya kütüphane kullanımına ilişkin yetersiz kaldığını düşündüğü konular hakkında soru sormakta çekimser davranan katılımcıların da kütüphane hizmetlerinden yararlanması, bu uygulama ile olanaklı hale gelmektedir. Bu durum katılımcıların, fikir sahibi olmadıkları konular nedeniyle kapıldıkları kaygı durumundan kurtulmaları için bir fırsat sunmaktadır (Farkas, 2007).

ODTÜ Kütüphane Web Sayfası[21]

[21] Bkz. http://ww2.lib.metu.edu.tr/tr/index.php

Sosyal İletişim Ağı

Sosyal iletişim ağı, katılımcıların kişisel profil oluşturmalarına, ilgi alanlarını, resim, video vb. formatlarda verilerini paylaşmalarına, paylaşılan bu farklı formattaki verilerin altına yorum yapmalarına ve/veya bu verileri etiketlemelerine ve kişilerarası iletişim kurmalarına izin veren bir web uygulamasıdır.

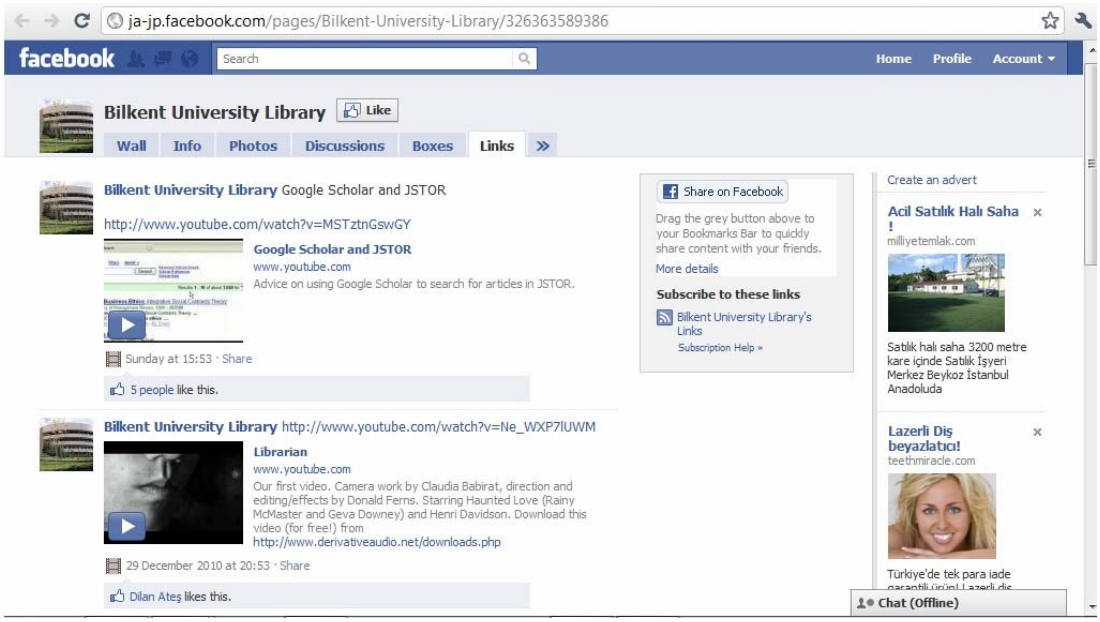
Bazı kütüphaneler, daha fazla katılımcıyı bünyesine çekmek için farklı sosyal ağlarda kendi profil sayfalarını (MySpace, Facebook, Netlog gibi) oluşturmaktadırlar. Bu kütüphanelerden biri de Amerika'daki The Hennepin County Kütüphanesidir. Kütüphane kendi MySpace sayfasına online katalog tarama kutucuğunu eklemiştir. Hatta bu online katalog tarama aracının kodlarını katılımcılarına vererek onların da kendi kişisel web sayfalarına, bloglarına bu kutucuğu yerleştirmelerine olanak sağlamıştır (Stephens, 2007: 6).

Kütüphaneler sosyal ağlarda gruplar oluşturabilmektedirler. Oluşturulan bu gruplara katılımcılar üye olabilmekte ve bu yolla kütüphanede meydana gelen gelişmelerden haberdar olabilmektedirler. Böylece kütüphane verdiği yeni bir hizmeti daha geniş kitlelere duyurabilmektedir. Ayrıca kütüphaneler, katalog tarama çubuklarını bu ağlara koyarak katılımcıların tarama yapmasına da izin vermektedir. Kütüphanelerin aktif kullanıcısı/katılımcısı olmayan kişilerin bu yollarla kütüphaneleri ve verdiği bilgi hizmetlerini yakından tanıması ve kütüphane ve web sayfasını kullanması sağlanabilmektedir.

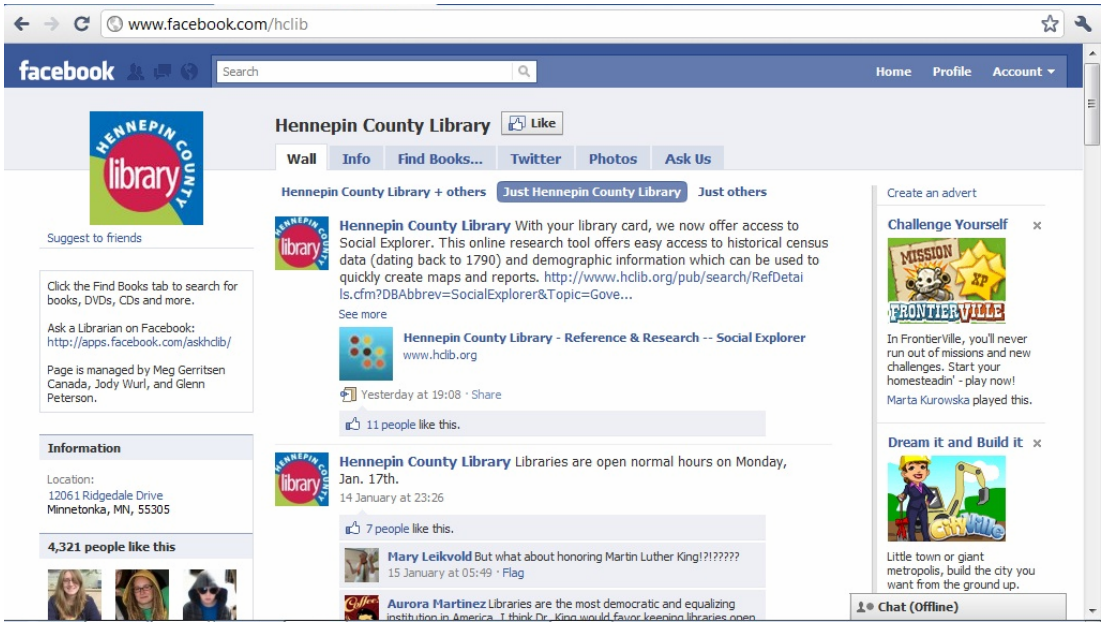
Dünyadaki gelişmiş kütüphanelerden bazıları da, facebook, myspace gibi sosyal ağlarda kendilerini göstermektedirler. Bu yolla kütüphane yapıları ve bilgi hizmetleri hakkındaki bilgileri daha fazla kişiye aktarabilmektedirler. Örneğin üniversite kütüphaneleri, bu platformlar aracılığıyla öğrencilerine ulaşabilmekte, öğrencileri ile etkileşim içerisinde olabilmekte ve onlardan gelen soruları yanıtlayabilmektedirler. Böylelikle üniversite ve kütüphane

hizmetleriyle ilgili bilgiler daha kolay ve etkili şekilde kullanıcıya/katılımcıya verilebilmektedir (Özen, 2009).

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Facebook Sayfası[22]

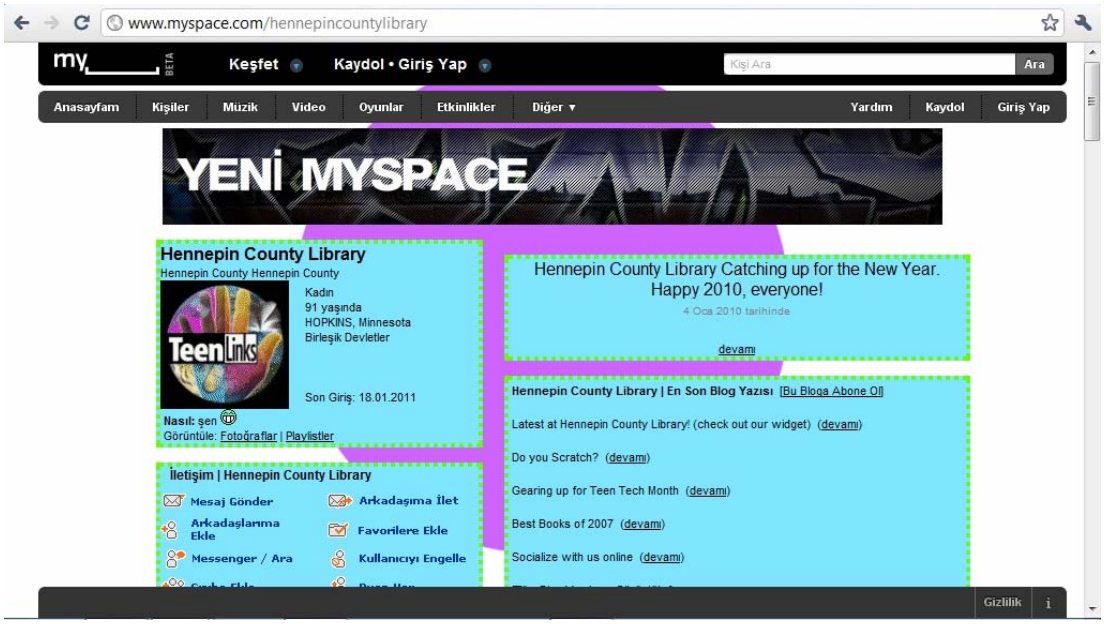

The Hennepin County Kütüphanesi Facebook Sayfası[23]

[22] Bkz. http://ja-jp.facebook.com/pages/Bilkent-University-Library/326363589386
[23] Bkz. http://www.facebook.com/hclib

The Hennepin County Kütüphanesi MySpace Sayfası[24]

Forumlar

İnternet katılımcılarını ortak bir tartışma platformunda buluşturarak onların fikir alışverişinde bulunmalarına imkân veren forumlar, katılımcılar tarafından ilgi görmektedir.

Bu bağlamda, forumların da kütüphane web sayfalarında kullanılması yararlı olabilir. Forumlarda kütüphane içi ve dışı katılımcılar tarafından açılacak konu başlıkları doğrultusunda kütüphane-katılımcı/kullanıcı iletişimi daha kolay sağlanabilir, kütüphanelerin ve bilgi hizmetlerinin verimliliği hakkında daha çok kullanıcının/katılımcının fikri alınabilir.

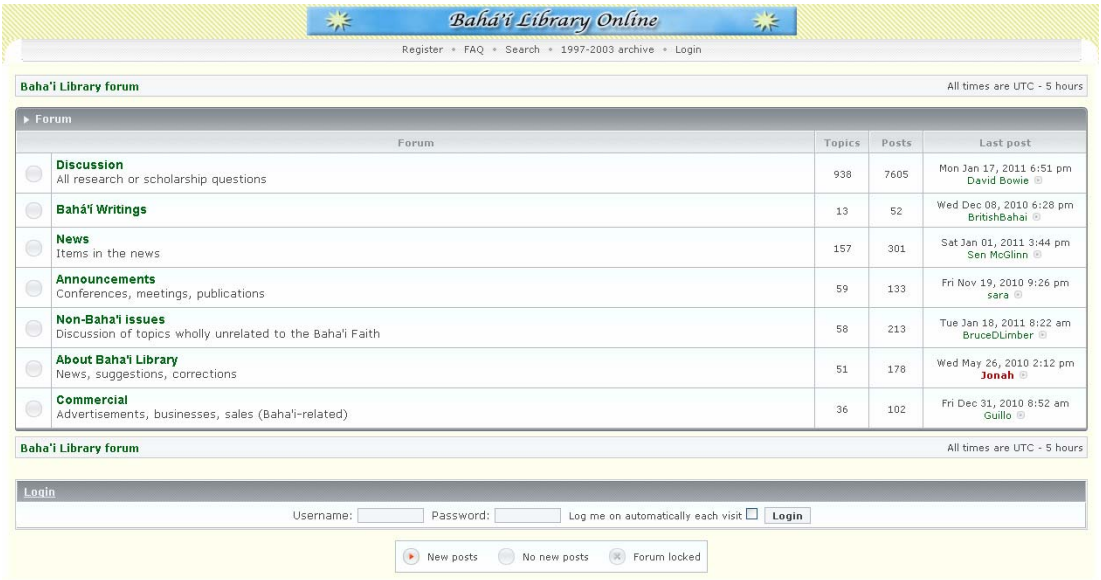
Örneğin kütüphane fiziki yapısı, dış görünüşü ve iç dekorasyonu katılımcıların kütüphane ortamına gelmelerine ve o ortamda araştırma yapmalarına teşvik edici olmalıdır. Basık, havadar olmayan, ışık görmeyen veya katılımcının ilgisini uyandırmayan ortamlarda çalışmak katılımcıya ilgi çekici gelmemektedir. Bu durumların oluşmaması için katılımcı fikirlerine bu platformlar yoluyla danışılarak kütüphanelerin iç dekorasyonu ve fiziki yapıları

[24] Bkz. http://www.myspace.com/hennepincountylibrary

geliştirilebilir ve kütüphaneler katılımcılar için daha çekici hale dönüştürülebilir.

Kütüphane web sayfalarında yer alan forumlar ile kütüphaneler, potansiyel katılımcı kitlelerine daha kolay ve hızlı erişebilmektedir. Bu kitlelerin kütüphanecilik alanı ile ilgili farklı başlıklar altında oluşturulmuş konulara (mekân olarak kütüphaneler, sanal kütüphaneler, çalışma salonları, danışma hizmetleri, çalışma saatleri, derme gibi) ilgileri oranında katılımları sağlanarak kütüphane fiziki yapısı, kütüphane hizmetleri, kütüphane çalışma saatleri, kütüphane faaliyetleri hakkında yapacakları yorumlar ve/veya oluşturacakları tartışma ortamları, kütüphane bilgi hizmetlerinin ve kütüphane ile ilgili her türlü soru ve sorunun ortak paydada çözümüne katkı sağlamaktadır. Bu tartışma konuları arasında katılımcılardan ve farklı kütüphanelerde görev alan kütüphanecilerden alınacak fikirler ile fiziki ve sanal kütüphaneleri kullanma konusunda katılımcı ve kütüphaneci eğitim yöntemleri, kütüphane çalışma saatleri, kütüphane bilgi hizmetlerinde çeşitlilik, tartışılabilir ve/veya geliştirilebilir (Farkas, 2007).

Baha'i Kütüphanesi Web Sayfası[25]

[25] Bkz. http://bahai-library.com/forum/

Yeni nesil web araçlarından olan forumlar ile kütüphaneler statik yapıda sahip oldukları web sayfalarında oluşturamadıkları tartışma ortamlarına kavuşmuştur. Daha önce, kütüphaneler ve bilgi hizmetleri hakkında tartışma konuları ve kütüphaneciler ile katılımcılar arasında iletişim mevcuttu. Fakat bu iletişim, e-posta yoluyla yapılan bildirimlerle ve/veya sss'ler (sıkça sorulan sorular) ile sınırlı kalmaktaydı. Çoğunlukla bilgi akışının tek taraflı olduğu bir iletişim söz konusuydu.

Örneğin kütüphane, web sayfasında çeşitli ilanlara yer verirdi ve katılımcıların bu ilanları sadece okuması olanaklıydı. Yani bir etkileşim süreci var olamamakta, tek taraflı (monolog) bir iletişim gerçekleşmekteydi. Tartışmalar, e-posta abonelikleriyle herkese aynı anda düşen mesajlar ile sağlanmakta, bunu gerçekleştirmek içinse e-posta listeleri oluşturarak mesajları göndermek gibi ekstra işler gerektirmekteydi. Bu uğraşlar kütüphaneciler için vakit kaybı demekti.

Forumların geliştirilmesi ve kütüphanecilik alanında kullanılmaya başlanması ile en basit haliyle katılımcı ve kütüphaneci arasında diyalog süreci başlamıştır. Fikirler açıkça ve kolaylıkla beyan edilebilmekte ve farklı bakış açıları ile geniş ve olumlu/yapıcı şeffaf tartışma ortamları oluşturulabilmektedir.

Dolayısıyla gelinen noktada şu soru önem kazanmaktadır; hangi web araçları kütüphane hizmetlerine nasıl uyarlanabilir? Veya kütüphanemize uygun İYS'yi nasıl seçebiliriz ya da hangisini seçmemiz gerekir? Bilgi hizmetlerimizi geliştirmeye yönelik hangi web araçları yardımcı olabilir?

3.2.4. Uygun İYS Seçimi, Yüklemesi ve Bakımı

Kurum/kuruluş veya kişilerin, İYS'leri kullanarak bir web sayfası hazırlamadan önce İYS'ler hakkında altyapı niteliğinde temel bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bu bilgi altyapısı, hazırlanacak olan sistem üzerine fikir beyan edebilmek ve/veya yönlendirmelerde bulunmak için gereklidir.

İçerik yönetiminde rol dağılımı bölümünde ele alınan profil tiplerinde yer alan kişiler, web sayfasında yer alarak içerik üzerinde görüş birliğine sahip olmalıdır. İçeriğin düzenlenmesi ve güncellemesi ile ortaya çıkan ürün üzerinde dikkatle durmalıdırlar. Bu sürecin olumlu sonuçlar doğurması için web sayfasını oluşturmadan veya var olan web sayfasında yer alan içeriği yönetme işine başlamadan önce bir iş akış planı oluşturulmalı ve süreç boyunca meydana gelebilecek zorluklar ve/veya bu zorluklara neden olan noktalar tanımlanmalıdır.

Bu süreç dâhilinde yer alacak önemli noktaların önceden tanımlanması, proje hayata geçirildiğinde hedeflere uygun ürünün ortaya çıkmasına ve sistemin tam anlamıyla verimli çalışmasına yardımcı olacaktır. Bu sebeple projede görev alan kişiler, projeye dâhil olmayan diğer kütüphanecilere/kişilere veya gerekirse bu konu üzerinde otorite olmuş uzmanlara ve web sayfasından yararlanacak olan katılımcılara danışmalı ve fikirlerini almalıdır. Böylelikle kurum içi ve dışı katılımcıların konu hakkında en çok eleştiride bulundukları ve en çok değiştirilmesini istedikleri noktalar ortaya çıkarılacak ve en üst düzeyde verimlilik gerçekleştirilebilecektir.

Bu etkileşim sürecinde sayfa yazarlarının katılımcılardan alacakları geri bildirimlerin yol açacağı yoğunluk, bildirimlerin sayfa editörlerine iletilmesinde zaman zaman aksaklıklara ve gecikmelere neden olabilir. Yaşanan yoğunluk ve meydana gelen kopukluklar, geri bildirimler ışığında sayfadaki içeriği düzenleyen veya yönetimini gerçekleştiren editörlerin de yanlışlığa düşmelerine neden olabilir ve ürün kalitesini olumsuz etkileyebilir. Hatta bazen, bu sebeple web sayfası sistemini düzeltmek için bütün HTML klasörleri üzerinde yeni baştan bir çalışma yapmak zorunda kalınabilir.

Yayımlama sürecindeki en zorluk verici nokta ise, sayfada yer alan içerik bölümlerinin sayfa editörleri/teknik elemanlar tarafından hazırlanması esnasında ortaya çıkan yoğunluktur.

Bu bağlamda kütüphane web sayfasını yönetme ve içeriğini yayımlama İle ilgili olarak genellikle üç temel sorunun ortaya çıktığı görülmektedir: (Prideaux, 2004: 3-4)

a) Hız ile ilgili sorunlar:

Eğer organizasyon tarafından içerik yayımlama, destekleme ve güncelleme işleri ile ilgili bir plan oluşturulmadıysa bütün sürecin yerine getirilmesi uzun sürecektir. Bu sebeple belirtilen işlere başlanıldığında da istekler ile çalışılan sistem arasında büyük boşluklar olduğu ortaya çıkacak ve içeriği belirli aralıklarla güncelleme işi daha yavaş yürüyecektir.

b) Organizasyon ile ilgili sorunlar:

Kütüphane web sayfasının hedefi (katılımcı tatmini) sonucu ortaya çıkan görevler (web sayfası içeriğinin güncellenmesi, katılımcı ile etkileşim içerisinde olma gibi) ve bu görevler doğrultusunda oluşturulan içeriğin belirli aralıklarla güncellenmesinin, iş akış sürecindeki planlama eksikliğinden dolayı aksaması, web sayfasında karmaşıklığa sebep olmaktadır. Karmaşık web sayfası yapısı ve sayfada oluşacak yığınlar nedeniyle web sayfası ile ilgili sorunların çözüm süreçleri de çok vakit almaktadır. Bu sorunlar zamanla azaltılabilmektedir. Fakat organizasyonda ve/veya sistem üzerinde belirli bir plan dâhilinde çalışılmadığından sorunların tamamıyla ortadan kaldırılması güçleşmektedir.

c) Harcanan çaba ile ilgili sorunlar:

Farklı iş sektörlerinde görev alan insanlar, basit aksaklıkları gidermek için bazen çok fazla zaman harcamakta veya iki kat gayret sarf etmektedirler. Oysaki bu aksaklıkları gidermek için uzun mesailer harcamaya gerek yoktur. Buna, iki kişinin aynı konu üzerinde gereksizce birlikte çalışması ya da bir kişinin aynı işi iki farklı yerde birden yapmaya çalışması şeklinde örnek verebiliriz. Bu süreç, sorunların çözümünde gereksiz vakit kayıplarının başlıca sebebidir.

Kütüphaneler hizmet kalitelerini artırmak, tatmin edici hizmet vermek, bu sayede daha fazla katılımcıyı bünyesine çekmek ve/veya onların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için bütün bu sorunları belirlemeli, aynı zamanda ileride oluşabilecek farklı sorunları da önceden kestirebilmelidir. Çünkü kütüphanelerin içyapısına yönelik sorunlar, bilgi hizmetlerinde katılımcı/kullanıcı tatminini engelleyecek ve dolayısıyla katılımcının / kullanıcının kütüphaneye ilgisini azaltacaktır.

İYS'ler, bu durumları göz önüne aldığımızda kurumun sorunlarından ve öngörülerinden tümüyle kurtulması veya üstesinden gelebilmesi için yararlı birer araçtır.

Konuya başka bir açıdan bakmak gerekirse, yukarıda vurgulanan sorunlara rağmen unutulmaması gereken bir nokta vardır; sahip olunan hiçbir sistem sorunları çözmez ve/veya yapılması gereken işleri yapmaz. Kurumlar için içerik oluşturmaz, içeriği organize etmez, daha güzel veya ilgi çekici kılmaz. Sadece bunları yapabilmek için kurumlara büyük katkılar sağlar. Ne yapılması gerektiğini söyler. İçeriği bu sistemler ile yapılandırmak ve istenilen düzeye getirmek için yardımcı olur.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere İYS'ler, yalnızca web sayfası içeriğinin daha işlevli hale getirilmesi için birer araçtır. Yapılması gereken web araçları ile içeriği katılımcıya en uygun ve yararlı şekilde sunmak için İYS'leri kullanmaktır.

Bu aşamadan sonra web sayfası ve içeriği için gerekli değişiklikleri ve yenilikleri yapmak sistemin esnekliğiyle daha kolay olacaktır.

İYS'leri çalışılmak istenilen alana uygun hale veya düzene getirmek için, kurum öncelikle aşağıda maddeler halinde verilen başlıklar ışığında kendi yapısını değerlendirmek, İYS'lere ihtiyaç duyup duymadığını belirlemek, ihtiyaç duyması halinde İYS altyapısını oluşturmak için gerekli bilgi ve donanımı edinmek ve sonuç olarak da kendi faaliyet alanına uygun İYS'nin seçimini yapmak zorundadır. Bu süreç şöyle açıklanabilir:

a) İYS için hazır olunan zamanı bilmek

Yapılan incelemeler sonrasında organizasyon, halen İYS'leri kullanmak için yeterli teknik altyapı ve donanıma sahip değil ise üzerinde durulması gereken üç temel noktayı iyi değerlendirmek gerekir. Bunlar: teknolojik bağlamda hazır olma, yayım konusunda hazır olma ve organizasyon bağlamında hazır olma aşamalarıdır (Prideaux, 2004: 4 vd.).

1. Teknolojik bağlamda hazır olma

Organizasyon, var olan teknoloji altyapısını değerlendirmesi gerekir. İçeriği sunmada, yayımlamada ve içerik için bilgi depolamada hangi tür çözümlerin kullanıldığı tanımlanmalıdır. Bu aşamaları sağlayacak koşullar bağlamında personelin yeterliliği (teorik bilgi) ve organizasyonun sahip olduğu teknoloji durumu açıklığa kavuşturulmalıdır. Organizasyonun bu konuda eğer var ise teknolojiye ve bir plana bağlılığının olup olmadığı tanımlanmalı ve bu plan detaylı bir şekilde açıklanmalıdır.

Bu konuların açıklığa kavuşturulması sonucunda organizasyona özgü bir çalışma planı ve teknoloji altyapısı oluşturmak daha kolay hale gelecektir.

Personelin yeterliliği ve kullanılan teknoloji ile ilgili verilecek yanıtlar muhtemelen şu şekilde olacaktır: Microsoft Word üzerinde çalışmalarımızı yazıyoruz, klasörlerimizi Microsoft Windows 2000 vb. klasör sunucusunda depoluyoruz, klasörler yapısında içeriğimizi düzenliyoruz, iş akışını etrafta dolaşarak ve insanlarla konuşarak gelişi güzel (spontane) bir biçimde organize ediyoruz ve yayımımızı da belirli web sunucularımızla FTP yoluyla yapıyoruz.

Organizasyonun bütün teknolojisi bu şekilde bir karmaşıklık içeriyorsa İYS'ler bu süreçleri daha fazla karıştırmaktan öteye gidemez. Bu süreçte yapılması gereken bütün bu karmaşıklıkları bir kenara bırakıp ve yukarıdaki İYS yargılarına geri dönmektir. Bu tekrardan sonra, eğer bu karmaşıklık

sadece içerik yönetimi alanıyla sınırlandırılırsa İYS'ler bu karmaşıklıkla başa çıkabilir ve çalışma sistemini düzeltmeye başlar.

Organizasyon hizmet yapısının teknolojik olarak hangi düzeyde olduğunun bilinmesi İYS seçiminde aşama kaydetme için önemli bir adımdır.

2. Yayım konusunda hazır olma

Organizasyon, web'de yayınlayacağı içerik bilgisini ve bu bilginin sunumunu değerlendirmelidir. İçerik ne kadar iyi organize edilmiş? Katılımcılarının aradıkları bir materyali bulmaları kolay mı? Kategori şeması, içeriğin katılımcıya sunulmasında ne kadar başarılı? İçerik, tutarlı bir biçimde mi yoksa karmaşık bir görünümde ve farklı formatlarda mı sunulmakta? İçeriği oluşturan bölümler birbirleriyle bağlantılı mı?

Bu konularda objektif olmak yayım problemlerini ortaya çıkaracaktır. Aksi durumda İYS'ler yalnızca var olan problemlere yenilerinin eklenmesine sebep olacaktır. Ayrıca organizasyonun, yayım sorunlarını İYS'nin web sisteminde uygulanmaya başlanmasından sonra belirlemeye kalkması da yalnızca vakit kaybını artıracaktır.

Organizasyon, yayım konusunda ön çalışma yaparak sorunlardan arındırılmış bir altyapı ile işe başladığında hangi tür sistemin kendisi için uygun olacağına karar verebilecek ve sistem seçenekleri üzerinde daha iyi bir değerlendirme yapabilecektir. Ayrıca sistemin uygulanması süreci başlamadan önce yapılması gerekenler hakkında daha belirgin fikirlere sahip olacaktır.

3. Organizasyon bağlamında hazır olma

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise organizasyonel hazırlık sürecidir. Organizasyon, İYS'lere hazır değilse İYS uygulamalarını kullanmak gereksiz ve sorun yaratıcı olacaktır.

Öncelikle organizasyonun yapısı, güncel içerik yönetim süreci bağlamında gözden geçirilmelidir. Faaliyet süreçleri ne derece bir sistematiğe uygun? Organizasyonda her çalışanın her işi yaptığı bir ortam mı var yoksa her çalışan belirli bir görev dağılımına göre mi hareket etmekte? İYS'ler hakkında yapılan veya yapılacak çalışmaları yürütecek veya bu süreci yönetecek yetkili birileri var mıdır? Soruları bu aşamada yanıtlanmalıdır.

Ayrıca, kütüphanenin bütçesini ve mali kaynak noktalarını açıkça ortaya koymak gerekmektedir. Bunlar; kütüphane web sayfasında İYS'lere geçiş için ve/veya bu konu üzerinde çalışma yapmak için bu yenilenme sürecine maddi anlamda ayrılmak istenen miktar nedir? İYS uygulaması projesinde çalışacak olan kişiler ve projeye harcayacakları süreler belirlenmiş midir? Kim bu projeleri üstleniyor ve proje hakkında neler düşünmektedir? Organizasyon önceliklerini göz önüne aldığımızda, maddi olanaklar konusu nerede yer almaktadır? Ve en önemlisi ise, organizasyon yapısında yer alan kişilerin (başta idari personelin) bu konuyla ilgili yenilikleri hayata geçirmede ne kadar istekli oldukları? Sorularına verilecek yanıtlarla bulunabilir.

İYS'ler üzerine çalışacak olan kişilerin, ileride bu projeye gerekli değeri vermemesi, proje üzerinde çalışmayı aksatması veya organizasyon idaresinin maddi anlamda bir eksikliğe mahal vermesi, İYS'nin organizasyona uygulanmasını olumsuz yönde etkileyecektir. Bu sebeple organizasyonlar konu üzerine yeterince eğilmeli ve İYS'lerin gerekliliklerini harfiyen yerine getirmelidirler.

b) İçerik yönetim sistemlerine ihtiyaç duyup duymama konusunda karar aşaması

Bu noktada organizasyon, artık içeriği hakkında doğru fikirlere sahip olmak zorundadır. Organizasyonun içeriği ile ilgili sorunların ortaya çıkmasında ve İYS uygulamaları projelerinde görev dağılımı netleştirilmelidir (Prideaux, 2004: 6).

Organizasyon iş akışı ile ilgili sorunlarını açıkça tanımladıktan sonra, sorunları çözmede İYS'lere ihtiyaç duyup duymadığına karar verebilmelidir. Sorun çözümünde İYS'lere başvurmadan önce sorunun İYS'ler ile giderilip giderilmeyeceği noktası organizasyon açısından daha önemlidir.

Bu soruyu sorabilmek ve yanıtını alabilmek için organizasyondaki sorunlara göz atmak gerekir. Sorunları bulmak kolay ama nasıl meydana geldiklerini bulmak ve çoğu zaman onları çözmek bir hayli zordur. Sorunlar nerelerden kaynaklanır? Sorunlar genellikle, hızlı ve dikkatsiz yapılan işlemlerden dolayı detayların gözden kaçırılması ve yönetim sürecindeki hengâmeden meydana gelmektedir.

Organizasyon çalışanlarının, yapılan işleri gözden geçirme imkânına sahip olup olmadıkları önemlidir. Fakat günümüz şartlarında bütçe yetersizliği, organizasyonların teknolojik gelişmelerden çok fazla yararlanamamasına ve personel sayılarının düşük kalmasına sebebiyet verdiğinden organizasyonda yer alan işler yığılmakta ve çalışanların yaptıkları işleri gözden geçirme şansları azalmaktadır. Böylelikle, ortaya çıkan sorunlar genellikle üstün körü kapatılmakta veya kısa yoldan halledilmeye çalışılmaktadır. Bunların sonucu olarak da sorunlar hiçbir zaman tutarlı ve uygun çözümler ile sonlandırılamamaktadır.

Sorunların kaynağına inip onları tanımlamak, sorunları çözmeye başlamak için en iyi yoldur. Fakat bu sorunları İYS'ler ile çözmeye başlamadan önce daha başka yollarla ve sistemlerle de çözülebilirliğini denetlemek en iyi çözüm yolunu bulma açısından daha etkilidir.

Organizasyonun idari birimlerinde görev alan yöneticilerin İYS'ler ile çalışmaya başlamadan önce, organizasyonu gözden geçirmesi, sorun çözümüne yönelik hazırlık yapması gerekmektedir. Bütçe yeterliliğinin sağlanması, personel eksikliği veya fazlalığı sonucu iş akış sürecinde ortaya çıkan aksamaların (bir iş üzerinde gerekenden fazla personelin çalışması ve/veya personele uzmanlık alanı dışında iş yaptırılmak istenmesi gibi)

giderilmesi ile yöneticiler sorunların giderilmesinde İYS'lere ihtiyaç duyulup duyulmadığı konusunda daha net fikir sahibi olabilirler.

Organizasyonun idari birimlerinde çalışanlar, organizasyon içeriğini, organizasyonda çalışan personeli, çalıştıkları iş üzerindeki metotlarını, sorunların kaynaklarını ve organizasyonun neye hazırlıklı olduğunu bilmek durumundadır.

Sonuç olarak organizasyon, İYS'lerin yapabilecekleri hakkında gerçekçi beklentiler içerisinde olmalıdır.

c) Yazılım seçimi, yüklenmesi ve bakımı

Çok sayıda açık kaynak kodlu içerik yönetim sistemi içerisinden seçim yapmak oldukça karmaşık bir süreçtir. İYS'nin seçimi, organizasyonun yapmak istedikleri doğrultusunda bütün sistemlerin özelliklerini belirlemesi ve bunun yanı sıra farklılıklarını saptaması sonrasında gerçekleştirilmelidir.

Öncelikle, açık kaynaklı İYS'ler yazılım web sayfalarından kolayca indirilebilir ve kendi iş sahasına uyarlanmadan önce yazılım denenebilir.

İYS'ler, PHP, ASP, PERL, Python ve Java gibi çeşitli program ve teknolojileri kullanmaktadırlar. İYS'ler, MySQL, Postgre ve Oracle gibi veri tabanı yönetim sistemlerini Windows veya Linux'a göre desteklemektedirler. En popüler İYS'ler, Windows ve Linux platformlarına uygun olarak PHP-MySQL'de geliştirilmiştir. PHP, açık kaynaklı programlama dilleri içerisinde sunucu uygulamaları ve dinamik web içeriği oluşturmada en çok tercih edilen web programıdır. PHP tabanlı içerik yönetim sistemlerinin düzenlenmesi ve yüklenmesi için yalnızca temel bilgisayar bilgisi yeterli olmaktadır. Popüler PHP-MySQL tabanlı içerik yönetim sistemlerinden bazıları şunlardır: (Shankar, 2007: 7 vd.)

- Drupal
- Moodle

- Php-Nuke
- Post-Nuke
- TYPO3
- Xoops
- ocCommerce
- Wordpress
- Joomla

Bütün bu içerik yönetim sistemleri, çok fonksiyonlu, güçlü web sayfaları, yerel ağlar ve portallar geliştirmede kullanılabilmektedir. Bunlara ek olarak, ekstra modüllerin çeşitliliği ve fonksiyonel eklentilerle birlikte katılımcı dostu kontrol paneli de bu sistemler içerisinde yer almaktadır. Açık kaynaklı içerik yönetim sistemi yazılımlarının herkes tarafından kullanılabilir ve içeriğinin değiştirilebilir olması, sistemin daha fazla web sistemi geliştiricisi tarafından yapılandırılabilmesini sağlamaktadır.

Organizasyonlar, İYS'ler ile çalışmaya başlamadan önce teknik altyapısı hazırlanmış bir sunucuya ihtiyaç duymaktadır. Bu gereklilik organizasyonun zaman kaybını önlemesi ve sorunlarından bir an önce kurtulması açısından önemlidir. Bu sebeple, organizasyon bu gerekliliği İYS üzerinde çalışmaya karar verdiği anda yerine getirmelidir.

Web sayfası geliştirmek için yapılacak seçimden önce ise, dikkat edilmesi gereken ilk ve en önemli nokta organizasyonun ihtiyaçlarına yanıt verebilecek en uygun içerik yönetim sistemini seçebilmektir. Geleneksel kütüphane web sayfasına karşı olarak İYS çerçevesinde oluşturulan bir web sayfasının en temel avantajı, sayfa içeriğinin sistematik bir şekilde (web sayfasında yer alan her alana ilişkin sistem yönetici arayüzünde bulunan seçenekler sayesinde) oluşturulabilmesi ve güncellemelerinin bilgi profesyoneli-katılımcı işbirliği ile etkileşimli olarak yapılabilmesidir.

Bunun yanında İYS'ler, organizasyon sistemine yalnızca yüklenmesi ile kullanıma hazır hale gelmemektedir. İYS'lerin yüklenmesinden sonra, web

sayfasının yeni tasarımı, formlarının tasarımı ve içerik oluşturulması için iş akışının sisteme girilmesi gerekmektedir. İYS'lerin standart tasarımlarının kütüphanenin var olan marka ve/veya tanıtıcı tasarımı ile değiştirilmesi veya ona göre uyarlanması önerilmektedir. Bu değişiklikler CSS (Cascading Style Sheet) temel grafik şablon ayarlarının düzenlenmesi ile sağlanabilinir. Bu tasarım sırasında iş akışı ve kütüphane ihtiyaçlarına uygun formların da web yazarları ve editörleri tarafından tanımlanması gerekmektedir.

Organizasyonda, içerik yönetim sistemini canlı bir organizmaya çevirecek olan sorumlu kişiler, site yöneticileri ve içerik tasarımcılarıdır. İYS'lerin yöneticisi, web sayfasının bakımından katılımcıya sunulmasına ve katılımcıya çeşitli ayrıcalıklar verilmesinden katılımcı hesapları oluşturulmasına kadar uzayan süreçler bütününden sorumlu kişidir. Web sayfası içerik tasarımcıları sistemi sunmakta, yönetici rolüne sahip kişi de yayınlanacak dokümanları onaylamaktadır. Onaylanan içerik İYS aracılığıyla doğrudan yayımlanmakta ve katılımcılar tarafından anında web sayfasında görüntülenebilmektedir.

3.2.5. Joomla!

İYS platformlarının başında, Joomla gelmektedir. Dünyada en çok kullanılan içerik yönetim sistemi olarak lanse edilen Joomla, gerek arayüz kullanımı, gerek kolay kullanım sağlayan kontrol paneli ve birçok dilde destek seçeneği nedeniyle katılımcılar tarafından en çok tercih edilen yazılım uygulamasıdır (Gadwa, 2009: 1-2).

Bunun yanı sıra Joomla, bir İYS'nin sahip olduğu özelliklerin nerdeyse tümünü bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin wordpress, blog oluşturmaya elverişli iken osCommerce daha çok ticari amaçlı online satış yapmaya yönelik bir İYS uygulamasıdır.

Anılan yazılımların belli amaçlar doğrultusunda işlevselliği söz konusu iken Joomla; wiki, blog, forum, rss, anlık ileti vb. uygulamaların tümüne sahiptir. Özellikleri joomla'yı, açık kaynak kodlu İYS'ler arasında en yaygın

kullanılan ve tercih edilen yazılım konumuna getirmiştir. Joomla'nın sistem yapısına uygun güncellemeler web ortamında daha sık bulunmaktadır. Bu ayrıcalık, kuruma ve/veya kişiye özel her tür eklenti ile özgür kullanım sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, ihtiyaçlar doğrultusunda yazılmış olan her tür eklentinin Joomla'nın sistematik yapısına uyumluluğu sayesinde eklentiler sisteme kolaylıkla uyarlanabilmekte ve yazılım üzerinde sorunsuz çalışabilmektedir.

Joomla, sunucuya bir kez yüklenen ve sonrasında isteklere göre web sayfasından bakımı ve düzenlemeleri ve/veya içerik güncellemeleri yapılabilen bir yapı bütünüdür. Joomla'yı bir bütün olarak düşündüğümüzde, sistemin dolayısıyla web sayfasının içyapısının şekillendirilmesi, isteklere uygun olarak yapılabilmektedir. Bunun yanında, sahip olunan içeriğin denetimini yapabilmek ve içeriği yönetebilmek için gereksinim duyulan sistemin arka arayüzüne (yönetici paneline) erişim, kesintisiz olarak, günün her anı mümkündür. Web üzerinden zaman ve mekân kaygısı olmadan yapılabilen bu faaliyetler bütünü ile Joomla, tam anlamıyla sorun çözebilme yeteneği üst düzey bir sistem uygulaması olduğunu kanıtlamaktadır.

Joomla, web sayfasını ziyaret eden katılımcılara içerik sunmanın yanı sıra çeşitli konular üzerine tartışmaların yapılmasını sağlayan forumları da desteklemektedir. *Yönetici paneli (administrator panel)* kısmından yapabilen düzenlemeler ile web sayfası katılımcılarına özel üye alanları oluşturulabilmekte ve farklı üyelik tipleri ile katılımcılar yetkilendirilebilmekte veya yetkileri kısıtlandırılabilmektedir. Bütün bu faaliyetleri sistem arka arayüzünde yer alan "*Genel Yapılandırma*" ayarlarını kullanarak gerçekleştirmek mümkündür.

Yine "genel yapılandırma ayarları" aracılığıyla web sayfasının görünümü, içerikle ilişkisi gözetilerek ve bireyin beğenilerine uygun olarak kişiselleştirilebilir. Bunun yanı sıra söz konusu ayarlarla güncelleme de gerçekleştirilebilir.

Örneğin:

Arka arayüzdeki panelde, başlıklar altında yer alan yazı vb. her türlü içerik, başlıkların seçilmesi itibariyle isteğe göre silinebilir ve/veya değiştirilebilir.

Bu süreçleri (içeriği oluşturma ve yönetme) kapsayan bir sistem yapısı oluşturmak ve faaliyet sürecine başlamak için öncelikle web sayfasında sunulacak olan veri, enformasyon, bilgi ve/veya hizmetin sunumunun yapılacağı bir *url adresine (domain)* sahip olmak gerekmektedir. Bu adres, verilecek hizmetin konusunu açıklayıcı veya konu hakkında ipucu verici nitelikte olmalıdır (Graf, 2008: 16-17).

Joomla sistemi altında oluşturulmak istenen web sayfasını kurgularken kurum çalışanlarının katılımcılar ile iletişim kurması yararlıdır. Böylece tasarımı gerçekleştirilirken gözden kaçan eksiklikler ve/veya yanlışlıklar, ortak çalışma sonucu belirlenebilir ve giderilebilir. Aynı zamanda bu davranış modeli, hata yapmayı ve yanlış kararlar almayı önleyerek, yanlışların düzeltilmesi kolaylaştırır. Bu sayede, istekler doğrultusunda ve ilgi çekici bir ürün ortaya konabilir.

3.2.5.1. Tarihi ve Gelişimi

Avustralyalı bir firma olan Miro, 2001 yılında Mambo adını verdiği bir içerik yönetim sistemi geliştirmiştir. Bu sistem, denenebilsin ve geniş alanlara dağıtımı yapılabilsin diye açık kaynak kodlu bir yazılım olarak geliştirilmişti. 2002 yılında şirket bu ürünü iki bölüme ayırmış ve ticari amaçlı kullanacağı bölümüne Mambo İYS adını vermiştir. Açık kaynak sürümü olan diğer bölümüne ise Mambo açık kaynak sistemi (Mambo Open Source -MOS-) adını vermiştir. 2004 yılının sonlarına doğru şirketteki bütün bölümlerde, Mambo açık kaynak sistemi (MOS) sürümünün Mambo olarak anılabileceği ve ortak çalışma sonucu hızlı bir şekilde çok başarılı olabileceği konuşulmuştu (Graf, 2008: 11).

Sistemin ticari amaçlı sürümü olan Mambo'nun, kurumlara pazarlanırken en büyük avantajı, güvenlik konusundaki yetkinliğiydi. Bir diğer avantajı ise, sistemin satıldıktan sonra bakımlarının yapılması ve özelliklerinin geliştirilmesi hizmetlerinin de veriliyor olmasıydı.

Buna bağlı olarak, açık kaynak sisteminin en büyük avantajı ise, özgür kullanım sağlaması ve sistemin gelişimine büyük ölçüde etki edecek geniş çaplı katılımcı ve geliştirici kitlesinin bilgi ve becerilerine açık olmasıydı.

Mambo açık kaynak sistemi aynı zamanda, temel olarak kurumların alıp üzerine kendi çözümlerini uyarlayabilecekleri yani kurumun yararına dönüştürebilecekleri bir yapıya sahipti.

Mambo'nun varlığını korumak, gelişiminin devamını sağlamak ve Mambo'yu kurumsal bir yapıya kavuşturmak için 2005 yılında bütün kesimlerden bilirkişilerin katılımıyla gerçekleşen bir toplantı düzenlenir. Bu toplantı sonucunda 2005 yılı sonlarında Mambo projesi kurumsal bir yapıya dönüştürülür.

Miro tarafından Avustralya'da kurulmuş olan bu kuruluş yapmış olduğu duyurunun ardındaki birkaç saatte binlerce olumlu geri bildirim alır. Fakat bu yeni oluşumda Mambo'nun ortaya çıkmasında görev alan uzmanların hiçbirine görev verilmediği fark edilir. Bu durum, forumlarda büyük tartışmalara yol açar.

Mambo projesinde görev alan ve yeni oluşumda kendilerine görev verilmeyen eski ekip, bir süre sonra Mambo sistemini geliştirme işine yeniden başlar ve bu girişim, forumlarda büyük destek görür.

Mambo'yu geliştirme inisiyatifini yeniden ele alan ekip, bu sistem için yeni bir isim ve logo arayışına girer. İsim konusu çeşitli blog ve forumlarda tartışılırken, logo için bir yarışma düzenlenir. Mambo, yeni adıyla Joomla olarak ("Joomla 1.0x" sürümüyle) 17 Eylül 2005'te yayımlanır. Mambo için

geliştirilen ve daha sonra isim değişiklikleri ile Joomla'ya uyarlanan sistem bileşenleri DOCman ve Simpleboard gibi isimlerle varlık bulur.

İki yıl gibi kısa bir sürede Joomla, dünyadaki en popüler açık kaynak kodlu sistem unvanını almıştır. Bu yenilikler sanal âlemde kısa zamanda benimsenmiştir.

Joomla 1.0x, yeni sürümlerine oranla çok fazla seçeneği olmayan bir sistemdir. Ayrıca sistemi geliştirme seçenekleri de çok fazla değildir. Yalnızca ufak kod değişiklikleriyle güvenlik güncellemeleri yapılabilmektedir.

Katılımcılar ise, Typo3, Plone veya Drupal gibi sistemlerin sahip olduğu gelişmiş özelliklerin yanında, bu özellikleri verilen seçenekler ile geliştirmeye ve sistem üzerinde rahatça oynayabilmeye imkân veren bir Joomla istemişlerdir.

Proje takımının çalışmalarıyla ortaya çıkan yeni sürüm Joomla 1.5.15 ile sistem piyasaya hızlı bir giriş yapmıştır. Bu sürüm üzerine forumlar, e-posta ve kişisel buluşmalar ve toplantılar yoluyla tartışmalar yapılmıştır[26].

Joomla 1.0x'i 1.5'e yükseltme süreci bir taraftan önemli bir çaba gerektirmiş diğer taraftan ise, İYS'ler ticari yetenek liginde Joomla'nın internet kullanıcıları tarafından benimsenmesini sağlayan bir adım olmuştur.

Sonuç olarak, kanıtlanmış olan ve yukarıda bahsettiğimiz çeşitli metotların uygulanması ile istekler doğrultusunda, her hangi bir dilde ve özgür olarak web sayfaları tasarlamak ve web 2.0 uygulamaları ile bu web sayfalarında verilen hizmetleri çeşitlendirmek, kurumların web üzerinde verimli sonuçlar almasını olanaklı hale getirmiştir.

Joomla sisteminin indirilme yoğunluğu, sahip olduğu geniş katılımcı kitlesi ve geliştiricileri ile piyasadaki çoğu iş alanındaki yaygın kullanımı,

---

[26] 2009 Haziran ayında Joomla 1.6 Alpha versiyonu dağıtıma çıkmış olmasına rağmen çalışmamızda geliştirilme ve yaygınlığı bakımından Joomla 1.5.15 temel alınmıştır.

Joomla'nın sektörde kendini kanıtladığının bir göstergesidir. Çoğu sunucu sağlayıcı, katılımcılarına ileride web sayfalarının güncellemelerinde büyük sorunlar yaşamamaları için Joomla'yı kullanmalarını önermektedirler (Graf, 2008: 11-13).

Joomla'nın özellikleri üzerine yapılan araştırma ve açıklamalardan anlaşıldığına göre Joomla, tercih edilen bir İYS'dir. Joomla'nın sanal ortamda kullanımının artması sebebiyle, farklı iş alanlarına (eğitim, sanat, spor gibi, e-alışveriş gibi) uygun eklentilere ihtiyaç duyulmuştur. Sisteme olan ilgi ve sistemin esnek yapısı daha fazla geliştiricinin sistem üzerinde çalışmasına ve farklı sektörlere uygun eklentiler ve uygulamalar üretmelerine imkân vermiştir. Ayrıca, güvenlik sorunları da geliştirilen eklentiler ile büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Tamamen ortadan kaldırılamaması kaynak kodlarının açık ve herkes tarafından görülebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen diğer İYS uygulamalarına oranla daha güvenlidir. Bunun yanı sıra çok fazla geliştiricinin sistemin yapısı üzerinde çalışması sebebiyle farklı açılardan sistemin eksiklikleri görülmekte ve sistemin geliştirilme süreci devamlılığını korumaktadır.

3.2.5.2. Joomla Sistem Yapısı ve Özellikleri

Joomla sistem yapısı farklı özellikleri barındıracak şekilde birçok bileşenden meydana gelmiştir. Yapısal özelliklerinden en önemli ve etkililerini Graf'ın belirlediği başlıklar altında değerlendirelim: (Graf, 2008: 13-15)

Ön ve Arka yüz olarak Joomla (Front End and Back End)

Web içerik yönetim sistemleri, ön ve arka yüz olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Ön yüz, web sayfasını ziyaret eden misafirlerin ve/veya katılımcı şifresi ile giriş yapanların görebildiği kısımdır.

Arka kısım ise, yöneticiler için web sayfası yönetici bölümünün yer aldığı alandan oluşan kısımdır. Web sayfasının genel yapılandırılması, bakımı, içeriğin temizlenmesi, istatistikî veri üretimi ve yeni içerik

oluşturulması işlerinin tümünün yetki verilen kişi ve/veya kişiler tarafından gerçekleştirildiği bölümdür. Arka yüz'ün Ön yüz'den farklı bir URL adresi vardır (Salazar, 2006: 171-172).

Erişim Hakları (Access Rights)

Web İYS'de, katılımcı isimleri ve grup isimleri insanlara karışık olarak verilmiş olup, her birine statüsü doğrultusunda farklı erişim hakları tanınmıştır. Katılımcı hesabı, yazar hesabı, editör hesabı ve hatta süper yönetici hesabına kadar çeşitli profil hesaplarından bahsedebiliriz. Verilen haklara göre profil sahipleri, sadece içeriğin gösterilmesine hakkı olandan, ön yüzde içerik düzenlemesi yapabilene veya arka yüzde içerik üzerinde oynama yapabilene kadar değişmektedir.

İçerik (Content)

İçerik her çeşit ortama dönüşebilir. Bunun en çok bilinen örneği ise metin halidir. İçerik aynı zamanda bir resim, bir link, bir müzik parçası veya bu parçanın bir bölümü, Google Maps gibi bir uygulamanın bir bölümü veya anılan unsurların hepsini bir arada barındıran bir bütün de olabilir. Bir web sitesinde yer alan sayfaların içeriğinde tutarlılığı sağlamada veya konular arası geçişlerde kopukluklar oluşmasını engellemede içeriğin metin halinin kullanılması uygundur.

Eklentiler (Extensions)

Farklı sektörlere ve/veya amaçlara uygun web siteleri oluşturmada kullanılan eklentiler, web sitesine amacına uygun şekil vermede kullanılmaktadır. Örneğin web sayfası içeriği oluşturulurken başlık açılmasında, web sayfasının yazı tipinin değiştirilmesinde veya web sayfasına bir uygulama konulmasında, geliştiriciler tarafından tasarlanan eklentiler kullanılmaktadır. Bu eklentiler sistem yapısına yüklenmeleriyle çalışmaktadırlar.

Bileşenler, modüller, şablonlar ve uyumlu eklentiler (plug-ins) eklenti olarak tercih edilmektedir. Bu eklentiler Joomla'nın çekirdeğinde olmayan fonksiyonları sunmaktadır.

Bileşenler (Components)

Joomla geliştirilebilir olmalıdır ve istekler ışığında büyümeye olanak vermek zorundadır. Eklentiler, ek fonksiyonlar sunar ve çoğunlukla Joomla sisteminin yönetici kısmında "Bileşenler" olarak adlandırılan bölümde konumlanmışlardır. Örneğin, geçmiş yılların tipik bileşenleri arasında haber başlıkları, forumlar, online alış-veriş ve resim galerisi yer alırken günümüzde tarama motoru optimizasyonu/eniyileme (Search Engine Optimization), katılımcı hakları, çoklu sayfa formları ve çeşitli sayfa içerikleri daha önemli hale gelmiştir.

Bileşenler arka yüzde içerik olarak ticari mantıkla yer almakta, görünen içerik sayfasında (ön yüzde) ise sayfanın temel yapısını oluşturmaktadır.

Şablonlar (Templates)

Şablon, web sayfası içeriğinin temel taşını oluşturan görsel düzenleme modelidir. Şablon, renkler, karakter yapıları ve büyüklükleri, arka plan resimleri, içerik yer ayarlamaları ve sayfanın bölümleri gibi sayfanın görüntüsüyle ilgili her işin yapıldığı kısımdır. Bir şablon, sayfa yapısının oluşturulması için en az bir HTML dosyası ve sayfa tasarımı için de bir CSS dosyasından oluşmaktadır. Joomla'nın içyapısını farklı istekler ışığında oluşturmak ve sayfa içeriğini tamamen farklı bir amaca göre hazırlamak veya içerik erişiminde engelleri azaltmak veya artırmak için daha geniş bir yapıda da oluşturulabilir.

Uyumlu Eklentiler (Plug-ins)

Bir plugin, Joomla'nın işleyiş yapısını değiştirmek için sistemin belirli kısımlarına eklenen programlama kodunun bir parçasıdır. Plugin'e örnek olarak içerikte kullanılan bir metnin, herhangi bir modül içeriğine metin olarak

yüklenebilmesi verilebilir. Bir başka örnek, yazılım içerisinde uyumu etkileyen bir olumsuzluğa, çalışmaya düzen verilmesine yarayan yama yazılımdır. Pluginler aynı zamanda, sisteme eklenmek ve bileşenlerin birbirine uyumlu çalışmasını sağlamak için de kullanılmaktadır. Pluginler bazen de, sistemde yer alan şablonla içerik arasındaki bütünlüğü/uyumu sağlar, şablonu oluşturulacak içeriğe göre düzenler. Örnek olarak, son dakika haberleri (recent news) modülü, son beş makale veya haber (hangi konuda bildirim istersek) modülü veya katılımcıya web sayfasında o an çevrimiçi bulunan katılımcı sayısını veren ve kim olduklarını gösteren modül verilebilir. Bu modüller şablonda, pluginler'in düzenlemesi ile yer alırlar.

İş Akışı (Workflow)

İş akışı ile kişi, işleyişin sırası hakkında bir fikir sahibi olabilir. Belgeyi belirleme, zımbalama ve dosyalama, bu sıralamayı içeren iş akışına en uygun örnektir. Süreç tıpkı bir yemek tarifinin bir iş akış süreci olması gibidir. Bir grubun İYS içeriği üzerine sürekli ve bir iş akışı doğrultusunda çalışması, sistemin tutarlı işleyişi açısından önemlidir.

Yapılandırma Ayarları (Configuration Settings)

Web sayfasına içerik yüklemesi yapılmasında, görünüm ayarlarının yapılmasında ve sayfanın yapılandırılmasında "Yapılandırma Ayarları" kullanılmaktadır. Yapılandırma bölümü, web sayfasında yapılacak taramalar sonucu ekrana yansıyan konu metnini, tarama motorları için anahtar kelimeleri, sayfaya girişi yasaklamada veya girişe izin vermede kullanılan seçenekleri ve sayfaya katılımcı girişi sırasında çevrimiçi veya çevrimdışı bağlanma seçeneklerini vb. bünyesinde bulundurmaktadır.

Programlama Arayüzü Uygulaması (API – Application Programming Interface)

Literatürde, "yazılım programlama arayüzü" (programlama işleminin yapıldığı, kullanıcı adı ve şifre ile yetkilendirilen kullanıcıların/katılımcıların

giriş yapabildiği arayüz) olarak da geçer. Bu uygulama yazılımı ile daha önce Joomla üzerinde kullanılamayan uygulamaların kullanılabilmesi ve sistemde uyarlanamayan uygulamaların dönüştürülmesine yardımcı olmaktadır. Bu uygulama aynı zamanda Joomla geliştiricileri ile sanal ortamda yer alan geliştiriciler arasındaki en önemli linktir.

Joomla'nın Özellikleri

Aşağıda verilen özellikler listesi Joomla'nın sahip olduğu 2000'in üzerindeki özellikten yalnızca birkaçıdır: (Graf, 2008: 20-21)

Joomla,

- Açık kaynak kodlu olması,
- Geniş bir katılımcı ve geliştirici kitlesine sahip olması,
- İşleyişinin olması,
- Yönetici dosyaları, yüklemeler ve güncellemeler için bir dosya yöneticisine sahip olması,
- RSS formatında içerik özetlerine sahip olması,
- Silinen içerik için çöp kutusuna sahip olması,
- Tarama Motoru Optimizasyonu'na-Eniyileme'ye (SEO) sahip olması,
- Banner'ların yönetilebilir pozisyonda olması,
- Yönetici arayüzü ile web sayfasının ön yüzü için çoklu dil seçeneğinin bulunması,
- Web sayfasından ayrı bir yönetici arayüzüne sahip olması,
- İçerik düzenlemesi için plugin'lerin bulunması,
- Yedekleme (backup) yapabilmesi,
- Eklentilerin yüklenebilmesi,
- (HTML, CSS, PHP destekli) Şablon sisteminin bulunması,
- Hiyerarşik katılımcı gruplarına sahip olması,
- Basit katılımcı istatistiklerini toplayabilmesi,
- WYSIWYG (what you see is what you get) editörüne sahip olması, – Gördüğün aldığındır anlamına gelir, (yeni yaratılan veya değiştirilen bir

bilgisayar nesnesinin sonlandırılmış halinin (ön izlemesinin) gerçek veya gerçeğe yakın zamanlı olarak gösterebilmesidir).

- Basit oylama tablolarının oluşturabilmesi,
- İçeriğe göre sistemin sınıflandırılabilmesi,
- Forumlar oluşturulabilmesi,
- Resim galerilerinin oluşturulabilmesi,
- Takvim oluşturma ve
- Doküman yönetme sistemi oluşturmaya imkân veren özellikleri içeren bir İYS yazılımıdır (Kieft-Wondergem, 2008).

IV. BÖLÜM

MİLLİ KÜTÜPHANE WEB SAYFASI VE WEB ARAÇLARI

4.1. Milli Kütüphane Web Sayfasında Web Araçları ve Kullanılırlığı

Ulusal kütüphaneler, ulusal kültür mirasının koruyucusudur ve genellikle görevleri yasa ile tanımlanmıştır. Tüm ulusal kütüphanelerin yasalarında, bizim ulusal kütüphanemiz dâhil olmak üzere, ülkedeki kütüphanelere önderlik etme misyonu yüklenmiştir. Bunun yanı sıra ulusal kütüphaneler, ülkelerin kütüphanecilik alanındaki uygulamalarına öncülük eden kurumlardır. Halk, kurum, okul, özel ve araştırma kütüphanelerine hizmetleri ile örnek olmaktadırlar ve olmalıdırlar. Bununla beraber hizmet ettikleri kitlenin doğası ve buna bağlı olarak dermelerinin niteliği ve dinamik yapıları bakımından üniversite kütüphanelerinin ayrı bir yeri vardır. Üniversite kütüphanelerinin gelişmeleri izleme ve gelişmelere adapte olma yeteneği yüksek olsa da farklı amaçlara sahip farklı türdeki kütüphanelere bu gelişmeleri aktarma veya örneklik/öncülük etme zorunlulukları bulunmamaktadır. Öte yandan genellikle derleme yasaları ile beslenen ulusal kütüphaneler, bir ülkenin kültürel mirasının oluşması ve gelecek nesillere aktarılmasında çok önemli bir işleve sahip olup, pek çok farklı alandan kullanıcıya (kütüphanecilere, öğrencilere, eğitim, spor, sanat, tarih vs. alanlardan araştırmacılar gibi) hizmet sunar ve kamusal alanda diğer kütüphanelere öncülük eder.

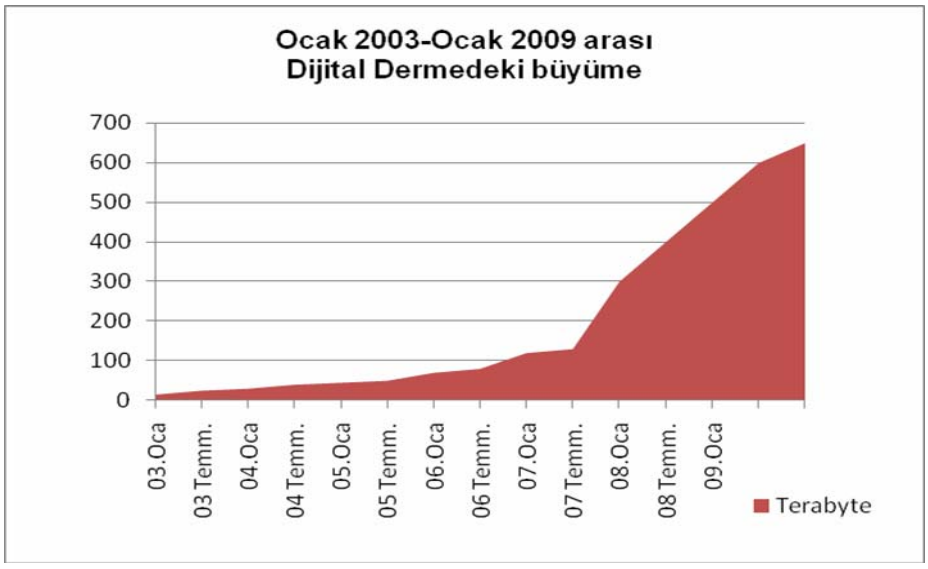
Bugün ülkemizde birçok üniversite kütüphanesi web 1.0 teknolojilerine dayalı web sitelerine sahiptir ve bu teknolojilerin potansiyeli doğrultusunda web sayfaları aracılığı ile bazı bilgi hizmetlerini kullanıcılarına sunmaktadırlar (bkz. 56 sayfa). Web 2.0 teknolojisine dayalı web sayfasına sahip olanlar ise sayıca az olup bunlar da tüm web araçlarını kullanmamaktadır. Dolayısıyla dinamik yapılarına rağmen üniversite kütüphanelerinin bile söz konusu teknolojileri izlemede yavaş kaldığı söylenebilir. Bu durumda ülkemiz

açısından ulusal kütüphanenin oynayacağı rol daha da önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın temelini oluşturan Milli Kütüphanenin sahip olduğu web sayfası incelendiğinde, sayfanın sistem olarak web 1.0 (statik yapı) üzerinde hizmet verdiği görülmüştür. Bu sayfa yapısı tek taraflı bir çalışma yöntemini yansıttığından kurum içi ve dışı katılımcı etkileşimi oldukça sınırlıdır. Ayrıca, web sayfasının içeriği oluşturulurken web teknolojilerinden (web 2.0 araçları-blog, rss, wiki, anında mesajlaşma ve İYS'lerden) de doğal olarak yararlanılmadığı görülmektedir.

Bu doğrultuda kütüphanenin, bilgi hizmetini kütüphane/kurum içi-kurum dışı katılımcıları ile (içeriğin oluşturulması ve bilgi hizmeti sunulması sırasında) etkileşimsiz biçimde verdiği, başka bir deyişle kütüphanenin katılımcı ile bilgi alışverişi içinde olmadan, bilgi hizmetlerini gerçekleştirdiği söylenebilir.

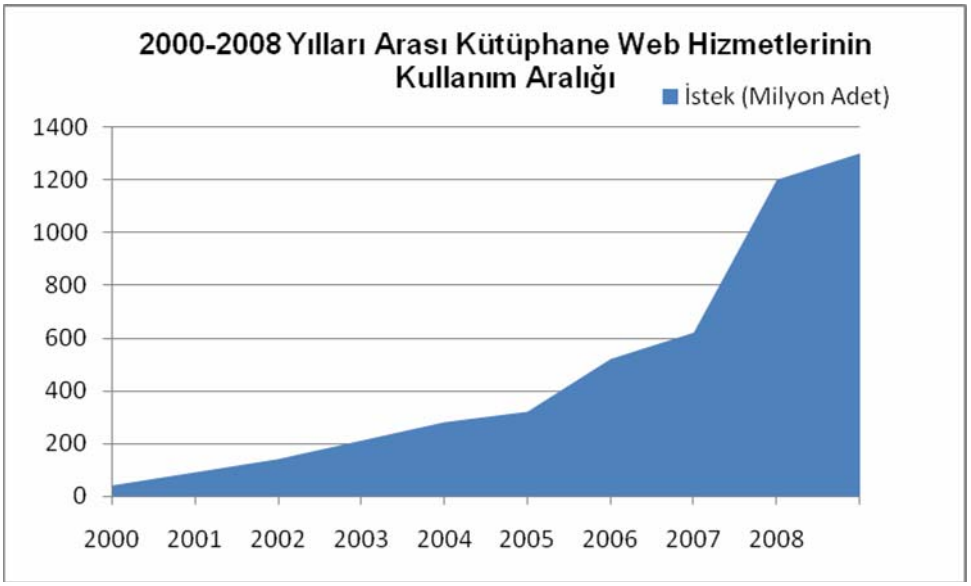
Web 1.0 sistemi üzerinde çalışan Milli Kütüphane web sayfasından edindiğimiz bilgiye göre 1996 yılından 2010 yılı Ağustos ayı sonuna kadar kütüphane web sayfasını ziyaret eden katılımcı sayısı ***6.927.200*** kişidir. Bu sayı web teknolojilerinin birçok uygulamasını kullanan İngiliz Ulusal Kütüphanesinin 2009-2010 dönemini kapsayan yıllık raporuna göre yalnızca 2009 yılında ***6.208.184*** kişidir. Web teknolojilerini kullanan bir diğer ulusal kütüphane olan Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfasında ise bu sayı, kütüphane 2008-2009 yıllık raporuna göre yalnızca 2008 yılında ***1.200.000*** civarındadır.

Konumuzla bağlantılı olarak, Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfasında var olan dijital kaynakların yıllara göre artış oranı şu şekilde verilmiştir:

"Avustralya Ulusal Kütüphanesi 2008-2009 Yıllık Raporu s.47"

Yıllara göre kütüphane web hizmetlerinin kullanım aralığı ise şu şekildedir:

"Avustralya Ulusal Kütüphanesi 2008-2009 Yıllık Raporu s.48"

Bu veriler, esasen dermede yer alan dijital bilgi oranı ile kütüphane web sayfası katılımcı sayısının artış oranlarının paralel olduğunu göstermektedir. Çünkü dijital bilgi oranı ve kayıt ortamı çeşitliliği arttıkça web teknolojileri uygulamalarının kullanımında da çeşitlilik gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Resim, video, ses kaydı, anında mesajlaşma, güncel duyuru

hizmeti vb. hizmetlerin hepsinde ayrı ayrı uygulamalar gerektiğinden çeşitlilik kaçınılmazdır. Bu çeşitlilik sayesinde katılımcı bilgi gereksinimini, kendisine uygun kayıt ortamında sağlayabilmekte ve kütüphane web sayfasına olan ilgisi sürekli canlı kalmaktadır.

Milli kütüphane web sayfası, sosyal paylaşım sitelerinin (facebook, twitter, myspace), blogların, wikilerin herhangi birinde veya popüler olanlarında hizmet verememektedir. Hâlbuki günümüz internet katılımcı profili, kullanım kolaylığından ve alışkanlıklardan ötürü blog ve wiki'leri, sosyal paylaşım sitelerini fazlasıyla kullanmaktadır. Kütüphaneler bu ortamlarda var olarak, daha geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Aynı zamanda katılımcıları kütüphane web sayfalarına çekmek, onları bu ortamlarda kütüphane ve bilgi hizmetleri hakkında bilgilendirmek, bu ortamlar yoluyla onlara bilgi hizmetleri sunmak (kişiye özel duyuru hizmeti vermek gibi), hem katılımcılara daha kolay ulaşmayı hem de onların ilgilerini çekmek ve sürekli kılmak açısından önem kazanmaktadır.

Örneğin Avustralya Ulusal Kütüphanesi, web sitesinin ana sayfasında "keep up to date" (güncel gelişmeler hakkında bilgi veren kısım) bölümü yer alır. Bu bölüm altında "read our blogs" (bloglarımızı okuyun), "listen to our podcasts" (podcasts'lerimizi dinleyin), "find us on facebook" (bizi facebook'ta bulun) ve "follow us on twitter" (bizi twitter'da takip edin) başlıkları yer almaktadır. Bu başlıklardan da anlaşılacağı üzere Avustralya Ulusal Kütüphanesi, kütüphane web sayfasında sosyal paylaşım siteleri ve web 2.0 teknolojilerini (blog, wiki vs.) kullanmaktadır. Avustralya Ulusal Kütüphanesi, web sayfasında verdiği bu yönlendirmeler ile katılımcıya internet ortamında en fazla vakit geçirdiği sitelerden de kütüphaneye ulaşmasını sağlamaktadır. Katılımcı böylece kütüphanede meydana gelen gelişmelerden sosyal iletişim ağları üzerinden haberdar olabilmekte ve bilgi ihtiyacını karşılayabilmektedir.

Bu bilgiler ışığında, yukarıda yer alan Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfası ile ilgili grafiklerde katılımcı isteklerinin yıllara göre artışını, kütüphanenin web ortamında yeni nesil web uygulamalarını (blog, anında

mesajlaşma, sosyal paylaşım sitelerinde yer alma gibi) kullanmasına bağlayabiliriz. Katılımcılar, Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfasını kendi twitter'larından takip edebilmekte ve güncel gelişmelerden anında haberdar olabilmektedirler. Bunun yanında facebook'ta da aynı işlem yapılabilmektedirler. Aynı hizmetler find us on facebook, follow on twitter, see in flickr, hear us on audio Boo ve watch us on youtube ile İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfasında da yer almaktadır.

Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfasında ayrıca, online haber bültenine abonelik ile (e-posta yoluyla) kişiye özel güncel duyuru hizmeti verilmektedir. Web sayfasında yer alan podcast'lerle ise; ses kayıtları, kütüphane faaliyetleri üzerine güncel görüntüler içeren videolar ve her bir katılımcıya hitap eden çeşitli bilgiler/ses kayıtları/videolar yayınlanmaktadır.

Yalnızca podcast'leri takip etmek isteyen katılımcılar, e-posta yoluyla podcast'lere abone olabilmektedir. Bu seçenek ile engelli katılımcılara yönelik kişiye özel bilgi hizmeti de verilebilmektedir. Ayrıca bu hizmetin verilmesi için çok sayıda personele gerek yoktur. Sisteme kaydolan katılımcılar hizmeti otomatik olarak alabilmektedir. İşin takibi ise, kütüphane idaresi tarafından kütüphaneyi web ortamında yönetme görevi verilen personel ve/veya çalışma grubu tarafından yürütülebilmektedir.

T.C. Milli Kütüphanesinde ise, kütüphaneyi tanıtıcı bir video ve engelli katılımcılar için hazırlanmış kitapların ses kayıtları (konuşan kitaplık), podcast olarak yer almaktadır. Ayrıca kütüphane web sayfası web 1.0 sistemi üzerinde oluşturulmuş bir sistem olduğundan bu podcast'lerin web tasarımı bilgisi olmayan personel tarafından kütüphane web sayfasında yayınlanması ve güncellemeler zamanlı yapılamamaktadır.

Bir başka web 2.0 uygulaması olan rss bildirimleri de T.C. Milli Kütüphane web sayfası tarafından desteklenmemektedir. Bu uygulamayı kullanan kuruma örnek olarak İngiliz Ulusal Kütüphanesi verilebilir: İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sitesinin ana sayfasında "quick links (hızlı erişim)", "whats on (neler güncel)", "site highlights (web sayfasında vurgu yapılan

konular/dikkat çekenler)" ve "your library (sizin kütüphaneniz)" başlıkları yer almakta, bu başlıkların içeriklerinin oluşturulmasında ve sunulmasında web 2.0 teknolojileri kullanılmaktadır. Bu dört başlık altında yer alan bilgiler, güncellemeler, dikkat çekici gelişmeler, web sayfasının rss bildirimlerine abone olan katılımcıya anlık bilgi beslemeleri ile ulaştırılmaktadır. Böylece katılımcı, kütüphane web sayfasına girmeden ve aradığı konu hakkında -web sayfası içerisinde kaybolmadan ve ek bir çaba harcamadan- ilgi alanı dâhilinde bilgi ihtiyacını karşılayabilmektedir.

Başka bir web 2.0 uygulaması olarak, İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfasında yer alan "magnificent maps" bölümünde ise çeşitli bölgelere ve tarihe göre özgün haritalar yayınlanmaktadır. Bu haritalar da web 2.0 teknolojisine bağlı olarak web sayfasının "administration panel" (yönetici paneli) kısmından bulunan seçenekler yardımı ile kolaylıkla web sayfasına yerleştirilebilmektedir. Herhangi bir özel çabaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Kolaylıkla seçilebilen "maps" uygulaması sayesinde istenilen harita, özelliğine göre konuya uygun şekilde düzenlenerek web sayfasına konulabilir. Bu uygulamanın bir örneği de "google maps"'tir.

"Maps" uygulaması ile el yazmaları da web sayfasına konulabilmektedir. Örneğin: İngiliz Ulusal Kütüphane web sayfasında yer alan sanal kitaplar, "maps" uygulaması ile web sayfasına konulmuş ve katılımcının bu eserleri, sanal olarak 360˚ lik açıyla görebilmesi sağlanmıştır. Sanal kütüphanelerde "maps" uygulaması genellikle el yazmalarının/nadir eserlerin online olarak yayınlanmasında, sanal sergiler düzenlenmesinde ve hatta slâyt olarak kütüphanenin önemli kısımlarını gösterir sanal kütüphane turlarının web sayfasına konulmasında kullanılmaktadır. Bunun yanında web sayfalarının iletişim kısmında yer alan ve haritada kütüphanenin bulunduğu coğrafi konumun gösterilmesini sağlayan, "maps" uygulamasıdır.

"Maps" uygulamasına T.C. Milli Kütüphane web sayfasında yer verilmemiştir.

Kütüphane web sayfalarında ilgili linkler (related links) ile web sayfasıyla alakalı/bağlantılı linkler verilebilmektedir. Bu linkler, web sayfasının var ise, forumuna, bloguna, wikisine, online alış-veriş (online shopping) sayfasına, konuyu arkadaşına e-posta olarak gönder (send a friend by e-mail) seçeneğine ve kütüphane/sanat ve/veya katılımcı ilgi alanı ile ilgili gelişmeler/olaylar (events) başlığına bağlantı sağlamakta veya yönlendirme yapmaktadır. Böylece katılımcının web sayfasına karşı ilgisinin canlı tutulması, ilgi duyacağı seçenekler ile ihtiyaç duyduğu bilgiye farklı kanallar yoluyla daha hızlı erişmesi ve/veya fikrini beyan ettiği konu hakkında derinlemesine tartışma ortamı bulmasına imkân sağlanmaktadır.

Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfasında bu uygulama (related links) ile oluşturulmuş bir yapı mevcuttur. Örneğin, web sayfasının başında "basında milli kütüphane ile ilgili haberler ve olaylar" (media releases) başlığı altında "ilgili bağlantılar" (related links) seçeneği bulunmakta, bu seçenek altında ise "arşiv" (archive), "google bloglarında milli kütüphane" (the library in google blogs) ve "google haberlerinde milli kütüphane" (the library in google news) başlıkları yer almaktadır.

Bu uygulamaya (related links/ilgili bağlantılar) İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfasında ise, "online alış-veriş" (online shopping), "yönetici blogu" (curator's blog), "haritaların güzelliği" (the beauty of maps) ve "konuyu arkadaşına e-posta olarak gönder" (send a friend by e-mail) seçeneklerinde rastlamaktayız. İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfasında "ilgili bağlantılar"a (related links) ek olarak güncel bildirimleri, gönderileri, videoları ve ses kayıtlarını içeren "en son eklenenler" (recent additions) başlığı da yer almaktadır. "En son eklenenler" (recent additions) başlığı yanında katılımcıların tercih yapmasını/karar vermesini kolaylaştırıcı ve/veya katılımcıları yönlendirici "en çok gösterilenler" (most viewed) ve "tümünü göster" (view all) başlıkları da yer almaktadır. Bu linkler katılımcının ilgi alanına uyan gönderileri/bildirileri saptaması için yardımcı olmakla birlikte, katılımcıları yönlendirmekte ve bilgiye erişimde zaman kaybını da en aza indirgemektedir.

Ayrıca bu seçenekler sayesinde katılımcı, konuyu, ilgi duyan arkadaşlarına “paylaş” (share) seçeneği ile ileterek onların da kütüphaneyi kullanmalarının yolunu açarken seçenek çeşitliliği sayesinde (örn. Online shopping ile satın almak istediği kitabı ve/veya yayını birinci elden sağlıklı bir biçimde elde edebilmektedir) kütüphaneyle ilintili yan konulardaki uygulamalara da erişebilmektedir. Örneğin; katılımcı, bloglar ile web sayfasında yer alan gelişmeleri takip edebilir, konulara not düşebilir, yorum yazabilir ve hatta web sayfası editörü tarafından katılımcıya verilen yetki dâhilinde makale yazabilir. Ayrıca blogların bir özelliği olan ve sayfanın genellikle bir kenarında yer alan *arşiv* kısmında ise, sayfada meydana gelen gelişmeler ve konular, genellikle aylara, yıllara ve istek doğrultusunda haftalara göre yer alır. Böylece var olan bilgi web sayfasından kaldırılsa bile, arşiv kısmında tutulan geçmiş dönemlere ait tartışma konularına ve/veya farklı bilgi demetlerine, gereksinim duyulduğu anda, bir tarama ile erişim sağlamak mümkündür.

Katılımcı aynı zamanda forumlarda tartışılan konulara dâhil olabilir, farklı başlıklarda tartışma konuları açabilir, eksiklik duyduğu konu hakkında fikir danışabilir ve/veya konuyu tartışabilir.

Bir diğer uygulama olan etiketleme (tagging), kütüphane web sayfasında, bloglarda ve web sayfasını destekleyici diğer uygulama ve yapılarda yer alır. Bu uygulama aracılığıyla kütüphane web sayfasının herhangi bir bölümünde, kütüphane ile ilgili olsun olmasın her konu hakkında anahtar kelimeler verilebilir, katılımcının kütüphane web sitesinin hangi sayfasında olursa olsun ulaşmak istediği konuya tek bir tıkla geçebilmesini sağlar. Bu sayede katılımcının web sayfasında ulaşmak istediği konuya erişim için ek bir çaba harcamasına gerek yoktur.

Katılımcının aradığı veya üzerinde çalıştığı fakat kütüphane web sayfasında yer almayan konu içeriği hakkında tekrar bir çaba içine girmesine gerek kalmadan etiketlerde yer alacak kelimeye tıklama yoluyla, içerik hakkında bilgi sunan sunucuya yönlendirilmesi sağlanabilmektedir. Bunun

yanında, bazen bu etiketler katılımcıya çalışmaları sırasında fikir dahi verebilir. Katılımcının aklına gelmeyen, düşünemediği bir konu ile ilgili "ilişkili terimi" etiket olarak görmesi, araştırma yaptığı konuya bakış açısını değiştirebilir. Örneğin: İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfasında, categories, exhibiton events, art, transperancy, innovation, performance, London, press, television gibi farklı alanlardan kelimeler ilginç bir şekilde bir arada yer almaktadır.

T.C. Milli Kütüphane web sayfası iletişim bölümüne geldiğimizde, katılımcıların kütüphanecilerden konularına göre bilgi alabileceği üç farklı e-posta adresi ve kütüphanenin iletişim numaraları görülür. Anında mesajlaşma yapılabilecek uygulama ve güncel duyuru hizmeti gibi birebir kütüphaneci/katılımcı etkileşimli hizmetler web sayfasında yer almamaktadır.

Örneğin Avustralya Ulusal Kütüphanesi, web sayfasının iletişim kısmında kurum telefonları, faks numaraları, posta adresi vb. yanında "bir kütüphaneciye sor" (ask a librarian) seçeneği yer almaktadır. "Bir kütüphaneciye sor" seçeneği, online olarak birebir iletişime yani etkileşime olanak sağlayan bir uygulamadır. Bu uygulama ile katılımcılar, istedikleri soruları, merak ettikleri konuları doğrudan uzmanına sorma imkânı bulmaktadırlar. Bu seçeneğin yanında katılımcılar, güncel duyuru hizmeti kapsamında e-bülten'lere abone olarak e-posta yoluyla verilen duyuru hizmetinden yararlanabilmektedirler.

Tüm bu web 2.0 uygulamaları ve daha fazlası, kütüphane bilgi hizmetlerinin daha verimli sunulmasına, katılımcının kütüphaneye olan ilgisinde artışa ve yaratılan ilginin canlı kalmasına imkan vermektedir.

Web 2.0 ve uygulamalarını gerçekleştiren ve yukarıda örnek olarak sunulan ve uluslararası alanda söz sahibi olmuş ulusal kütüphaneler, ülke içinde yayınlanan çalışmaların tümüyle ve ülke dışında ülke ile ilgili yayınlanan çalışmalarla ülkenin kültürel mirasını koruma ve yaşatma görevini yerine getirmektedirler. Aynı zamanda ülkedeki kütüphanelere öncülük eden ve çalışmalarıyla (kütüphanecilik alanı ile ilgili-verdiği hizmet-kullandığı

teknoloji) ülkenin bilimsel çalışmalarına değer katarlar. Bu uygulamaları ve İYS'leri kullanan kütüphanelerin teknolojik alandaki gelişmeleri izleme yeteneği ve bu gelişmeleri kütüphanecilik alanına uyarlamadaki duyarlılıkları ve sonucunda katılımcıya verilen verimli ve tatmin edici hizmet, bilgi hizmetlerinde başarıyı getirmektedir. Bunun en açık kanıtı da yıllık faaliyet raporlarında sunulan katılımcı ve kütüphaneye yönelik istatistiklerdir (bkz. sayfa 118-119).

Ulusal kütüphanelerin teknolojik gelişmeleri izlemesi (web teknolojilerini takip ve kullanma) ve bu gelişmeleri kütüphanecilik alanına ve bilgi hizmetlerine uyarlaması ile aktif katılımcı sayısının arttığı, verilen grafikler (bkz. sayfa 119) ışığında net bir şekilde görülmektedir. Kütüphanelerin, daha geniş kitlelerin kitaplara/kaynaklara kolaylıkla erişmesine ve bu kaynakları okumasına ve/veya bu kaynaklardan yararlanması yanında toplumun eğitim düzeyini yükseltmeye de katkı sağlamaktadır. Ayrıca katılımcıların kütüphane web sayfalarında hareket alanlarının çeşitli faaliyetler (yorum yapabilmesi, web sayfasının geliştirilmesinde ortak çalışma ortamının sağlanması, bilgi hizmetlerinin katılımcı fikirlerine göre daha tatmin edici boyutta geliştirilmesi gibi) ile genişletilmiş olması, kütüphaneler için daha çok katılımcı, katılımcılar içinse daha etkileşimli bir süreç anlamına gelmektedir. Bu durum, kullanıcıya artık katılımcı denmesini de kanıtlamaktadır.

4.2. T.C. Milli Kütüphane'de Çalışan Kütüphanecilere Uygulanan Anket Çalışması

Ulusal kütüphanemizde görev yapan kütüphanecilerin, kütüphanecilik alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleme durumlarını ve İYS'lerle ilişkili olarak bilgisayar ve internet teknolojilerine olan ilgileri ile sahip oldukları temel bilgisayar bilgilerini ölçmek amacıyla kütüphanecilere yönelik 21 soruluk bir anket uygulanmıştır.

Anket, ulusal kütüphanemizde görev yapan kütüphanecilerin bilgisayar ve internet üzerine ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını ortaya koyacağı gibi, kütüphanecilik alanında meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerden ne kadar haberdar olduklarını, bu konuya eğilimlerini ve kütüphanecilik literatüründeki gelişmelere varsa katkılarını saptama olanağı sunacaktır. Ayrıca ulusal kütüphanemizin gelecekle ilgili herhangi bir plan, proje ve/veya programının olup olmadığı da sorgulanarak, kütüphane personelinin internet ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelere yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Anket, ulusal kütüphanemizde çalışan üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış 25 meslektaşımıza uygulanmıştır. Ankete katılan 25 kişinin 23'ünden yanıt alınabilmiştir.

Bu doğrultuda kütüphanecilerin anket sorularına verdikleri yanıtlar ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi "4.2.1. Anket Soruları ve Verilen Yanıtlar Çerçevesinde Sonuçların Değerlendirilmesi" bölümünde ele alınmıştır.

4.2.1. Anket Soruları ve Verilen Yanıtlar Çerçevesinde Sonuçların Değerlendirilmesi

1- İş ile alakalı günde kaç saat bilgisayar programları ve internet kullanmaktasınız?

- İlk soruya verilen yanıtlarda şu tablo ortaya çıkmıştır:

Saat Aralığı	**Kişi Sayısı**	**%**
0-1	1	4,3
1-3	3	13
3-5	6	26
5-	13	56,7

- Bu tercihler, T.C. Milli Kütüphanesinde tam zamanlı (8 saat) çalışan kütüphanecilerin işlerinde ortalama 6 saat bilgisayar kullandıklarını göstermektedir.

2- Bilgisayar teknolojileri konusundaki yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz?[27]

- Bu soruya verilen yanıtlar çerçevesinde kütüphanecilerin bilgisayar teknolojileri ile ilgili bilgileri kendi değerlendirmelerine göre yeterince yüksektir.

[27] Kişinin kendisine yönelik değerlendirme yapması istenmiş ve bu soru sorulmuştur.

Bilgi Seviyesi	Kişi Sayısı	%
Yok	-	-
Çok az	4	17,3
Orta	10	43,5
İyi	7	30,5
Çok iyi	2	8,7

- Yanıtlar bize, *orta* % 43.5, *iyi* %30.5 ve *çok iyi* % 8.7'lik oranlarla toplamda %82,7 ile kütüphanecilerin bilgisayar bilgilerinin üst düzey olmamakla beraber yetersiz denecek seviyede de olmadığını göstermektedir.

3- Microsoft Ofis Uygulamalarından hangisi veya hangilerini kullanmaktasınız?

- Microsoft Office uygulamaları, iş hayatında sürekli kullanılan ve iş süreçlerinde pratiklik sağlayan uygulamalardır. Bu sebeple, bilgisayar başında olsun olmasın her çalışanın en azından bu uygulamaların genel işlevlerini bilmesi gerektiği düşüncesiyle bu soru yöneltilmiştir.

M. Office Uygulamaları	Kişi Sayısı	%[28]
Word	21	91,3
Excel	17	79,9
Powerpoint	13	56,5
Access	2	8,7
Outlook	11	47,8
Publisher	1	4,3

- Yanıtlar doğrultusunda en çok kullanılan uygulamanın "Word" olduğu görülmektedir. "Publisher"' seçeneğinin bir kişi tarafından işaretlenmesi ise, kullanıcıların web uygulamaları üzerinde basit işlemlerle işlerini hallettiklerini, diğer uygulamalara fazla gereksinim duymadıklarını göstermektedir.

[28] Soruda birden fazla şık işaretlenebildiğinden her şık toplam kütüphaneci sayısı içinde ayrı olarak değerlendirilmiştir.

4- Microsoft Ofis Uygulamalarını kullanabilme yeterliliğiniz hangi seviyededir?

- Microsoft Office uygulamalarını kullanabilme yeterliliğinin belirlenmesine yönelik sorulan bu soruda, şimdiye kadar olan sorulara verilen yanıtlarda olduğu gibi genellikle bu uygulamaların ne çok iyi ne de çok kötü bilindiği şeklinde olmuştur.

Bilgi Seviyesi	**Kişi Sayısı**	**%**
Çok az	-	-
Az	2	8,7
Orta	12	52,2
İyi	8	34,8
Çok iyi	1	4,3

- Çalışanların bir önceki soruya verdikleri yanıtlar doğrultusunda ofis programlarını büyük oranda kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ancak bu sorunun yanıtları değerlendirildiğinde yoğun biçimde kullandıkları programlar konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını düşündükleri de görülmektedir.

5- Web tasarımı bilginiz var mıdır? Var ise hangi seviyededir?

- Kütüphanecilerin web tasarımı konusunda sahip oldukları bilginin düzeyini belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

Bilgi Seviyesi	**Kişi Sayısı**	**%**
Yok	15	65,2
Çok az	2	8,7
Orta	4	17,4
İyi	2	8,7
Çok iyi	-	-

- Kurumun web tasarımı veya web sayfası içeriğinin yönetilmesi bölümü dışında görev yapan kütüphanecilerin web tasarımı ve yönetimi ile ilgili profesyonel bilgi sahibi olmalarına, web 1.0 sistem üzerine kurulmuş (katılımcı odaklı olmayan) web sayfalarında gerek

yoktur. Çünkü web sistemine bir müdahaleleri söz konusu değildir. Bu alanda çalışacak kişiler, tasarım ve içerik yöneticiliğinde uzman olmalıdırlar. Aynı zamanda, görev ve sorumlulukları da iş bölümü ile belirlenmiş ve/veya netleştirilmiş olmalıdır. Bu bağlamda, web tasarımı veya içerik yönetimi bölümünde (bilgi işlem merkezi) çalışan kütüphanecilerin sınırlı sayıda olması ve kütüphanecilik hizmetlerinin diğer birimlerinde çalışan kütüphanecilerin görevlerini yerine getirmelerinde web tasarımı ve içerik yöneticiliği bilgisine ihtiyaç duymamaları verilen yanıtların seyrini de belirlemiştir.

Web sayfaları ve internetin kronolojik olarak gelişim sürecine baktığımızda web teknolojileri, web 1.0 ile hayata geçmiş ve bu sayede statik yapıdaki web sayfaları oluşturulmuştur. Sonrasında, bu gelişimin devamı olarak web 2.0 teknolojileri ve uygulamaları (blog, wiki, sosyal paylaşım siteleri-facebook, twitter, myspace gibi-, forumlar, rss bildirimleri, anında mesajlaşma vs.) ile dinamik yapıdaki web sayfaları tasarlanabilir hale gelmiştir.

6- Bu bağlamda, web teknolojileri; web 1.0, web 2.0 kavramları ve içerikleri hakkında sahip olduğunuz bilgi birikimini nasıl değerlendirirsiniz?

- Kütüphanecilik ile web 2.0 teknolojilerinin bağlantısını kurmadan önce, bu soruyla kütüphanecilerin konu hakkında sahip oldukları bilgi tartılmak istenmiştir.

Bilgi Seviyesi	Kişi Sayısı	%
Yok	8	34,8
Çok az	5	21,7
Orta	6	26
Fazla	4	17,5
Çok fazla	-	-

- Verilen yanıtlarda, 23 kütüphanecinin yarısından fazlasının (Yok, Çok az ve Orta; %82,5) bu konu hakkında farklı seviyelerde de olsa fikir sahibi olduklarını ortaya koymaktadır. Fakat kütüphaneciler, "çok az ve orta" seçeneklerini işaretleyerek konu hakkındaki fikirlerinden çok fazla emin olmadıklarını da ortaya koymuşlardır. MK idaresi, bu konu üzerine bilgi birikimi ve deneyim kazanmaları için kütüphanecilerini bu konular hakkında yurt dışı kaynaklı seminerlere göndermesi ve kütüphanecilerin bu konulardaki çalışmaları yakından görmelerini sağlaması gerekmektedir. Kütüphaneciler kazanacak oldukları bilgi birikimi ve deneyimlerini bu sayede MK'ye ve web sayfasına uygulayabilir ve diğer kütüphanelere de bu bilgi birikimlerini ve deneyimlerini aktarabiliriler.

7- Günümüz web sayfalarının çoğunun temelini oluşturan, web 2.0 teknolojileri ile desteklenen ve internet katılımcıları için vazgeçilmez olan aşağıdaki uygulamalardan ve bu uygulamalarla oluşturulmuş web sayfası örneklerinden hangisi veya hangilerini günde kaç saat kullanmaktasınız? (Lütfen süreleri cümle sonlarında belirtiniz.)

Web Sayfası Örnekleri	Kullanım Sıklığı (Dakika)
Sosyal paylaşım siteleri	90-180 dk
Bloglar	10-15 dk
Wikiler	30-60 dk
Forumlar	15-30 dk
Uygulamalar	30-45 dk

- Verilen yanıtlar ışığında kütüphaneciler, iş saatleri içerisinde ortalama 120-150 dakika arası süre ile internette farklı web sitelerini ziyaret etmektedirler. Bu siteler, iş amaçlı veya olmayan siteler şeklinde 8. soruya verilen yanıtlarda yer almaktadır.

8- Yukarıda, 7. soruya verdiğiniz yanıta/yanıtlara istinaden ziyaret ettiğiniz web sayfalarına ve kullandığınız uygulamalara örnek olarak hangilerini verebilirsiniz?

- 8. soruya verilen yanıtları 7. soruya verilen yanıtlardaki süreler ile birleştirdiğimizde kütüphane çalışanlarının ortalama 120-150 dakika arası facebook vb. sosyal paylaşım sitelerinde vakit geçirdikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında katılımcıların, wikilere örnek olarak; wikipedia vb. veri, bilgi ve/veya enformasyon paylaşımı ön planda olan web sitelerini, forumlara örnek olarak; finans ve borsa üzerine olan web sitelerini, bloglara örnek olarak; finans ve borsa yorumları yapılan, wordpress.com gibi internet ve web teknolojileri üzerine gelişmeleri aktaran web sitelerini ve çoğunlukla da haber sitelerini ziyaret ettiklerini görmekteyiz. Bu yanıtlardan ortaya çıkan sonuca göre; T.C. Milli Kütüphanesinde çalışan kütüphaneciler, günde ortalama 2-2,5 saat arası ve çoğunlukla kişisel ilgi alanları çerçevesinde farklı web sitelerinde vakit geçirmektedirler.

- Bu sonuç, web 2.0 teknolojilerinin insanların ilgisini nasıl çektiğini ve/veya insanların ilgisini çekmekte ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Kurum açısından önemli olan, bu web sitelerinde kütüphane ve kurum olarak yer almaktır. Böylece daha fazla insanın ve/veya katılımcının sanal ortamda kütüphanelerin varlığından haberdar olması sağlanabilir, aynı zamanda katılımcının ilgisi kütüphaneye çekilebilir.

9- Bilgisayar ve internet teknolojilerinin önemi dünya ölçeğinde kütüphanecilik alanında sizce ne kadardır?

Bilgisayar ve İnternet Teknolojilerinin Önemi	Kişi Sayısı	%
Önemsiz	-	-
Az önemli	2	8,7
Önemli	11	47,8
Çok önemli	10	43,5

- Şu ana kadar sorulan sorulara verilen yanıtlara bakıldığında; MK'de çalışan kütüphanecilerin bilgisayar ve internet teknolojilerinde çok fazla deneyim ve bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Buna rağmen bilgisayar ve internet teknolojilerinin kütüphanecilik alanındaki önemine değinmektedirler. Burada önemli olan, kütüphanecilik eğitim ve öğretimi veren üniversite bölümlerinde bundan sonra yetiştirilecek kütüphanecilerin bilgisayar ve internet teknolojileri hakkında daha fazla bilinçlendirilmelerinin ve hâlihazırda kütüphaneci olarak çalışanların da yeni teknolojilerden haberdar olmalarının (seminer vs. yollar ile) sağlanmasıdır.

10- Genel olarak ülkemizde faaliyet gösteren kütüphaneler, sundukları bilgi hizmetlerinde sizce bilgisayar ve internet teknolojilerine yeteri kadar yer vermekteler midir?

- Bu soruya kütüphanecilerden 16'sı "hayır" (%69,5), 7'si ise "evet" (%30,5) demiştir. Evet diyen kütüphanecilerin, dünyada yerel veya küresel tabanda hizmet veren kütüphanelerin bilgisayar ve internet teknolojilerini hangi ölçüde kullandığını veya web sitelerinde hangi kütüphane hizmetlerini verdiklerini bilmedikleri görülmektedir.

11- Web teknolojilerinin kütüphanecilik alanına uyarlanmasıyla ortaya çıkan (web 2.0 =>> library 2.0) Kütüphane 2.0 hakkında ne kadar fikir/bilgi sahibisiniz?

Bilgi Seviyesi	Kişi Sayısı	%
Yok	10	43,4
Çok az	6	26
Orta	5	21,9
Fazla	2	8,7
Çok fazla	-	-

- Bu sonuç ile kütüphaneci olarak ulusal kütüphanemizde çalışanların web teknolojilerinden ve kütüphanecilik alanındaki gelişmelerden pek fazla haberdar olmadıkları düşünülmekte olup, ülke kütüphaneciliğinin gelişimi açısından konu hakkında eğitici ve öğretici etkinliklerin kütüphane idaresi tarafından organize edilmesi gereksinimi söz konusudur.

12- Sanal kütüphanelerin kütüphanecilik alanında önemi sizce ne seviyededir?

Sanal Kütüp-Hanelerin Önemi	Kişi Sayısı	%
Önemsiz	-	-
Az önemli	3	13,2
Önemli	14	60,8
Çok önemli	6	26

- Kütüphanecilik alanında, kütüphane hizmetlerinin gelişimi açısından sanal kütüphanelerin önemi yadsınamaz şekilde artmaktadır. Verilen yanıtlar da bu kanıyı destekleyici niteliktedir.

13- T.C. Milli Kütüphane katılımcıya bilgi hizmeti sunarken bilgisayar ve internet teknolojilerinden sizce ne kadar yararlanmaktadır?

Yararlanma Oranı	Kişi Sayısı	%
Yok	-	-
Çok az	1	4,3
Orta	12	52,2
Fazla	7	30,5
Çok fazla	3	13

- Soruyu yanıtlayan kütüphane çalışanlarına göre, bilgisayar ve internet teknolojilerinin Milli Kütüphanenin bilgi hizmetlerinde kullanılma oranı "orta" düzeydedir.

14- Dünya kütüphanecilik literatüründe fazlasıyla kendilerine yer bulan ve ülkemiz kütüphanecilik literatürüne de yeni yeni giren "İçerik Yönetimi" ve "İçerik Yönetim Sistemleri" kavramları hakkında ne kadar fikir sahibisiniz?

Kavramlar Hakkında Bilgi	Kişi Sayısı	%
Yok	3	13
Çok az	9	39,1
Orta	9	39,1
Fazla	2	8,8
Çok fazla	-	-

- Soruda belirttiğimiz kavramların ülke kütüphanecilik literatüründe pek fazla tanınmadığı çalışmamızda yaptığımız araştırma ve karşılaştırmalardan sonra bu soruya verilen yanıtlarda da ortaya çıkmıştır.

15- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının içerik yönetimi, katılımcının kütüphaneye ilgisini çekme bakımından sizce yeterli midir?

Yeterlilik	Kişi Sayısı	%
Yok	1	4,3
Çok az	6	26
Orta	12	52,2
Fazla	4	17,5
Çok fazla	-	-

- Kütüphaneciler verdikleri yanıtlara göre, katılımcının web sayfası yoluyla kütüphaneye olan ilgilerini artırmak için var olan web sayfası içerik yönetiminin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Fakat bu alandaki gelişmelerden ve yeniliklerden, yukarıdaki sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda tam anlamıyla haberdar olmadıkları düşünülmektedir. Bu sebeple kütüphanecilerin verilen bilgi hizmetinin ve içeriğinin yeterli olduğu kanısına varmaları doğaldır. Yapılması gereken, bilgisayar ve internet teknolojilerinde yaşanan yeniliklerin ve kütüphaneye uyarlanan kısımlarının çeşitli etkinlikler ile kütüphanecilere aktarılmasıdır. Bu etkinliklerden sonra verilecek yanıtlar farklı olabilir.

16- Kütüphanecilik ve web teknolojilerini bağdaştırdığımızda T.C. Milli Kütüphane web sayfasının bu güne kadar web teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanma oranı sizce nedir?

Yararlanma Oranı	Kişi Sayısı	%
%0-25 arası	1	4,3
%25-50 arası	12	52,2
%50-75 arası	8	34,8
%100	2	8,7

- Çalışmamızın 118-127 sayfaları arasında yaptığımız ulusal kütüphaneler arasındaki karşılaştırmalar ışığında, MK web sayfasının günümüz web teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanarak tasarlanmasında ve içeriğinin yönetilmesinde yetersiz kaldığı görülmektedir.

17- T.C. Milli Kütüphanenin web sayfası aracılığıyla sunduğu bilgi hizmetlerini yeterli buluyor musunuz? (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

- Bu soruya Milli Kütüphanede çalışan kütüphanecilerden 10'u "hayır" (%43,4), 13'ü "evet" (%56,6) demiştir. Yanıtlar neredeyse eşittir. Fakat yalnızca evet ve hayır yanıtlarına bakarak bu soruyu değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Kütüphanecilerin bazıları bu soruya yorum da getirmişlerdir.

- "Hayır" diyenlerin yorumları şu şekildedir:
    - Tam metin erişim olanaklarının arttırılması gerekir,
    - Web sayfasında kitap dışı materyale daha çok yer verilmelidir,
    - Deneme veri tabanları, ücretsiz veri tabanları olmalıdır,
    - Kısmen yeterli olsa bile etkin ve verimli kullanımı bakımından yeterli değildir,
    - Özellikle içeriğe dayalı bilgi hizmetlerinde çeşitlilik ve kapsamda artırıma gidilmelidir.

- "Hayır" şıkkı seçilerek yapılan yorumlar doğrultusunda,
    - Milli Kütüphanede verilen bilgi hizmetlerinde aksayan yönler dile getirilmiş olup neler yapılması gerektiği de ortaya konmuştur.

- "Evet" diyenlerin yorumları ve sundukları öneriler ise şu şekildedir:
    - Yeterli fakat birtakım içerik ve görsel doyuruculuğu sağlanabilir,
    - Web sayfasının profesyonel olarak nasıl olması gerektiğinin yeterli bilgisine sahip değilim. Fakat MK web sayfasında verilen tüm hizmetlere ulaşmak mümkündür,
    - Katalog tarama en çok kullanılan araçtır, ayrıca EHT (Osmanlıca) eserler tam metin hizmet vermektedir,
    - Verdiği hizmet türlerini içermektedir,
    - MK web sayfası ile dermelere erişim yeterince sağlanmaktadır. Hatta el yazmalarına da erişim sağlanmaktadır.

- Bana göre yeterli, fakat bunu okuyucular daha iyi bilir.
- MK'ye ayrılan ödenekle yapılabilecek olan yapılıyor. Ayrıca teknik personel sıkıntısı sebebiyle beklentiye girilmemeli. MK, her zorluğa rağmen bilgi hizmetlerinde iyi sayılır.

- "Evet"'i seçenlerin yaptıkları yorumlardan ortaya çıkan sonuç; Milli Kütüphanenin yüz yüze verdiği hizmetleri sanal ortamda da verdiğidir. Burada önemli olan, kütüphanede yüz yüze verilen hizmetlerin web ortamında da verilmesinin yanında web ortamında verilen hizmetlerde çeşitlilik sağlanması, her türlü katılımcı isteğinin web yoluyla karşılanabilmesi ve katılımcının kütüphaneye ilgisinin azami ölçüde çekilmesidir.

18- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının sunduğu hizmetler sonucu ortaya çıkan ziyaretçi sayısını Milli Kütüphanenin misyonu doğrultusunda tatmin edici buluyor musunuz?[29] (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

- Soruya kütüphanecilerin 10'u "evet" (%43,4), 10'u ise "hayır" (%43,4) yanıtını vermiş, 3 kişi ise "çekimser" (%13,2) kalmıştır. 70 milyon üzerinde nüfusu ve 100'ün üzerinde üniversitesi olan ülkemizin Milli Kütüphanesinin web sayfasının 14-15 yıllık süre zarfında yalnızca 6 milyon civarında kullanıcı/katılımcı tarafından ziyaret edilmesi, bir yönüyle web sayfasının eksik yanlarının olduğunu göstermektedir. Soruya "Hayır" diyen kütüphaneciler şu yorumlarda bulunmuşlardır:
  - MK web sayfası, zengin içeriğini yansıtır ölçüde değildir,
  - Birçok katılımcının verilen hizmetten haberi yoktur,
  - Toplumun, kitle iletişim araçlarını amaçları doğrultusunda kullanmayı bilmemesinden olabilir,
  - Kullanıcılar kütüphaneye genellikle ders çalışmaya geliyor. Ziyaretçi sayısı bu yüzden fazladır. MK bir arşiv kütüphanesi olduğundan ders çalışmaya gelen kullanıcının misyona uymadığını düşünüyorum,

[29] 1996 Ekim - 2010 Ağustos sürecinde ortalama 7 milyon ziyaretçi.

- Yalnızca web sayfası ziyareti değil, Milli Kütüphaneyi kullanan araştırmacıların sayısı ve niteliği açısından da problemler vardır,
- Çünkü Milli Kütüphaneyi ders çalışma yeri olarak kullanıyorlar, araştırma amaçlı kullanım çok azdır,
- Türkiye'deki okuma oranı göz önüne alındığında Milli Kütüphaneyi ziyaret eden okuyucu sayısı fazla bile,
- Kısmen hayır. Üniversite öğrencileri dışında kütüphaneyi kullanan sürekli katılımcı profili yaratılmalıdır.

- Soruya "hayır" diyenler tarafından yapılan yorumlarda, Milli Kütüphaneyi araştırma amaçlı ziyaret eden kullanıcıların sayısının oldukça düşük olduğu, kullanıcıların genellikle üniversite öğrencileri olduğu ve bu öğrencilerin amacının da kütüphanede ders çalışmak olduğu belirtilmektedir.

- Soruya "Evet" diyen kütüphanecilerin yorumları ise şu şekildedir:
- MK maddi imkânları çerçevesinde ve personel sayısına göre çok iyi ve verimli hizmet vermektedir,
- Evet, ama sayıları daha da çoğaltılabilir,
- Bütçe yetersizliği sebebiyle ortaya çıkan engellere rağmen verimli çalışmalar yapılmaktadır,
- Kitapların rezerve olup olmadığı konusunda, teminde olup olmadığını öğrenen kişiler, geliş günlerini ayarlamaktalar. Ödünç alma gün ve saatlerini bilmekteler.

- "Evet" diyenlerin yaptıkları yorumlarda, kütüphanenin mali açıdan ve personel sayısı açısından yetersiz olduğu belirtilmektedir. Bu yetersizlik yapılan yorumlara göre, kütüphane idaresinin yanlış iş organizasyonu yapmasından doğan hatalardan ve/veya kütüphane bütçesinin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Her iki ihtimalde de kütüphanede bir şeylerin eksik ve/veya yanlış yürüdüğü gerçeği ortaya çıkmaktadır.

- Ayrıca verilen yanıtlar, kütüphanecilerin kütüphane web sayfasının yalnızca ödünç alma gün ve saatlerini, kütüphane açılış ve kapanış saatlerini ve kitapların durumunun bildirilmesi amacıyla kullanılan bir araç olmadığını bilmediğini göstermektedir.

19- Diğer ülkelerin Ulusal Kütüphanelerinin web sayfaları ile T.C. Milli Kütüphane web sayfasını ziyaret eden katılımcı sayılarını karşılaştırdığımızda ortaya çıkan fark sizce neden oluşmaktadır?
(Ör. Avustralya ve İngiliz Ulusal Kütüphaneleri web sayfalarının 2009 yılı ziyaretçi sayıları sırasıyla 1.2 milyon ve 6 milyon iken, ülkemizde bu sayı 1996 Ekim ayından 2010 Ağustos ayı sonuna kadar olan süreçte ortalama 7 milyon civarındadır.)

Farkın Sebepleri	**Kişi Sayısı**	**%**
Bağlantı sorunları	2	8,7
İnternet hızındaki yavaşlık ve web sayfasında aradığına erişememe	2	8,7
Milli Kütüphane web sayfasının katılımcı dostu tasarımda olmaması	4	17,4
Diğer gelişmiş ülke toplumları ile toplumumuzun kütüphane algısındaki farklılıklar	15	65,2

- Verilen yanıtlardan da görülebileceği gibi, gelişmiş ülkeler ile ülkemizdeki kütüphane algısı arasındaki farklılık (15 kişi-%65,2-), Türk toplumunda okuma ve araştırma yapma alışkanlığının ve/veya kültürünün yeterli düzeyde olmaması ve kütüphane kullanım alışkanlığının bulunmaması, kütüphane kullanıcısı ve kütüphane web sayfası katılımcısının beklenilen/arzulanan düzeyde olmamasının nedeni olarak gösterilebilir..

20- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının yönetimi ile tasarım ve içerik yönünden yeni hizmetleri verecek biçimde iyileştirilmesine yönelik plan, politika veya girişimleriniz var mıdır? Var ise nelerdir? (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

- Bu soruya kütüphanecilerden 13'ü "yok" (%56,5), 4'ü "var" (17,4) demiş, 6 kişi ise çekimser (%26,1) kalmıştır. "Yok"u işaretleyen kütüphanecilerin yorumları şu şekilde olmuştur:
    - Devlet kurumlarında görevlendirmeler idare tarafından yapılmaktadır. Bu alanda çalışma imkânları verilmemektedir,
    - Bilgim yok,
    - Web sayfalarında içerik yönünden yer almasını istediğimiz bir bilgi veya hizmet olursa bunu zaten gerçekleştirebiliyoruz,
    - Bu konuda bir bilgim yok.

- "Yok" seçeneğini işaretleyen kütüphaneciler, esasında konuya hâkim olamadıklarını ve konu üzerine kütüphane idaresinin de teşvik edici bir çalışmasının olmadığını anlatmaktadırlar.

- Konuya hâkim olduğunu düşünen ve "evet" seçeneğini işaretleyen 4 kütüphaneci arasından ise yalnızca bir kişi konuya yorum yapmış ve "Kurumlar arası ilişkiler ölçekli uygulamalar yapılabilmesi konusunda düşüncelerim var" demiştir. Bu yorumlar doğrultusunda, kütüphane web sayfasının tasarımı ve içerik yönetimi üzerine kurum personeli ve idaresinin ileriye dönük bir plan ve programının olmadığı görülmektedir.

21- T.C. Milli Kütüphane'de çalışan bir kütüphaneci değil de bir katılımcı olarak siz Milli Kütüphane web sayfasında katılımcıya ne tür hizmetlerin verilmesini isterdiniz?[30] (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

- Soruya yanıt veren kütüphanecilerden bir kısmı;
  - Anlaşılır, çabuk, estetik ve rahat kullanılabilir,
  - Çocuklar için değişik uygulamalar, örneğin e-kitap uygulamaları içeren,
  - Materyallerin içeriğine ulaşılabilen,
  - Veri tabanlarını içeren,
  - İstenilen materyallere çabuk ulaşılabilen ve bu materyaller hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı,
  - Telif hakları kapsamında e-kitap (güncel yayınların sunulması) sunan, kütüphane kapsamında bulunan yayınlardan (tümü) örneklemelerin yer aldığı ve kütüphanenin iç kısmının tanıtımını yapan, katılımcının kütüphaneyi görebileceği ve daha yakından tanıyabileceği,
  - Spesifik hizmetlerin verilebileceği bir web sayfası dilediklerini belirtmekteler.

- Bunun yanında;
  - Kütüphane web sayfasında yer alan bilgilerin çok iç içe girmiş olduğunu,
  - Web sayfasının çok karışık göründüğünü ve bunun da katılımcıyı psikolojik olarak yorduğunu, rahatsız ettiğini ve
  - Web sayfası içeriğinin daha sık güncellenmesi gerektiğini düşünen kütüphaneciler de vardır.

- Son olarak işin olumlu tarafından bakan ve
  - Web sayfası üzerinden verilen hizmetlerde sorun olmadığını,
  - Kütüphane web sayfasının yeterli olduğunu ve faydalı linklerin sayfa içerisinde yer aldığını (ör; hava durumu),

---

[30] Bu sorunun amacı, kütüphaneci olarak çalışan personelin, kütüphane ve web sayfasına katılımcı/kullanıcı gözüyle (farklı bir bakış açısıyla) bakmalarını sağlamaktır.

- Araştırma yapmasını bilen okuyucunun her aradığını bulabileceğini,
- Milli Kütüphanenin web sayfasının kullanımı için gerekli her türlü ihtiyacı karşıladığını düşünen kütüphaneciler de araştırmamıza katkı sağlamıştır.

Anket sorularına verilen yanıtlar çerçevesinde ortaya çıkan sonuca göre; MK'nin bilgi hizmetlerinde dünya standartlarını yakalaması, yeniliklerin MK ve web sayfasına uygulanması (katılımcı tatminini üst düzeye taşıyabilmek adına) ve bilgi birikim ve deneyimlerin diğer kütüphaneler (halk, okul, üniversite gibi) ile paylaşılması için MK'de çalışan kütüphanecilerin ve idarecilerin bir bütün olarak, kütüphanecilik alanında meydana gelen gelişmeleri takip etmeleri (bu gelişmeler hakkında eğitimler alarak ve/veya uluslar arası seminerlere katılarak) ve bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilgisayar ve internet teknolojilerine kütüphanecilik alanı açısından baktığımızda, bu teknolojilerin kütüphane web sayfalarını ortak teşebbüs alanları (kurum içi ve dışı katılımcı etkileşimi) haline getirmek için var olduklarını görmekteyiz. Kütüphaneciler ile katılımcıların ortak bir platformda buluştukları ve her iki tarafın da ortaya koyduğu çaba ile oluşturulan bir sistem olarak açıklayabileceğimiz web ortamı, kütüphane hizmetlerinin tatmin edici ve modern bir şekilde sunulmasına öncülük etmektedir.

İYS'ler ile oluşturulan web sistemleri, aslında daha çok katılımcı ile kütüphane ve kütüphaneci arasındaki duvarları kaldırma amacını gütmektedir. Bu bağlamda açık kaynak kodlu İYS'ler, fonksiyonel kütüphane web sayfaları kurmakta en uygun ve uyumlu çözümlerdir.

Günümüz ülke kütüphanelerinin de, bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişimi sonucunda ortaya çıkan ve sürekli yenilenme halinde olan web 2.0 ve buna bağlı olarak kütüphane 2.0 kavramları üzerine araştırma yapmaları ve bu konuda fikir sahibi olmaları gerekmektedir. Kütüphaneler bu sayede hizmet kalitelerini, gelişen dünya standartları doğrultusunda yenileyebilir ve/veya artırabilir. Bu düşünceden yola çıkarak başladığımız çalışmamızda, öncelikle bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişim sürecine değinilmesi gerekmiştir.

Genel olarak, web ve internet teknolojilerinin büyük çoğunluğunun sosyal paylaşım sitelerinden, karşılıklı konuşma ortamlarından (chat) vb. faaliyetlerden oluştuğunu düşünen ve/veya farklı internet teknolojilerini farklı amaçlar için çok nadir kullanan bir ülkenin toplumuyuz. Bu sebeple, çalışmada yer alan konuların detaylaştıkça okuyucu için karmaşık bir hale geleceği düşünülmüş, bunu engellemek içinse konunun tabandan başlanarak anlatılması zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda bilgisayarın ve internetin tarihinden başlanarak, çalışmanın esas amacı ve araştırma konusu olan

kütüphaneler, web sayfaları ve İYS'ler tabandan anlatılarak çalışma şekillendirilmiştir.

Çalışmanın temelinde hedeflenen, bilgisayar ve internet teknolojileri kapsamında yer alan İYS'ler ve web 2.0 ve araçlarının ülkemiz kütüphanecilik alanına uyarlanmasıdır. Bu konuya kütüphanecilik alanında yetkin kurum ve/veya kişilerin adaptasyonunu sağlamak içinse, bu alanda görev alan ve hizmet veren kurum ve kişileri, yeni nesil teknoloji araçlarının varlığından ve bu teknolojilerin uluslararası kütüphanecilik alanında çoktan kullanılmaya başlanıldığından ve üzerinde birçok araştırmalar yapıldığından haberdar etmek ve onların ilgilerini bu konuya çekmek gerekmektedir.

Hedeflenen diğer bir unsur ise, bu alanda tez çalışması ile literatürde yer almak, konuya ilgi duyan alan uzmanlarına ve öğrencilere çalışmanın kaynak olmasını sağlamaktır.

Yeni nesil web teknolojileri ve bu teknolojilerin kütüphane web sayfalarına adaptasyonunu sağlamak için öncelikle, İYS'ler ile web 2.0 ve araçlarının genel olarak detaylı şekilde işlevleri ve yararları anlatılmıştır. Bu anlatım sırasında, İYS'ler ve web 2.0 araçlarının dünya genelinde hangi amaçlar için kullanıldığı örneklerle belirtilmiştir.

Çalışmamızda yapılan araştırmalar ve karşılaştırmalar (İngiliz Ulusal Kütüphanesi web sayfası-Avustralya Ulusal Kütüphanesi web sayfası-T.C. Milli Kütüphanesi web sayfası) sonucunda MK web sayfasının gelişen bilgisayar ve internet teknolojilerini takip etmede geri kaldığı görülmüştür. Bu karşılaştırmalar ve araştırmalar sonucunda çalışmada yapılan tanımlamalar ve verilen örneklerle birlikte bu sistemlerin MK'ye gerekli olup olmadığının açıkça belirlenebilmesi için MK web sayfası detaylı şekilde incelenmiştir. Bu inceleme ile çalışmanın hipotezinde de verildiği üzere:

- Gelişen web teknolojileri ile oluşturulan web sayfalarının, yurt dışındaki çoğu uluslararası saygınlığa sahip ulusal kütüphanelerin aksine MK

web sayfasında kullanılmadığı (web 2.0 yerine web 1.0 (statik) sisteminin kullanıldığı),

- Yapılan anket çalışmasının sonucuna göre, kurum çalışanlarının gelişen web teknolojileri konusunda bilgi sahibi ve yetkinliklerinin olmadığı ve
- MK idaresinin kurum içi katılımcılara, bu konulara yönelik eğitim faaliyetleri planlama ve sunma çabası içerisinde olmadığı kanıtlanmıştır.

Sonuç olarak İYS'ler, web teknolojileri ve MK web sayfasının incelenmesi ile ortaya çıkan neticede şu öneriler verilebilir:

- Kütüphanecilik alanına hizmet eden kişiler ve/veya kurumlar, kütüphanelerin gelecekleri açısından web teknolojileri ile kütüphaneciliğin bağdaştırılması faaliyetlerine önem vermelidirler.

- Literatürde yer alacak olan bu çalışma ve benzerleri, kütüphanecilik alanında eğitim veren ve/veya kütüphanecilik hizmeti veren kurumlar tarafından dikkate alınmalıdır.

- Konu hakkında bilgi ve/veya fikir sahibi olmayan eğitimciler ve/veya alan uzmanları, öncelikle konu hakkında araştırmalar yapmalı, fikir sahibi olmalı, sonrasında ise öğrencilerine/çalışanlarına fikir vermesi açısından eğitim-öğretim müfredatında/hizmet içi eğitim seminerlerinde bu konunun yer almasını sağlamalıdırlar.

- Çalışmanın odağı olan MK'nin, sahip olduğu web sayfasının katılımcıya yeterli bilgi hizmeti verdiği düşüncesinden kurtulması ve diğer ulusal kütüphane web sayfaları ile kendi web sayfasını hizmet çeşitliliği ve kalitesi açısından karşılaştırması gerekmektedir.

- MK'de kütüphaneci olarak çalışan ve web sayfasından sorumlu olan kişilerin (belirlenmiş kişiler yoksa belirlenmeli) bu konuda eğitim görmesi, çeşitli seminerlere katılması sağlanmalıdır.

Günümüzde, bilgisayar ve internet teknolojilerindeki gelişmelerden her sektör/piyasa gibi kütüphanecilik alanının da azami şekilde yararlanması, ülke kütüphane hizmetleri ve standartlarının geliştirilmesi ve kütüphanecilik vizyonunun ve misyonunun geniş bakış açısıyla topluma hitap etmesi, web teknolojileri ve bu teknolojilerin kütüphanecilik alanına uyarlanması ile sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Açık Kaynak Kod Platformu, (2008). “Açık kaynak kod bildirgesi”, Açık Kaynak Kod Platformu, 5 Kasım 2008. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://acik-kaynak.org.tr/ [09.02.2009]

Akgül, Mustafa ve Gökçöl, Orhan, (1997). "Internet ve İlgili Konularda Çokça Sorulan Sorular: INET-TR.CSS", Sürüm 2.5, [Çevrimiçi] Elektronik adres:http://www.po.metu.edu.tr/links/inf/css25/index.html [05.01.2011]

Annual Report 2008-2009 National Library of Australia (2009). [Çevrimiçi] Elektronik adres: http:// www.nla.gov.au/policy/annual.html [31.08.2010]

Arslantekin, Sacit (2004). “Özgür ve açık kaynak kodlu yazılımlar ve bilgi merkezlerine etkisi”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 44 (2): 231-246.

Baransel, A. Eser, Tabak, İ. İlker (2006). “E-dönüşüme giden yolda belge yönetim ve iş akış sistemleri”, Görüşler/Opinion Papers Türk Kütüphaneciliği 20 (1): 89-100.

Casey, Michael E., Savastinuk, Laura C. (2006). “Library 2.0: Service fort he next-generation library”, Library Journal 14: 1 September. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html [11.12.2008]

Coşkun, Neslihan (2004). “Elektronik Ticaretin Gelişiminde Temel Dinamikler ve Gelişimi Önündeki Engeller”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi / e-dergi 13 (2): 243-257.

Deniz, Recep Baki (2001). İşletmeden tüketiciye internette pazarlama ve Türkiye'deki boyutları, İstanbul: Beta Yayınları.

Dey, Nabin Chandra, Sarkar, Pronab (2009). "RSS feeds and its application in library services", 7th International CALIBER-2009, 25-27 February 2009, Ahmedabad, India. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.inflibnet.ac.in/caliber2009/CaliberPDF/42.pdf [26.12.2009]

Dish, Amy (2008). "News libraries 2.0: Rss feeds", The Columbus Dispatch, 17 June 2008.

Ellis, A. Clarence, Gibbs, Simon J., Rein, Gail (1991). "Groupware: Some issues and experiences", Communications of the ACM 34 (1): 39-58. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://portal.acm.org/citation.cfm?id=99987&dl=ACM&coll=portal&... [04.08.2010]

Elmas, Çetin ve diğerleri (2008). "Moodle eğitim yönetim sistemi ile örnek bir dersin uzaktan eğitim uygulaması", Bilişim Teknolojileri Dergisi 1 (2): 53-62.

Farkas, Meredith (2007). "Web 2.0 in libraries, theory and pracitse", SLA Click University Live!, 10 January 2007.

Farkas, Meredith (2007). "Web 2.0 in libraries: The tools of web 2.0" SLA Click University Live!, 24 January 2007.

Gadwa, Tess (2009) "Joomla for nonprofits". [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.techsoup.org/learningcenter/webbuilding/page11968.cfm [26.12.2009]

Gilchrist, Alan (2007). "Web 2.0 örgütlerde etkili bir şekilde kullanılabilir mi?", çev. Mustafa Sağsan. Bilgi Dünyası 8 (1). 140-154.

Graf, Hagen (2008). Building websites with Joomla! 1.5. First published. UK: Packt Publishing.

Kieft-Wondergem, Dorine (2008). “How to use web 2.0 technologies in your library instructions”, Presentation at the 11th EAHIL Conference, 28 June 2008. Helsinki.

Kindleberger, Charles (1993). A Financial History of Western Europe. 2nd edition. UK: Oxford University Press (Trade). [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=s8hiamcsiFQC&oi=fnd&p g=PR15&dq=The+History+of+Manufacturing+in+Europa&ots=yedHT yq_NJ&sig=Cxzf441hffTViHncltnTePTW1MY#v=onepage&q&f=false [02.08.2010]

Kocabay, Hatice (2007). “Bir dedikodu iletim mekânı olarak internet sitelerinin forumları”, Milli Folklor 19 (75): 121-125.

Maison, Aba (2003).”Web content management systems: What they can do, and how you can acquire one” 15 May 2003. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.techsoup.org/learningcenter/webbuilding/archives/page9408.cfm [17.12.2008]

Maness, Jack M. (2006). “Library 2.0 theory: web 2.0 and Its Implications for libraries**”,** Webology 3 (2).

Miller, Paul (2005). “Web 2.0: Building the new library”, ARIADNE 45.

Odabaş, Hüseyin (2006). “Bilgi yönetimi”, Bilgi Çağı Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri içinde (99-108). Ed. Hüseyin Odabaş, Hakan Anameriç. Ankara: Referans Yayınları.

Odabaş, Hüseyin (2009). “Mobile kütüphane uygulamaları ve özellikleri”, mDevlet 2009. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.mdevlet.org/ wp-content/ uploads/2009/06/huseyin_odabas -mobil_kutuphane3mb. pdf [18.08.2010]

Open Source CMS Market Share Report 2009 (2009). [Çevrimiçi] Elektronik adres:http://www.idealware.org/reports/comparing-open-source-content-management-systems-wordpress-joomla-drupal-and-plone [04.04.2010]

Özen, Levent (2009). “Yeni nesil sosyal ağlar ve web 2.0”. [Çevrimiçi] Elektronik adres: www.leothemaster.net [12.05.2009]

Quinn, Laura, Murrain, Michelle, Starvish, Maggie (2009). Comparing open source content management systems: Wordpress, joomla, drupal and plone”. [Çevrimiçi] Elektronik adres:http://www.techsoup.org/learni ngcenter/webbuilding/page11752.cfm [26.12.2009]

Peacock, Michael (2007), Building web sites with TYPO3: A practical guide to getting your TYPO3 website up and running fast. Packt Publishing.

Prideaux, Rob (2004). “Knowing when you need a CMS: A CMS won't do your work, but it can help you get it done: Part 1”, 25 February 2004. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.techsoup.org/learningcenter /webbuilding/archives/page9378.cfm [17.12.2008]

Prideaux, Rob (2005). “What does a content management system do?: Learn how a CMS can help your organization: Part 2”, 17 May 2005. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.techsoup.org/learningcenter /webbuilding/archives/page9347.cfm [17.12.2008]

Prideaux, Rob (2005). “Choosing a CMS: How to find the right content management system for you: Part 3”, 29 September 2004. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.techsoup.org/learningcenter/webbuilding /archives/page935 9.cfm [17.12.2008]

Reimer, James A. (2002). “Enterprise content management”, Datenbank-Spektrum 2002/4: 17-22. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.datenbank-spektrum.de/pdf/dbs-04-17.pdf [17.07.2009]

Salazar, Ed (2006). “Content management for the virtual library”, Information Technology and Libraries 26 (3): 170-175.

Schultz, Fleur (2004). “From librarians to web authors. The impact of a website content management system at Auckland city libraries”, LIANZA Conference Papers, 5-8 September 2004. Auckland. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.lianza.org.nz/events/conferen ce2004/papers.html [22.09.2009]

Shankar, Deepark, Kumar, V. (2007). “Creating Library Website Using Open Source Content Management System”, Digital Library National Convention-2007, 18-20 March 2007, New Delhi. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.asb.edu.in/vimal/docs/Creating%20Libr ary%20Website%20 Using%20Open%20Source%20Content% 20Ma nagement %20System. Pdf [09.12.2008]

Skaarhoj, Kasper (2000). “What is TYPO3”. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://typo3.org/ [22.09.2008]

Soğuksu, Derya (2008). “Kütüphane 2.0 hareketi”, 44. Kütüphane Haftası Bildirileri, 2 Nisan 2008, İstanbul. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://74.125.77.132/search?q=cache:PkFt5nzW-NYJ:www.ku.edu.tr/ ku/images/SKL/presentation/DSoguksu_Kutuphane2.0_Web_2nisan0

8.ppt+%3FK%C3%BCt%C3%BCphane+2.0+Hareketi%3F2+Nisan+2008-+%C4%B0stanbul&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=firefox-a[26.12.2008]

Stephens, Michael, Collins, Maria (2007).”Web 2.0, library 2.0, and the hyperlinked library”, Serials Review 33 (4): 253-256.

Sümbüloğlu, V., Sümbüloğlu, K. (2000). Sağlık bilimlerinde araştırma yöntemleri. Ankara: Hatipoğlu Yayınları.

The Value of Knowledge: British Library Thirty-seventh Annual Report and Accounts 2009-2010 (2010). [Çevrimiçi] Elektronik adres: http:// www.bl.uk/valueofknowledge [31.08.2010]

Thramboulidis, Kleanthis (2005). “Model Integrated Mechatronics – Towards a new Paradigm in the Development of Manufacturing Systems”, IEEE Transactions on Industrial Informatics 1 (1): 1-14.

Tonta, Yaşar (2009). “Web 2.0 teknolojilerine ve uygulamalarına genel bakış”, Web 2.0 Teknolojileri ve Uygulamaları Çalıştayı, 4 Aralık 2009, Ankara.

Trippe, Bill (2005). “Component content management in practice”, The Gilbane Report, February 2005.

Uçak, Nazan Özenç (2008). “Kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatüründe kullanıcı”, Bilgi Dünyası 9 (1): 20-40.

Ünal, Sevecen, Kaya, Melis, Gümüştaş, H. Özlem (2008). “MOODLE: Modular object oriented dynamic learning environment”, MÖS Eğitim Grubu, Ankara.

Williams, Robin, Tollet, John (2007). Podcasting and blogging with garageband and iweb. California: Peachpit Press.

Yu, Holly (2005). Content and workflow management for library web sites: Case studies. UK: Information Science Publishing.

İnternet Adresleri:

"Wikipedia: Document management system" (Nisan 2009). Wikipedia: Free encyclopedia. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Document_management_system [14.05.2009]

"Wikipedia: Mobile Content Management System" (2010). Wikipedia: Free encyclopedia. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Mobile_content_management_system [17.05.2010].

"Wikipedia: Open source" (Mayıs 2009). Wikipedia: Free encyclopedia. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Open_source [11.11.2009]

"Wikipedia: Types of CMS" (Kasım 2009). Wikipedia: Free encyclopedia. [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Content_management_system#TypesofCMS [14.01.2010]

Web Türkiye Forum (2009) "SEO püf noktaları". [Çevrimiçi] Elektronik adres: http://www.webturkiyeportal.com/webforum/ [09.12.2009].

EKLER

- **T.C. MİLLİ KÜTÜPHANE'DE ÇALIŞAN KÜTÜPHANECİLERE UYGULANAN ANKET SORULARI**

1- İş ile alakalı günde kaç saat bilgisayar programları ve internet kullanmaktasınız?

☐ 0-1 saat ☐ 1-3 saat ☐ 3-5 saat ☐ 5 saat ve daha fazla

2- Bilgisayar teknolojileri konusundaki yeterliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

3- Microsoft Ofis Uygulamalarından hangisi veya hangilerini kullanmaktasınız?

☐ Word ☐ Excel ☐ Powerpoint ☐ Access ☐ Outlook ☐ Publisher

4- Microsoft Ofis Uygulamalarını kullanabilme yeterliliğiniz hangi seviyededir?

☐ Çok az ☐ Az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

5- Web tasarımı bilginiz var mıdır? Var ise hangi seviyededir?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

Web sayfaları ve internet'in kronolojik olarak gelişim sürecine baktığımızda web teknolojileri, web 1.0 ile hayata geçmiş ve bu sayede statik yapıdaki web sayfaları oluşturulmuştur. Sonrasında, bu gelişimin devamı olarak web 2.0 teknolojileri ve uygulamaları (blog, wiki, sosyal

paylaşım siteleri-facebook, twitter, myspace gibi-, forumlar, rss bildirimleri, anında mesajlaşma vs.) ile dinamik yapıdaki web sayfaları tasarlanabilir hale gelmiştir.

6- Bu bağlamda, web teknolojileri; web 1.0, web 2.0 kavramları ve içerikleri hakkında sahip olduğunuz bilgi birikimini nasıl değerlendirirsiniz?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Fazla ☐ Çok fazla

7- Günümüz web sayfalarının çoğunun temelini oluşturan, web 2.0 teknolojileri ile desteklenen ve internet kullanıcıları için vazgeçilmez olan aşağıdaki uygulamalardan ve bu uygulamalarla oluşturulmuş web sayfası örneklerinden hangisi ve/veya hangilerini günde kaç saat kullanmaktasınız? (Lütfen süreleri cümle sonlarında belirtiniz.)

☐ Sosyal paylaşım siteleri
☐ Bloglar (kişisel web sayfaları)
☐ Wikiler (ör. wikipedia)
☐ Forumlar
☐ Uygulamalar (anında mesajlaşma, rss bildirimlerini edinme, etiketleme vb.)

8- Yukarıda, 7. soruya verdiğiniz yanıta/yanıtlara istinaden ziyaret ettiğiniz web sayfalarına ve kullandığınız uygulamalara örnek olarak hangilerini verebilirsiniz?

-

-

9- Bilgisayar ve internet teknolojilerinin önemi dünya ölçeğinde kütüphanecilik alanında sizce ne kadardır?

☐ Önemsiz ☐ Az önemli ☐ Önemli ☐ Çok önemli

10- Genel olarak ülkemizde faaliyet gösteren kütüphaneler, sundukları bilgi hizmetlerinde sizce bilgisayar ve internet teknolojilerine yeteri kadar yer vermekteler midir?

☐ Hayır ☐ Evet

11- Web teknolojilerinin kütüphanecilik alanına uyarlanmasıyla ortaya çıkan (web 2.0 =>> library 2.0) Kütüphane 2.0 hakkında ne kadar fikir/bilgi sahibisiniz?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Fazla ☐ Çok fazla

12- Sanal kütüphanelerin kütüphanecilik alanında önemi sizce ne seviyededir?

☐ Önemsiz ☐ Az önemli ☐ Önemli ☐ Çok önemli

13- T.C. Milli Kütüphane kullanıcıya bilgi hizmeti sunarken bilgisayar ve internet teknolojilerinden sizce ne kadar yararlanmaktadır?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Fazla ☐ Çok fazla

14- Dünya kütüphanecilik literatüründe fazlasıyla kendilerine yer bulan ve ülkemiz kütüphanecilik literatürüne de yeni yeni giren "İçerik Yönetimi" ve "İçerik Yönetim Sistemleri" kavramları hakkında ne kadar fikir sahibisiniz?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Fazla ☐ Çok fazla

15- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının içerik yönetimi, kullanıcının kütüphaneye ilgisini çekme bakımından sizce yeterli midir?

☐ Yok ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Fazla ☐ Çok fazla

16- Kütüphanecilik ve web teknolojilerini bağdaştırdığımızda T.C. Milli Kütüphane web sayfasının bu güne kadar web teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanma oranı sizce nedir?

☐ %0-25 arası ☐ %25-50 arası ☐ %50-75 arası ☐ %100

17- T.C. Milli Kütüphanenin web sayfası aracılığıyla sunduğu bilgi hizmetlerini yeterli buluyor musunuz? (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

☐ Hayır ☐ Evet -

-

18- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının sunduğu hizmetler sonucu ortaya çıkan ziyaretçi sayısını Milli Kütüphanenin misyonu doğrultusunda tatmin edici buluyor musunuz? (1996 Ekim - 2010 Ağustos sürecinde ortalama 7 milyon ziyaretçi.) (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

☐ Hayır ☐ Evet -

-

19- Diğer ülkelerin Ulusal Kütüphanelerinin web sayfaları ile T.C. Milli Kütüphane web sayfasını ziyaret eden kullanıcı sayılarını karşılaştırdığımızda ortaya çıkan fark sizce neden oluşmaktadır?
(Ör. Avustralya ve İngiliz Ulusal Kütüphaneleri web sayfalarının 2009 yılı ziyaretçi sayıları sırasıyla 1.2 milyon ve 6 milyon iken ülkemizde bu sayı 1996 Ekim ayından 2010 Ağustos ayı sonuna kadar olan süreçte ortalama 7 milyon civarındadır.)

☐ Bağlantı sorunları
☐ İnternet hızındaki yavaşlık ve web sayfasında aradığına erişememe
☐ Milli Kütüphane web sayfasının kullanıcı dostu tasarımda olmaması
☐ Diğer gelişmiş ülke toplumları ile toplumumuzun kütüphane algısındaki farklılıklar

20- T.C. Milli Kütüphane web sayfasının yönetimi ile tasarım ve içerik yönünden yeni hizmetleri verecek biçimde iyileştirilmesine yönelik plan, politika veya girişimleriniz var mıdır? Var ise nelerdir? (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

☐ Yok ☐ Var -

-

21- T.C. Milli Kütüphane'de çalışan bir kütüphaneci değil de bir kullanıcı olarak siz Milli Kütüphane web sayfasında kullanıcıya ne tür hizmetlerin verilmesini isterdiniz? (Lütfen birkaç cümle ile açıklayınız.)

-

ÖZET

Gelişen web teknolojilerinin internet ortamına kattığı değer, kurumları web sayfaları aracılığıyla internet üzerinde faaliyetlerini geliştirmeye ve çeşitlendirmeye itmiştir. Web teknolojilerinin günden güne geliştirilmesi, içerik yönetim sistemlerinin ve web araçlarındaki fonksiyonelliğin farklı alanlarda farklı amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren organizasyonlar ve/veya kişiler tarafından -özellikle açık kaynak kodlu İYS'lerin- geliştirilerek kullanılması, kütüphanecilik alanında da etkisini göstermiştir.

Kütüphanecilerin katılımcı tatminini en üst düzeyde sağlama bakımından sürekli gelişim içerisinde olması ve hizmetlerini güncel tutması gerekliliği, internet ile ilişkisini de canlı tutmasını gerektirmektedir. Talep çeşitliliğini karşılayabilecek biçimde verilebilen web araçları, web sayfasında yer verilecek içeriğin uygun bir görünümde sunulmasını ve sayfanın etkin kullanılmasını sağlar.

Günümüzde, kütüphane web sayfalarında verilen bilgi hizmetlerinde çeşitlilik sağlamak ve katılımcının bilgi ihtiyacını her an karşılayabilmek, katılımcıyı kütüphaneye ve kütüphane web sayfasına ilgili tutmak, gelişen web araçlarının web sayfalarında kullanımı ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu sebeple kütüphanecilerin, yeni nesil bilgisayar ve internet teknolojileri ve bu teknolojilerin kütüphanecilik alanındaki yansımaları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu bilgi birikimini katılımcıya bilgi hizmetleri ve karşılıklı iletişim sürecinde aktarmaları, katılımcı tatmini açısından önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda T.C. Milli Kütüphanesinde kütüphaneci olarak çalışanlar üzerinde yapılan anket çalışması, katılımcılara MK web sayfası üzerinden verilen bilgi hizmetinin çeşitliliği ve kalitesinde eksiklikler olduğunu göstermektedir. Bu fikirler çerçevesinde aksaklıkların ortaya çıkarılması ve yeni nesil teknolojilerin yardımıyla bu aksaklıkların giderilmesi ile katılımcı tatmininde ve portföyünde gelişmeler yaşanacağı kesindir.

SUMMARY

The improving web technologies which add value to the internet media, encourages corporations/organizations to varify and improve their activities on internet through their web sites. The constantly improvement of the web technologies -particularly on open source CMS's- and the usage of the content management systems and the web tools in different fields made a reflection in librarianship either.

To maximize the satisfaction of the user and being always in an improvement with the obligation of being up-to-date, enforces libraries to be always in a relation with internet/internet technologies. The web tools which can correspond to user requests, provide the approval display and functionality on web sites.

Nowadays, to provide variety on library web services, to satisfy user in any moment and to keep user's interests alive on libraries/library web sites are possible with improving web tools. For this reason, librarians should have the knowledge on post computer and internet technologies and their reflections on librarianship. It is necessary for librarians to satisy user during having communication with them and presenting the library services to them.

In this direction, the survey which is implemented to the librarians who are working in Turkish National Library, shows us that there are some negations on the quality and the variety of the library services given through National Library web site. According to the ideas, problems can come out and with the support of the new web technologies they could be removed. At the same time by the support also the satisfaciton of the user can be provided easier and portfolio of the library will grow up further.